

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Аудит, облік та оподаткування»

«Допущено до захисту»
зав. кафедрою аудиту, обліку та
оподаткування
к.е.н., професор
Олена МАГОПЕЦЬ
«21» грудня 2023 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Формування результатів фінансово-господарської діяльності
суб'єктів малого підприємництва та їх відображення в
бухгалтерській і податковій звітності»

Виконав здобувач вищої освіти
II курсу, групи ООУ-22 М (1,4)
ОПП «Облік і оподаткування в
управлінні підприємницькою
діяльністю та державним
сектором економіки»
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»

Семенюк О.М.
«21» грудня 2023 р.

Керівник проекту
к.е.н., доцент

Олександр ГАЙ
«21» грудня 2023 р.

Рецензент

к.е.н., доцент, доцент
кафедри економіки, менеджменту
та комерційної діяльності
Оксана СТОРОЖУК

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Аудит, облік та оподаткування»

«Допущено до захисту»
зав. кафедрою аудиту, обліку та
оподаткування
к.е.н., професор
Олена МАГОПЕЦЬ
«21» грудня 2023 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Формування результатів фінансово-господарської діяльності
суб'єктів малого підприємництва та їх відображення в
бухгалтерській і податковій звітності»

Виконав здобувач вищої освіти
II курсу, групи ООУ-22 М (1,4)
ОПП «Облік і оподаткування в
управлінні підприємницькою
діяльністю та державним
сектором економіки»
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»

Семенюк О.М.
«21» грудня 2023 р.

Керівник проекту
к.е.н., доцент

Олександр ГАЙ
«21» грудня 2023 р.

Рецензент

к.е.н., доцент, доцент
кафедри економіки, менеджменту
та комерційної діяльності
Оксана СТОРОЖУК

АНОТАЦІЯ

Семенюк О.М. Формування результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва та їх відображення в бухгалтерській і податковій звітності. - Випускна кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю та державним сектором економіки». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2024.

В першому розділі «Особливості формування результатів фінансово-господарської діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва» досліджено економічну сутність, теоретичні основи, нормативну регламентацію обліку та відображення в бухгалтерській і податковій звітності результатів фінансово-господарської діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва.

В другому розділі «Організація і методика формування результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва на матеріалах ТОВ «КАЛИТА-НОВА»» розкрито специфіку діяльності досліджуваного підприємства, його фінансовий стан, організацію облікової служби, систему оподаткування, процеси формування звітності. Проаналізовано особливості організації та ведення обліку формування результатів фінансово-господарської діяльності.

В третьому розділі «Напрями удосконалення обліку і відображення у фінансовій звітності результатів фінансово-господарської діяльності підприємств - суб'єктів малого підприємництва» досліджено напрями удосконалення облікового забезпечення формування результатів фінансово-господарської діяльності малого підприємства. Обґрунтовано шляхи підвищення інформативності показників фінансової звітності підприємств - суб'єктів малого підприємництва.

Ключові слова: результати фінансово-господарської діяльності, оподаткування, фінансова звітність, податкова звітність, облікове забезпечення, суб'єкти малого підприємництва

ANNOTATION

Semenyuk O.M. Formation of the results of financial and economic activity of small business entities and their reflection in accounting and tax reporting. - Graduation qualification work at the second (master's) level of higher education in specialty 071 "Accounting and taxation" of the educational and professional program "Accounting and taxation in the management of entrepreneurial activity and the state sector of the economy". - Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2024.

In the first chapter "Peculiarities of the formation of the results of financial and economic activity of enterprises - small business entities" the economic essence, theoretical foundations, regulatory regulation of accounting and reflection in accounting and tax reporting of the results of financial and economic activity of enterprises - small business entities are investigated.

In the second chapter "Organization and methods of forming the results of financial and economic activity of small business entities based on the materials of LLC "KALITA-NOVA"" the specifics of the activity of the researched enterprise, its financial condition, organization of the accounting service, taxation system, reporting processes are revealed. The peculiarities of the organization and accounting of the formation of the results of financial and economic activity are analyzed.

In the third section "Directions for improving accounting and reflecting in financial reporting the results of financial and economic activity of enterprises - subjects of small business" the directions for improving the accounting support for the formation of the results of financial and economic activity of a small enterprise are investigated. Ways to increase the informativeness of financial reporting indicators of enterprises - subjects of small business are substantiated.

Keywords: results of financial and economic activity, taxation, financial reporting, tax reporting, accounting support, small business entities

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ’ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	11
1.1. Особливості діяльності підприємств – суб’єктів малого підприємництва та їх вплив на побудову обліку і звітності	11
1.2. Економічна сутність результатів фінансово-господарської діяльності	23
1.3. Теоретичні основи обліку результатів фінансово-господарської діяльності і їх відображення у фінансовій та податковій звітності	33
Висновки до розділу 1	45
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ’ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МАТЕРІАЛАХ ТОВ «КАЛИТА-НОВА»	47
2.1. Організаційно-економічна характеристика та аналіз фінансових результатів ТОВ «КАЛИТА-НОВА»	47
2.2. Особливості організації та ведення обліку формування результатів фінансово-господарської діяльності у ТОВ «КАЛИТА-НОВА»	58
2.3. Порядок складання фінансової та податкової звітності ТОВ «КАЛИТА-НОВА»	69
Висновки до розділу 2	83
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ - СУБ’ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	85
3.1. Напрямки удосконалення облікового забезпечення формування результатів фінансово-господарської діяльності малого підприємства	85
3.2. Шляхи підвищення інформативності показників фінансової звітності підприємств - суб’єктів малого підприємництва	96
Висновки до розділу 3	107
ВИСНОВКИ	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	114
ДОДАТКИ	124

ВСТУП

Ефективність діяльності кожного підприємства характеризується фінансовими показниками, які є відображенням результатів його фінансово-господарської діяльності - це можуть бути як прибутки, так і збитки. Фінансовий результат являє собою інтегрований показник, що формується шляхом порівняння доходів, що отримані підприємством від реалізованих ним об'єктів діяльності та витрат, понесених на їх створення. Для цілей прийняття ефективних фінансово-економічних управлінських рішень важливо оперувати достовірною інформацією щодо результатів діяльності, яка сформована з урахуванням специфіки господарювання підприємства та з огляду на його організаційну структуру.

Беручи до уваги значимість суб'єктів малого підприємництва для забезпечення життєдіяльності суспільства, вважаємо важливим завданням ґрунтовно дослідити порядок формування їх фінансових результатів, а також відображення їх у звітності. Мале підприємництво на сьогодні є одним із найбільш органічних структурних елементів у сучасній ринковій економіці. Саме малий бізнес наразі є основою розвитку суспільства, що забезпечує його соціально-економічну стабільність.

Інформацію про обсяг отриманого прибутку (збитку) власники та менеджери підприємства отримують з даних обліку фінансових результатів. Отже, облік фінансових результатів - це центральне й найбільш важливе питання у всій системі бухгалтерського обліку, що виступає одним із ключових при здійсненні підприємством господарської діяльності, оскільки саме фінансовий результат є основним підсумковим показником ефективності господарювання.

Досягнення підприємством прибутку забезпечується шляхом цілеспрямованого управління процесом формування фінансових результатів із

урахуванням всього комплексу зовнішніх і внутрішніх чинників. У цьому процесі важливу роль відіграє саме система бухгалтерського обліку, яка формує інформаційне забезпечення для цілей здійснення ефективного управління фінансовими результатами діяльності підприємства малого бізнесу.

Обчислення фінансових результатів являє собою фундаментальну задачу бухгалтерського обліку. Фінансові результати - це абстрактна категорія, їх рівень знаходиться у залежності від застосованої методології обчислення. Проблематика формування та відображення фінансових результатів в обліку та звітності підприємства вбачається надзвичайно актуальною.

Дослідженню питань сутності фінансових результатів, особливостей їх формування та обліку присвячено чимало наукових праць. Зокрема це праці: В. Андрійчук, Є. Бельтюков, І. Бланк, Гевчук А.В., С. Голов, І. Дрозд, М. Зверяков, Кіляр О.Р., Мазур В.П., Мелень О.В., Мужевич Н.В., Проволоцька О.М., Прохар Н.В., Пасенко Н.С., Синькевич Н.І., Співак С.М., Хомин П.Я., А. Ковальов, Л. Лігоненко, Н. Лоханова, Є. Мних, Л. Нападовська, О. Редькін, М. Хаммер, М. Чумаченко, А. Шегда та інші.

Разом з тим, динамічність економічних процесів зумовлює потребу в подальших дослідженнях даної тематики, що й зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи та її актуальність.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методологічних та організаційних положень щодо організації обліку та відображення у звітності результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва; встановлення відповідності обліку фінансових результатів, формування і подання звітності чинному законодавству та обґрунтування напрямків оптимізації облікового забезпечення потребам управління у ТОВ «КАЛИТА-НОВА».

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішені наступні завдання:

– досліджено особливості діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва та їх вплив на побудову обліку і звітності;

– узагальнено нормативну регламентацію обліку і відображення у фінансовій та податковій звітності результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва;

– з'ясовано особливості формування фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва та їх вплив на облікову практику;

– здійснено аналіз особливостей діяльності та фінансових результатів ТОВ «КАЛИТА-НОВА»;

– вивчено порядок складання фінансової та податкової звітності ТОВ «КАЛИТА-НОВА»;

– вивчено облікову практику ТОВ «КАЛИТА-НОВА» та сформовано пропозиції щодо її оптимізації в частині обліку фінансових результатів.

Об'єктом дослідження є процеси формування результатів фінансово-господарської діяльності ТОВ «КАЛИТА-НОВА» та їх відображення в бухгалтерській і податковій звітності.

Предметом дослідження є облікові та податкові методики процесу формування звітності суб'єктів малого підприємництва.

Методи дослідження. Теорія та методологія нашого дослідження ґрунтується на діалектичному методі пізнання, системному й комплексному вирішенні завдань стосовно ведення бухгалтерського обліку формування й використання фінансових результатів й відображення їх у звітності малих підприємств.

Інформаційна база дослідження. Інформація для дослідження отримувалась нами із законодавчих й нормативних актів, які регулюють та регламентують ведення бухгалтерського обліку, з праць вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріалів періодичних видань, наукових конференцій та практичних семінарів, а також зі статистичних джерел, даних реєстрів бухгалтерського обліку та звітності досліджуваного підприємства за 2020 - 2022 роки.

Наукове та практичне значення одержаних результатів. У роботі наявні елементи наукової новизни, які виявляються у тому, що:

– визначено напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення формування фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва в напрямку використання синергетичного потенціалу використання соціальних, хмарних, мобільних технологій, ІТ-технологій аналізу даних, об'єднаних в єдину систему;

– систематизовано причини низького рівня інформативних можливостей форм звітності суб'єктів малого підприємництва та запропоновано зміни до її складу.

Практична цінність результатів, одержаних в рамках даної магістерської роботи, полягає в тому, що запропоновані нами методичні рекомендації щодо вдосконалення облікової політики підприємства в частині обліку фінансових результатів було впроваджено в облікову практику досліджуваної установи. Рекомендації практичного характеру, що надані у даній роботі, можуть бути також використані в обліковій практиці й інших малих підприємств.

Апробація результатів дослідження та їх публікація.

Результати дослідження були оприлюднені на LVII науковій конференції здобувачів вищої освіти університету Центральноукраїнського національного технічного університету (Тема доповіді «Напрями вдосконалення фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.» 20 квітня 2023 р.).

Основні положення й результати дослідження опубліковано у тезах доповіді «Ways to Improve the Informativeness of Financial Reporting Indicators of Small Business Entities» у матеріалах XI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем (30 листопада 2023 року, ЦНТУ).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

В першому розділі «Особливості формування результатів фінансово-господарської діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва» досліджено економічну сутність, теоретичні основи, нормативну регламентацію обліку та відображення в бухгалтерській і податковій звітності результатів

фінансово-господарської діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва.

В другому розділі «Організація і методика формування результатів фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва на матеріалах ТОВ «КАЛИТА-НОВА»» розкрито специфіку діяльності досліджуваного підприємства, його фінансовий стан, організацію облікової служби, систему оподаткування, процеси формування звітності. Проаналізовано особливості організації та ведення обліку формування результатів фінансово-господарської діяльності.

В третьому розділі «Напрями удосконалення обліку і відображення у фінансовій звітності результатів фінансово-господарської діяльності підприємств - суб'єктів малого підприємництва» досліджено напрями удосконалення облікового забезпечення формування результатів фінансово-господарської діяльності малого підприємства. Обґрунтовано шляхи підвищення інформативності показників фінансової звітності підприємств - суб'єктів малого підприємництва.

Робота викладена на 123 сторінках, вона містить 15 рисунків, 24 таблиці, додатки, список використаних джерел налічує 90 найменувань та викладений на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ – СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Особливості діяльності підприємств – суб'єктів малого підприємництва та їх вплив на побудову обліку і звітності

В економіці сьогодення органічно співіснують, доповнюючи одне одного, малий, середній та великий бізнеси.

У різних секторах економіки питома вага малого бізнесу різниться. Є галузі, де він виступає досить поширеним сектором. Він домінує, зокрема, у сільському господарстві, оптовій та роздрібній торгівлі різноманітними товарами, у сфері послуг тощо. А от у промисловості навпаки – понад половину загального товарообігу забезпечують крупні компанії та корпорації.

У світовій практиці поширене визначення малого бізнесу, як такого, що має наступні характеристики:

- приватний капітал;
- незалежне управління;
- локальна сфера діяльності;
- порівняно невеликий розмір для своєї сфери діяльності.

Втім, як би ми не визначали малий бізнес, слід відзначити його важливе значення в економіці кожної країни. Малі фірми успішно доповнюють великі і навіть конкурують із ними. Це відбувається завдяки тому, що малі підприємства більш гнучкі і оперативніше реагують на зміни ринку. Вони ближче стоять до свого споживача, а інколи навіть пропонують нижчі ціни.

Малий бізнес має і свої переваги, і свої недоліки. Малі підприємства швидше впроваджують інновації на ринок, порівняно з великими фірмами. Вони – основне джерело інновацій в економіці, і в цьому їх вагома перевага. Інновації ґрунтуються на асигнуванні фірм, що швидко окупуються. Також

зауважимо, що малі підприємства забезпечують прискорення реалізації новітніх комерційних та технічних ідей, появу наукомісткої продукції.

Безсумнівною перевагою малих підприємств є вирішення проблеми зайнятості за рахунок створення робочих місць і поглинання надлишкової робочої сили у час циклічних зрушень й спадів економіки - це веде до пом'якшення соціальної напруги й створює передумови формування середнього класу, існування якого послаблює тенденцію до соціальної диференціації, що притаманна ринковій економіці, а також розширюється соціальна база реформ. У певних випадках перевага малих фірм полягає ще й у тому, що вони можуть забезпечити особистий контакт – особисті стосунки керівника з підлеглими.

І хоча малі фірми мають велику кількість переваг у порівнянні з великими, втім, у них є й суттєві недоліки, що мають різні причини.

Малі фірми не завжди спроможні конкурувати з великими, оскільки перебувають з ними в неоднакових умовах. Насамперед, це стосується ринку капіталів. Банки й інші джерела позичок оцінюють малий бізнес як більш ризикований у порівнянні з великим. А відтак, скажімо, підряднику малої будівельної фірми доводиться сплачувати більші проценти за позику. Також малі підприємства зазвичай не можуть скористатися знижками, які надаються великими оптовими постачальниками.

У малому бізнесі відсутній ефект масового виробництва. Так, бізнес досягає економії, коли його середні витрати на виробництво одиниці продукції знижуються, а рівень виходу продукції зростає. Це, зокрема, є однією з основних причин того, що малий бізнес становить незначну частку в обробній промисловості.

Нечасто буває перевагою малих фірм спеціалізація. Вона можлива лише для тих малих підприємств, що розпочали свою діяльність на малих ринкових сегментах, якими не цікавляться великі фірми. Також малі фірми втрачають й від того, що не мають внутрішньої спеціалізації. Власникам малих підприємств доводиться «носити кілька портфелів».

За останні роки відчутно зріс тягар державного регулювання підприємств різних розмірів. Дослідження доводять, що особливо важкий цей тягар для малих фірм. Регулювання часто супроводжується несенням постійних витрат, майже однакових для фірм усіх розмірів (дотримання техніки безпеки, санітарного контролю тощо). Ці витрати пов'язані зі встановленням необхідного обладнання, складанням звітів або підготовкою до перевірки. Велике підприємство розподіляє ці витрати на значно більшу кількість одиниць продукції, ніж мале. Велика фірма спроможна найняти для виконання цих завдань спеціалістів – юристів і бухгалтерів. Власник малого підприємства зазвичай має турбуватися про ці речі сам, після того як закінчить свій робочий день, скажімо, у власній майстерні.

Зауважимо, що жоден недолік, як і жодна перевага малого бізнесу не є повними. Тому в певних галузях промисловості переважають малі підприємства, використовуючи свої переваги на ринку. В інших галузях домінують крупні фірми.

Отже, малий бізнес – це важливий сектор ринкової економіки в усьому світі. Він є основою дрібнотоварного виробництва, він впливає на темпи економічного розвитку, визначає структуру та якісні характеристики внутрішнього валового продукту, а також ступінь демократизації суспільства; здійснює структурну перебудову економіки; забезпечує свободу ринкового вибору; сприяє насиченню ринку різноманітними товарами й послугами, швидкій реалізації інновацій; створює нові робочі місця; характеризується високою мобільністю й раціональними формами управління; формує соціальний прошарок підприємців-власників – основу середнього класу суспільства; сприяє послабленню монополізму й розвитку конкуренції.

Зазначимо, що також існує більш широке уявлення про малий бізнес як про будь-яку діяльність малих підприємств й окремих громадян (фізичних осіб), що спрямована на отримання прибутку. По суті, це може бути будь-яка діяльність, яка не суперечить чинному законодавству й спрямована на реалізацію власної економічної зацікавленості. Переважно, це не особливо

ризикова й інноваційна діяльність, що провадиться на засадах повної економічної відповідальності. Найчастіше це посередницька діяльність в оптовій та роздрібній торгівлі або ж діяльність у сфері послуг для населення: консультації фахівців, ремонти, перевезення, медичні послуги, пошиття одягу на індивідуальне замовлення, організація заходів тощо.

У світовій практиці на сьогодні не існує усталеної системи критеріїв, за якими здійснюється віднесення підприємств до категорії малого бізнесу. Залежно від цілей дослідження у різних країнах нараховується близько п'ятдесяти різноманітних показників для групування. Найбільш поширеним серед них, зважаючи на його об'єктивність, є показник кількості працівників, що зайняті на підприємстві. Грошові ж показники, слід вважати не досить достовірними, оскільки вони можуть бути відкореговані підприємствами в залежності від моделей обліку та оцінки.

Найбільш широко використовуваною є система кількісних критеріїв, що була сформована у 2003 році Комісією Євросоюзу в положеннях Рекомендацій Європейської комісії [2]. Поряд з тим, існують системи показників групування, що визначені Міжнародною організацією економічного співробітництва та розвитку, а також внутрішніми нормативами окремих держав [74].

В Україні дослідження малих підприємств ми вважаємо за доцільне проводити у розрізі загальних засад господарювання, а також облікових та податкових аспектів.

Існуючі підходи до визначення малих підприємств (далі МП) обумовлені особливостями діяльності малого бізнесу. Розгляд існуючих підходів до класифікації суб'єктів малого підприємництва (надалі СМП), що розкривають їх сутність, необхідно ґрунтувати на особливих аспектах їх функціонування, що надалі й зумовлює різні цілі й критерії групування та систематизації СМП.

Якщо ж брати за мету досліджувати СМП у контексті засад їх господарювання, регулювання господарських відносин, їх можливості долучатися до програм державної підтримки й фінансування – тоді слід звернутися до класифікації суб'єктів господарювання відповідно до

Господарського кодексу [1], що поділяє підприємства на мікро, малі, середні і великі.

У разі, якщо предметом дослідження є питання оподаткування СМП – слід враховувати вимоги Податкового кодексу [14]. Відповідно до його положень, СМП можуть підпадати під правила оподаткування, визначені для загальної та спрощеної систем.

Якщо ж МП аналізувати в контексті вимог щодо ведення обліку та формування звітності, то їх можна класифікувати у відповідності до критеріїв, що визначені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3].

На нашу думку, описані напрямки вивчення і систематизації СМП у своїй сукупності дозволяють цілісно описати їх економічну сутність, а також особливості функціонування. Надалі ми розглянемо ці ознаки більш детально та виокремимо основні чинники, що впливають на можливість віднести суб'єкт господарювання до тієї чи іншої групи.

Станом на сьогодні, відповідно до вимог Господарського кодексу України [1], суб'єкти господарювання класифікуються за двома критеріями: кількість працюючих та річний дохід.

Так, ГКУ визначає види суб'єктів підприємницької діяльності - це суб'єкти великого, середнього, малого та мікропідприємництва, а також критерії віднесення суб'єктів господарювання до відповідного виду залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік (табл. 1.1).

Згідно ГКУ: суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи- підприємці (ФОП) та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Таблиця 1.1

Класифікація суб'єктів підприємницької діяльності (СПД) в Україні

Показники	Суб'єкти підприємницької діяльності			
	Суб'єкти мікропідприємництва	Суб'єкти малого підприємництва	Суб'єкти середнього підприємництва	Суб'єкти великого підприємництва
Кількість працюючих	не більше 10 осіб	не більше 50 осіб	від 50 до 250 осіб	понад 250 осіб
Річний дохід	не більше 2 млн. євро	не більше 10 млн. євро	від 10 до 50 млн. євро	понад 50 млн. євро

Відповідно, до суб'єктів малого підприємництва вимоги ті самі, тільки середня кількість працівників не повинна перевищувати 50 осіб, а річний дохід - 10 мільйонів євро.

Натомість, закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до критеріїв для поділу підприємств на мікро-, малі, середні та великі крім середньої кількості працівників та річної суми чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг додає ще балансову вартість активів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Критерії поділу підприємств згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Тип підприємства	Критерії		
	Балансова вартість активів	Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг	Середня кількість працівників
Мікропідприємство	До 350 тис. євро	До 700 тис. євро	До 10 осіб
Мале підприємство	До 4 млн. євро	До 8 млн. євро	До 50 осіб
Середнє підприємство	До 20 млн. євро	До 40 млн. євро	До 250 осіб
Велике підприємство	Понад 20 млн. євро	Понад 40 млн. євро	Понад 250 осіб

Як бачимо, вимоги до середньої кількості працівників у вищезгаданих нормативних документах збігаються, показники ж доходу різняться як за

сутністю, так і за сумою. За вимогами закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дотримання критеріїв перевіряється на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному. При цьому достатньо відповідати двом з трьох критеріїв.

Суб'єкти господарювання можуть належати до загальної або спрощеної системи оподаткування в залежності від форми організації бізнесу, кількості працівників, що задіяні на підприємстві, нарахованих доходів від діяльності за рік, видів діяльності й контрагентів, форми розрахунків. Обидві форми оподаткування мають свої переваги, отримати які СМП можуть лише за умови їхньої відповідності цілій системі критеріїв, що прописані в Податковому кодексі України.

Зважаючи на вимоги ПКУ [14], у випадку застосування спрощеної системи оподаткування, СМП мають відповідати критеріям, які доцільно розглядати за двома групами:

- загальні критерії для спрощеної системи;
- специфічні критерії, що притаманні кожній групі спрощеної системи оподаткування (Рис 1.1).

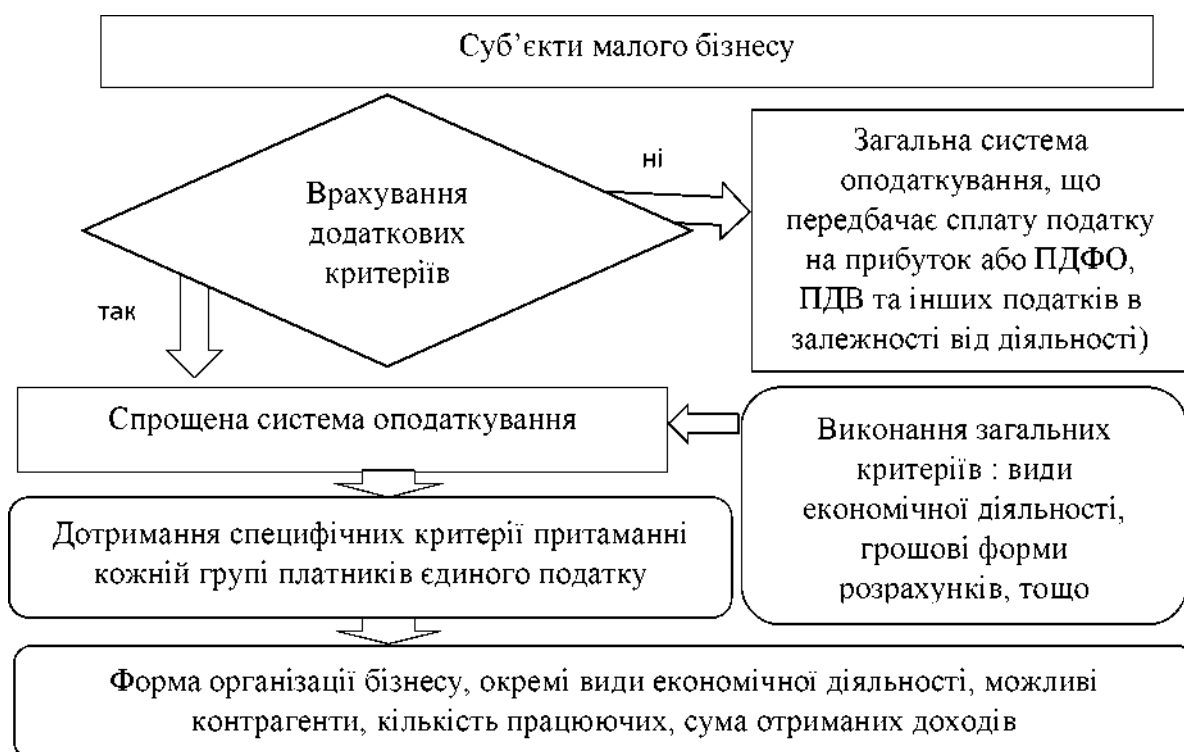

Рисунок 1.1 - Підходи до групування СМП, виходячи з вимог ПКУ

Загальних критеріїв мають дотримуватися усі без винятку СМП, незалежно від форми організації бізнесу та обраної ними групи. До таких показників ПКУ відносить:

- форму організації бізнесу: фізична особа-підприємець чи юридична особа;
- види економічної діяльності – нормативно визначено сталий перелік видів діяльності, які не можуть здійснювати СМП, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування;
- склад та порядок визнання доходів;
- форми здійснення розрахунків тощо.

Що стосується специфічних чинників, вони дозволяють підприємству визначитися з групою єдиного податку. Для кожної окремої групи визначені певні обмежуючі фактори. Також для кожної групи встановлено певна ставка податку, а також механізм його нарахування й сплати, визначено спосіб ведення обліку та формування відповідного розділу податкової декларації. У разі недотримання зазначених особливостей, СМП зобов'язані перейти у вищу за існуючу для нього групу або ж на загальну систему оподаткування, а також платити підвищену ставку податку до доходу, що був отриманий з порушенням (ФОП сплачують податок за ставкою 15%, а юридичні особи – 6% або 10%).

Таким чином, можемо підсумувати, що діяльність підприємств малого бізнесу має багатовекторний характер, а, отже, її аналіз потребує врахування багатьох факторів – в залежності від цільового напрямку здійснюваного дослідження. Основними ж вагомими підходами до групування СМП, на нашу думку, є класифікації за загально-економічними, податковими та обліковими критеріями.

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1]. В Україні, наразі, підприємницьку діяльність з

нормативно- правової та обліково-методологічної точок зору регулюють такі нормативні документи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Нормативні документи, що регулюють діяльність та організацію бухгалтерського обліку у малому бізнесі

Вид нормативного документа	Призначення
Господарський Кодекс України (ГКУ)	Визначає види суб'єктів підприємницької діяльності (СПД) та критерії віднесення
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає види СПД та критерії віднесення (види СПД аналогічні ГКУ, а критерії віднесення дещо інші)
Податковий Кодекс України (ПКУ)	Визначає дозволену систему оподаткування («загальну» чи «спрощену» - сплата єдиного податку)
П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»	Визначає склад фінансового звіту СПД (або фінансовий звіт за формою 1-м та 2-м, або спрощений фінансовий звіт за формою 1-мс, 2- мс)
Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами (№ 720)	Визначає склад регістрів бухгалтерського обліку (журнали обліку господарських операцій, відомості обліку господарських операцій)

Організація обліку на малому підприємстві, як і на будь якому іншому, вимагає налагодження чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності. У відповідності з діючими в Україні нормативно-правовими документами малі підприємства приймають самостійне рішення про вибір форм ведення бухгалтерського обліку і звітності. Основна можливість ведення спрощеної форми бухгалтерської (фінансової) звітності затверджується п. 3 статті 11 Закону України № 996-XIУ (Закон Про бухоблік) [3].

Специфічні властивості господарювання суб'єктів малого бізнесу обумовлюють певні особливості у застосуванні методів та прийомів бухгалтерського обліку.

По-перше, план рахунків бухгалтерського обліку. Мікропідприємства, малі підприємства, підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат згідно з податковим законодавством, а також представництва

іноземних суб'єктів господарської діяльності можуть обирати: або загальний План рахунків, або спрощений План рахунків (лише ті суб'єкти, які складають звітність відповідно до НП(С)БО 25). За даним напрямом є вимога для усіх без винятку суб'єктів господарювання вести облік з використанням рахунків класу 9, а застосовувати чи не застосовувати рахунки класу 8 підприємство обирає самостійно.

По-друге, система оподаткування. Щодо сплати податків, то вітчизняні суб'єкти господарювання можуть обрати: або загальну систему, або спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, яка являє собою особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [14].

По-третє, склад фінансової звітності. Вітчизняним законодавством для суб'єктів малого бізнесу передбачені два варіанти складу фінансової звітності:

- скорочена (визначена НП(С)БО 25): Фінансова звітність мікропідприємства (форми 1-мс та 2-мс), яка складається мікропідприємцями та юридичними особами, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства;

- фінансова звітність малого підприємства (форми 1-м та 2-м), яка складається іншими суб'єктами малого підприємництва та представниками іноземних суб'єктів господарської діяльності [15];

- загальна (визначена НП(С)БО 1).

При цьому вимоги до формування фінансової звітності як суб'єктів малого підприємства, так і для інших типів підприємств, є однаковими та проявляються у необхідності дотримання вимог повноти відображення інформації, її своєчасності та передбачуваності.

На основі положень статті 11 Міністерством фінансів України було розроблено стандарт НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [15], в якому визначаються методологічні особливості складання фінансової звітності малими підприємствами.

Відповідно до НП(С)БО 25 ті суб'єкти господарювання, які мають право на застосування спрощеного бухгалтерського обліку доходів і витрат можуть [15]:

- «обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю без урахування зменшення корисності і переоцінки до справедливої вартості;
- не створювати забезпечення майбутніх витрат і платежів (на оплату майбутніх відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а визнають відповідні витрати в періоді їх фактичного здійснення;
- поточну дебіторську заборгованість включати в підсумок балансу за її фактичною сумою».

Складати додатки до бухгалтерського балансу, звіту про фінансові результати суб'єктам малого підприємництва не потрібно. Якщо у підприємства малого бізнесу відсутні відповідні суттєві показники, тобто найбільш важлива інформація, не повідомляючи якої неможлива оцінка фінансового стану та фінансових результатів його діяльності. Але якщо такі показники є, то додаток до бухгалтерської звітності може бути складено у вільній формі з обов'язковим розкриттям такої інформації:

- положення облікової політики, які необхідні для пояснення порядку формування показників бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати. Наприклад, чи використовувався касовий метод обліку доходів і витрат, враховувався чи відкладений податок на прибуток, факти перспективної зміни облікової політики або перспективного перерахунку при виправленні суттєвих помилок;
- інформацію про суттєві факти господарського життя, що не розкриваються показниками бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати. Наприклад, про суттєві операції з власниками (засновниками), такі як нарахування і виплати відсотків власникам, зміна вкладів до статутного капіталу, тощо.

Таким чином, достатність і підвищення інформативності звітності підприємств малого бізнесу забезпечуються форматуванням основних форм

бухгалтерської (фінансової) звітності, з яких повинні бути виділені всі істотні дані.

Для суб'єктів малого бізнесу, які зобов'язані, згідно законодавства, застосовувати МСФЗ взагалі вибору немає. Вони мають складати лише повний комплект фінансової звітності, передбачений НП(С)БО 1.

Стосовно тих суб'єктів господарювання, які мають застосовувати МСФЗ впроваджено Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП) [11].

У відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності для малих та середніх підприємств (IFRS for Small Entities - IFRS for SMEs), метою фінансової (бухгалтерської) звітності підприємств малого бізнесу є надання інформації про фінансово-господарський стан, результати операційної діяльності, рух коштів, а також результати управління ресурсами суб'єкта малого підприємництва [11].

Інформація, представлена у фінансовій (бухгалтерській) звітності підприємства малого бізнесу у відповідність до вимог IFSR повинна бути корисною для широкого кола користувачів, які не мають можливості затребувати надання публічної звітності, складеної з урахуванням їх інформаційних інтересів. Розкриття додаткової інформації у фінансовій (бухгалтерської) звітності можливо, щоб допомогти користувачам зрозуміти вплив конкретних операцій, інших подій та умов на фінансовий стан і фінансові результати діяльності малого підприємства.

МСФЗ для МСП не регламентує форми фінансових звітів, а визначає лише їх зміст та деякі критерії групування статей, при цьому стандарти містять суворі вимоги щодо обов'язкової наявності певних статей у звітах і заборони на включення окремих статей до звітів. МСФЗ для МСП є єдиним стандартом, який визначає мету, принципи, склад фінансової звітності та методику відображення в обліку інформації про активи, капітал, зобов'язання та господарські операції малих і середніх підприємств, тобто підприємства не користуються іншими міжнародними стандартами обліку і звітності.

1.2. Економічна сутність результатів фінансово-господарської діяльності

Кожне підприємство має на меті отримувати позитивний фінансовий результат від своєї діяльності і шукає шляхи його збільшення. Результативність відображається у фінансово-економічних показниках суб'єкта господарювання, які найбільш точно характеризують його фінансовий стан, а також дають уявлення про економічний потенціал розвитку.

Результати фінансово-господарської діяльності підприємства характеризують практично усі аспекти його діяльності: продуктивність праці, ступінь використання основних засобів та усіх наявних ресурсів (трудових, матеріальних, грошових), обсяг і собівартість реалізованої продукції, а також ціни її реалізації тощо [43].

Результати господарської діяльності підприємства характеризуються багатьма економічними показниками, серед яких одним із головних є прибуток. Адже завдяки йому забезпечується фінансова стійкість та платоспроможність підприємства, а також фінансується його розвиток. Найчастіше результати фінансово-господарської діяльності сприймаються як фінансові результати. Трактування фінансових результатів як категорії є важливою науковою проблемою. Вона знаходиться в центрі уваги вчених не лише у галузі бухгалтерського обліку, але й економічної теорії, мікро- та макроекономіки, фінансів, менеджменту й філософії.

Вивчення нами діючої нормативно-правової бази України дозволяє зазначити: в законодавстві не трактується сутність саме поняття «фінансовий результат». Зокрема, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» обґрунтовує лише сутність термінів «прибуток» і «збиток», і це, відповідно, призводить до певних труднощів у визначенні сутності, ролі та значення фінансового результату як економічної категорії [12].

У результаті аналізу довідкової й навчальної літератури з даної тематики нами виявлено: між фахівцями бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та

юриспруденції немає однозначності стосовно визначення сутності терміну “фінансові результати” (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Підходи щодо розуміння терміну “фінансовий результат”

№ з/п	Автор (джерело)	Сутність поняття “фінансовий результат”
НАВЧАЛЬНА ЛІТЕРАТУРА		
1.	Мочерний С.В. [65]	грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражена в прибутках або збитках
2.	Пушкар М.С. [77]	прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності
3.	Луговий В.А.	балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)
4.	Бутинець Ф.Ф. [30]	прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)
5.	Соколов Я.В.	приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду
6.	Пипко В.А.	результат господарської діяльності, виражений в грошовій формі
7.	Ануфрієв В.Є.	- визначається показником прибутку або збитку, що формується протягом календарного (господарського) року; - є різницею від порівняння сум доходів і витрат підприємства
8.	Кондраков Н.П.	відображає зміну власного капіталу за визначений період в результаті виробничо-фінансової діяльності підприємства
ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА		
9.	Мочерний С.В. [65]	прибутки або збитки, отримані від підприємницької діяльності юридичними чи фізичними особами за певний період (місяць, квартал, півріччя, 9 місяців, рік)
10.	Борисов А.Б.	підсумки господарської діяльності підприємства або його підрозділів, приріст (зменшення) вартості власного капіталу. Визначаються шляхом співставлення витрат з отриманими доходами
11.	Загородній А.Г. [49]	1) різниця між доходами та витратами підприємства чи його окремого підрозділу за певний час; 2) приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді
12.	Пантелеєв В.П. [73]	прибуток (збиток) від конкретного виду діяльності (виробничої, надання послуг або торгової) визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів та адміністративних витрат та витрат на збут відповідного виду діяльності та інших операційних витрат

Проведений нами аналіз економічної та облікової літератури щодо розгляду характеристик фінансового результату вченими дозволяє дійти наступного висновку: фінансовий результат - являє собою категорію, яка відображає результативність господарської діяльності підприємства у вигляді такого показника, як прибуток або ж збиток.

Податкове законодавство ототожнює поняття «фінансові результати» та «прибуток». Статтею 134 Податкового кодексу України передбачено, «що прибуток визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду» [14].

Поміж фахівцями у царині бухгалтерського обліку, фінансів, економіки, а також юридичних наук немає однастайності стосовно визначення сутності поняття «фінансовий результат», проте можна виділити низку ознак, за якими групуються думки науковців щодо трактування сутності фінансових результатів:

– «результат співставлення доходів та витрат підприємства» (Бутинець Ф.Ф., Загородній А.Г. і Вознюк Г.Л., Ткаченко Н.М., Опарін В.М., Худолій Л.М.);

– «приріст чи зменшення капіталу» (Лондар С.Л. і Тимошенко О.В., Загородній А.Г. і Вознюк Г.Л.);

– «вираження у формі прибутку або збитку» (Бутинець Ф.Ф., Загородній А.Г. і Вознюк Г.Л., Мочерний А.Д., Пушкар М.С., Ткаченко Н.М., Опарін В.М., Худолій Л.М., Чебанова М.С. і Василенко С.С.);

– «підсумки (результат) діяльності» (Скасюк Р.В., Пушкар М.С.).

Отже, маємо змогу зробити деякі висновки про те, що фінансовий результат трактується науковцями як співставлення доходів та витрат діяльності підприємства і, відтак, може бути прибутком або ж збитком - у свою чергу, це призводить до зростання (у разі прибутку) або зменшення (при наявності збитку) власного капіталу. І саме отриманий фінансовий результат підприємства характеризує якість його діяльності. Зауважимо, що при цьому

спектр визначень досить широкий - це пояснюється різністю підходів дослідників до розуміння даного поняття [88].

Оскільки в межах даної роботи ми розглядаємо сутність поняття фінансових результатів як об'єкта бухгалтерської та податкової звітності, то для формулювання найбільш повного уявлення доцільно розглянути це поняття з економічної та облікової точок зору (табл.1.5.).

Таблиця 1.5. Підходи науковців до визначення сутності фінансових результатів в економічному та обліковому аспектах

Аспект	Автор(джерело)	Сутність поняття «фінансові результати»
Економічний аспект	Вороніна О.О.	Якісна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства та зокрема відображає значущість і сталість розвитку підприємства (з погляду отриманого доходу), впливовість на його фінансово-господарську діяльність чинників зовнішнього середовища (з погляду структури та обсягів витрат) і кількісно узагальнюється у вигляді прибутків (збитків), зміни власного капіталу, його окремих складових частин.
	Білик Т.О.	Прибуток або збиток суб'єкта господарювання, що визначається як різниця між сукупними доходами та витратами підприємства і за позитивного його результату представляє додаткову вартість, виступає одним із джерел фінансування подальшого розвитку та поточної діяльності підприємства, основним критерієм оцінки її ефективності.
	Скалюк Р.В	Підсумкова категорія результативності господарської діяльності, котра відображає величину економічних <u>вигод</u> отриманих (втрачених) підприємством, визначених як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, що виражена у абсолютних показниках прибутку (збитку), які характеризують потенціал прибутковості, економічного зростання та розвитку підприємства.
Обліковий аспект	Ткаченко Н.М.	Утворюються з доходів діяльності підприємства за вирахуванням витрат діяльності
	Гриनावцева О. В.	Сума валового доходу від звичайної та надзвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний проміжок часу.
	Червінська С.Л.	Різниця між майновим станом підприємства на кінець і початок звітної періоду.
	Труфіна Ж.С	Економічна категорія в контексті створення доданої вартості та в аспекті методики визначення результату діяльності конкретного суб'єкта господарювання, що є об'єктом обліку і контролю

Можемо дійти такого висновку, що наявне розмаїття наведених визначень спричинене багатьма факторами, але найвагоміші з них - це різні по своїй сутності підходи щодо розуміння досліджуваного поняття, а саме: економічний, фінансовий, обліковий тощо. Наприклад, О.О. Вороніна звертає увагу на те, що «серед найпоширеніших підходів до визначення поняття «фінансовий результат» є економічний, бухгалтерський та управлінський» [33].

Трактуванню досліджуваного поняття в працях з управлінського обліку, присвячені, зокрема, наукові роботи Л.В. Нападовської. У своїх дослідженнях автор розмежовує такі поняття, як «фінансовий результат» та «управлінський результат». У фінансовій бухгалтерії в цілому по підприємству результат визначається без проведення калькулювання собівартості продукції - робиться шляхом порівняння затрат (в розрізі елементів) із випуском продукції підприємством у фінансовій бухгалтерії. У свою чергу, в управлінській бухгалтерії фінансовий результат підприємства визначається по виробам, а вже потім по внутрішнім та зовнішнім сегментам. Таким чином, сутність фінансового результату в управлінському обліку зводиться до визначення результату діяльності підприємства за видами реалізованої ним продукції (центрами відповідальності, сегментами діяльності), а у фінансовому обліку він визначається в цілому за основним видом діяльності підприємства.

Зважаючи на розглянуті нами аспекти трактування сутності фінансових результатів, доходимо висновку, що у бухгалтерському обліку фінансовий результат слід розуміти як результат господарської діяльності, що становить різницю від порівняння доходів і витрат підприємства із вирахуванням сум податків - за визначений період та в цілому, або ж за видами діяльності й що узагальнюється у вигляді прибутку (або збитку).

Позитивним фінансовим результатом здійснюваної діяльності підприємства слід вважати прибуток, збільшення якого веде до примноження фінансових ресурсів. Негативне (від'ємне) значення категорії фінансового результату розуміється як показник збитку, що є свідченням низького рівня чи й взагалі відсутності результативності здійснюваного господарювання, неефективного управління потенціалами підприємства (ресурсним, виробничим та економічним), невмілого використання капіталу та низьку якість роботи менеджменту тощо.

При тому, що, як показав аналіз, існують різні підходи до трактування поняття «фінансові результати», зауважимо, що для більш повного розуміння сутності фінансових результатів треба враховувати економічний, податковий та

управлінський аспекти - усі вони впливають на облікове відображення фінансових результатів господарської діяльності (рис. 1.2).

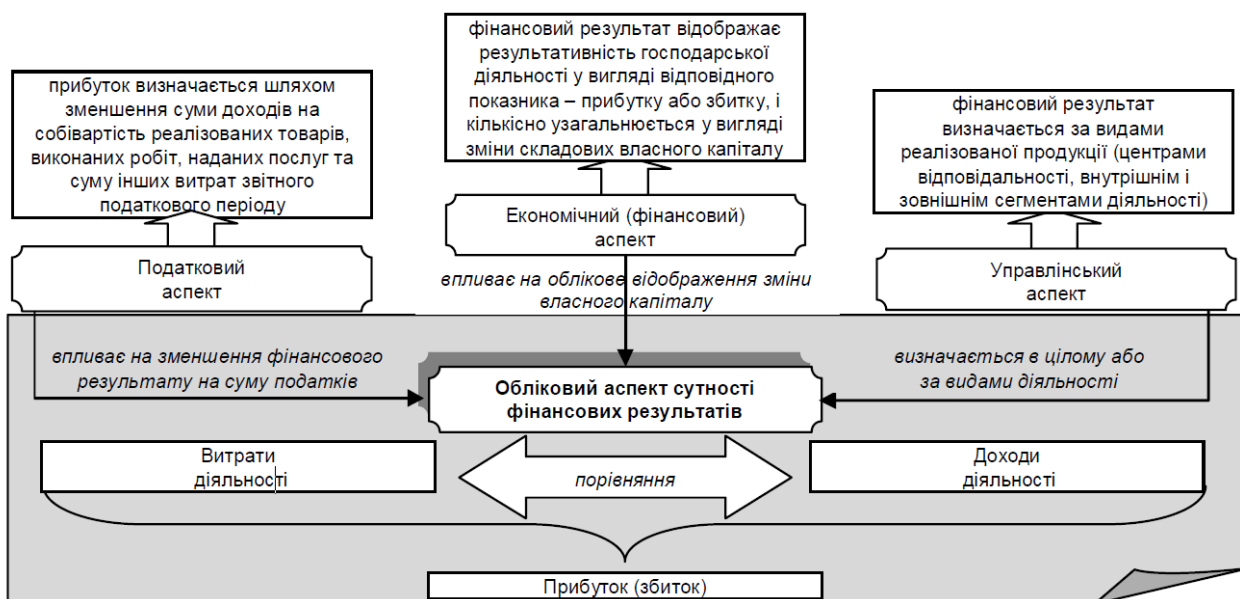

Рис. 1.2. Аспекти, які впливають на облікове відображення фінансових результатів

Отже, величина прибутку чи збитку характеризує фінансові результати діяльності кожного підприємства.

Підприємницька діяльність господарюючих суб'єктів завжди спрямована на одержання ними прибутку. Саме перспектива одержання прибутку спонукає підприємців входити до певної сфери діяльності, а при відсутності прибутку чи навіть загрози його відсутності - залишити певний сегмент ринку. З розвитком економічної теорії спостерігається, що поняття прибутку змінювалось, а також мінялися методологічні підходи до його визначення.

«Прибуток - це важлива економічна категорія, вона акумулює навколо себе цілу низку підходів щодо його визначення, що, у свою чергу, створює дискусійність у трактуванні сутності прибутку» [67].

Згідно НП(С)БО 1, «прибуток - це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. А збитки - перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати» [12].

Відповідно до Податкового кодексу України, «прибутком вважається сума валових доходів, скоригована відповідним чином для потреб оподаткування» [14]. Зауважимо, що прибуток як об'єкт оподаткування - це умовна величина, що визначає співвідношення між доходами та витратами підприємства за певний період, яка визначається за даними спеціального податкового обліку. При такому розумінні прибуток - це показник, що характеризує ефективність господарювання підприємства та його спроможність відраховувати кошти до державного бюджету та здійснювати подальшу господарську діяльність.

Для облікових цілей під прибутком розуміється чистий дохід підприємства, який у нього залишається вже після відшкодувань усіх витрат, що пов'язані з виробництвом продукції, її реалізацією, а також іншими видами діяльності.

Сучасна наукова думка щодо трактування сутності поняття «прибуток» стосуються передусім визначення його як частини доходу від реалізації продукції, тобто форми прояву вартості додаткового продукту, який зі сфери виробництва переходить у сферу обміну, де потім і реалізується.

Автор А.М. Поддєрьогін трактує прибуток як частину додаткової вартості продукту, який реалізується підприємством, що залишається після покриття всіх витрат виробництва. За науковцем Й.М. Петровичем, прибуток - це є основне джерело збагачення власників підприємства, а також розширення та модернізації виробництва. За принципами організації бухгалтерського обліку, прибуток, у числі інших (емісійний дохід, внески засновників до статутного капіталу підприємства, пайові внески), вважають одним із основних джерел економічних ресурсів підприємства. Джерелом інформації про одержаний підприємством прибуток як результат його діяльності, зауважує науковець, є перша частина («Фінансові результати») форми №2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати» («Звіт про сукупний дохід») за окремий звітний період.

Дослідник І.М. Бойчик розуміє прибуток як частину чистого доходу

підприємства, що залишається йому після відшкодування усіх витрат, що пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції, а також з іншими видами діяльності.

З погляду науковця Г.Г. Кірейцева, прибуток слід визначати як найважливішу фінансову категорію, яка відображає у собі позитивний фінансовий результат діяльності підприємства, а також характеризує ефективність виробництва та у підсумку свідчить про обсяг та якість виробленої підприємством продукції, стан продуктивності праці та рівень собівартості продукції.

Прибуток, з одного боку, являє собою джерело забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємства, а, з іншого - він також і джерело формування бюджетних ресурсів держави. В якості кінцевого фінансового результату діяльності підприємства прибуток являє собою різницю між загальною сумою доходів підприємства та витратами, що понесені на виробництво і реалізацію продукції.

О.С. Філімоненков вважає, що «прибуток - це грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основну форму грошових накопичень господарюючих суб'єктів. Він характеризує дохідність підприємства від проведення відповідних заходів, окупленість вкладених витрат і використаного майна в результаті проведення заходів» [67].

Вагомий внесок у дослідження сутності економічної категорії «прибуток» внесли дослідники О.Д. Данілов та Т.В. Паєнко, що згрупували сучасні теорії прибутку, що розглядають його як складову власного капіталу підприємства.

Прибуток характеризується не тільки багатоаспектністю своєї ролі, але й різноманіттям видів, у яких він виявляється. Під загальним поняттям «прибуток» розуміють різні його види.

Зважаючи на різноманітні підходи до дефініції прибутку, можна виділити ряд його основних рис:

– прибуток - це лише частина комплексного доходу підприємця, який він отримує від своєї діяльності певного виду (операційної, фінансової чи

інвестиційної);

– прибуток - частина очікуваного доходу підприємця, що вклав власний капітал в організацію діяльності певного бізнесу задля досягнення комерційного успіху, проте він не є гарантованим доходом;

– прибутком є не весь доход, що був отриманий у процесі підприємницької діяльності, а лише частину, яка залишається після вирахування всіх витрат на ведення даної діяльності;

– прибуток - це вартісний показник, що виражається у грошовій формі.

Прибуток на підприємстві виконує кілька функцій, а саме: оціночну (оцінює ефект проваджуваної господарської діяльності), розподільчу (є інструментом розподілу чистого доходу) та стимулюючу (в якості інструмента формування різних фондів стимулювання власників бізнесу і задіяних у ньому робітників).

Отже, «прибуток підприємства в умовах ринкової економіки є головною метою підприємницької діяльності та відіграє значиму роль так, як є критерієм ефективності конкретної виробничої діяльності, основним захисним механізмом від загрози банкрутства підприємства, базою економічного розвитку держави. Прибуток виступає головним джерелом задоволення соціальних потреб суспільства та зростання ринкової вартості підприємства, а також основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів для забезпечення розвитку підприємства» [67].

Узагальнюючи наявні тлумачення терміну «прибуток», що дають різні автори, ми можемо зробити висновок, що прибуток - категорія загальноекономічна. Прибуток являє собою частину доходу певного діючого підприємства, отриманого ним під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища й рівня розвитку підприємництва, і є різницею між доходами від усіх видів діяльності та витратами, понесеними підприємством у процесі отримання таких доходів, та використовується підприємством для здійснення розширеного відтворення й задоволення інтересів власників, працівників, інвесторів, а також держави.

Порядок визнання доходу та витрат регламентується НП(С)БО 15 «Дохід», та НП(С)БО 16 «Витрати» [16, 17]. Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» у обліку «дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена». Дохід асоціюється з джерелом постійного зростання ресурсів підприємства, є джерелом їхнього подальшого розвитку та поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» «витрати - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу між власниками)» [17].

В бухгалтерському обліку сутність поняття «витрати» пов'язана з визначенням фінансового результату - тобто чистого прибутку чи збитку за певний звітний період, що відображається у фінансовій звітності. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони були здійснені. Витрати, які не має можливості прямо пов'язати з доходом певного звітного періоду, відображаються у складі витрат того періоду, в якому вони фактично були здійснені.

Отже, в обліку фінансовий результат підприємства визначається через порівняння доходів та витрат. Отриманий у результаті порівняння показник характеризує якість діяльності даного підприємства, що виражається у формі прибутку або збитку. Розмір отриманого підприємством прибутку позначається на формуванні його власного капіталу, а також на виконанні його зобов'язань перед кредиторами (передусім, перед бюджетом), а також фінансуванні інвестицій, платоспроможності підприємства.

1.3. Теоретичні основи обліку результатів фінансово-господарської діяльності і їх відображення у фінансовій та податковій звітності

Діяльність суб'єктів господарювання є основним джерелом руху економіки у державі, а відтак - й покращення добробуту суспільства. Саме вони забезпечують кругообіг усіх ресурсів у країні. Головна мотивація їх підприємницької діяльності - отримання від неї позитивних фінансових результатів, тобто прибутку. Орієнтуючись на отриманий фінансовий результат від діяльності, керівник підприємств здійснюють оперативне та стратегічне планування на майбутні періоди, а також приймають рішення щодо розподілу отриманого прибутку на різні цілі або ж стосовно його накопичення.

Основою інформаційного забезпечення обґрунтованих управлінських рішень й важливим інструментом збору, обробки та узагальнення інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства є бухгалтерський облік. Система бухгалтерського обліку на сучасному підприємстві може повноцінно функціонувати лише за умови її належного нормативно-правового забезпечення. Протягом останніх двох десятиліть таке забезпечення у нашій державі активно формувалося й наразі перебуває у стані постійних змін, що спричинені різними економічними, політичними, інтеграційними, соціальними чинниками тощо.

Державне регулювання бухгалтерського обліку являє собою створення й застосування системи правил його ведення, а також складання фінансової звітності, що мають обов'язковий характер і направлені на забезпечення захисту інтересів користувачів цих даних.

Найбільший інтерес для користувачів фінансової звітності того чи іншого підприємства становить інформація про сформовані результати фінансово-господарської діяльності - його прибутки або ж збитки. У сучасній економічній системі аналіз інформативної бази бухгалтерського обліку, а також законодавче забезпечення оподаткування прибутку демонструє, що встановлений порядок їх застосування формує низку різноманітних інформативних показників щодо

фінансових показників та розподілу прибутку підприємства.

З точки зору бухгалтерського обліку результати фінансово-господарської діяльності є фінансовими результатами діяльності. Сучасне українське законодавство у сфері бухгалтерського обліку фінансових результатів являє собою багаторівневу систему нормативних документів, різних за статусом та призначенням. Перший рівень цієї системи - законодавчий, він визначає основні поняття й саму сутність бухгалтерського обліку, його завдання, а також встановлює шляхи регулювання, організації та порядок ведення бухгалтерського обліку й подання фінансової звітності. Другий рівень системи - нормативний: встановлює базові правила щодо формування повної й достовірної інформації про фінансові результати господарської діяльності та подання цієї інформації у фінансовій звітності підприємства. Третій рівень - методичний (має рекомендаційний характер): його становлять документи, що містять методичні вказівки, а також роз'яснення з питань обліку фінансових результатів. Нарешті, четвертий рівень - організаційний (документи у вигляді внутрішніх форм та інструкцій): визначає правила раціональної організації бухгалтерського обліку із застосуванням прогресивних форм і методів його ведення, а також відображає специфіку діяльності окремого підприємства.

Основні нормативні документи, що регламентують порядок обліку фінансових результатів підприємства, у систематизованому вигляді представлено у табл. 1.6.

У нормативно-правових документах, якими регламентується ведення бухгалтерського обліку в Україні, так само, як і в наукових роботах, поняття «фінансовий результат діяльності підприємства», зазвичай, не трактується як окремий термін, а розглядається лише в розрізі таких понять, як «прибуток» та «збиток». Отже, як наслідок, маємо неоднозначність у визначенні сутності, ролі та значення категорії «фінансові результати».

У класичному варіанті прибуток розуміється як перевищення доходів над витратами. Відповідно до Господарського кодексу України, прибуток являє собою основний узагальнюючий показник фінансових результатів

господарської діяльності підприємств усіх форм власності [1].

Таблиця 1.6

Нормативно-правове регулювання порядку обліку фінансових результатів підприємства

Нормативний документ	Призначення
Господарський кодекс України	У статті 142 дано визначення прибутку суб'єкта господарювання, розкрито порядок використання прибутку (доходу) суб'єкта господарювання. Зазначено, що для цілей оподаткування законом може встановлюватися спеціальний порядок визначення доходу як об'єкта оподаткування
Податковий кодекс України	У Розділі III визначено платників та порядок сплати податку на прибуток підприємств, порядок визнання доходів і витрат підприємства з метою оподаткування
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Регламентує порядок організації та ведення обліку на підприємстві, визначає первинні облікові документи і реєстри бухгалтерського обліку, характеризує принципи ведення обліку та складання фінансової звітності, застосування яких дає можливість достовірного відображення в обліку та звітності інформацію про доходи, витрати та фінансові результати
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Визначає зміст і форми фінансової звітності, загальні вимоги щодо розкриття облікової інформації у ній
НП(С)БО 15 «Дохід»	Визначає методологічні засади формування в обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності
НП(С)БО 16 «Витрати»	Визначає методологічні засади формування в обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності
Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності	Розкриває зміст статей різних форм фінансової звітності
План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку, зокрема й фінансових результатів

Наразі можна виділити два принципові підходи до розрахунку фінансових результатів господарської діяльності підприємства (зазначимо, що у різних країнах вони мають певні модифікації):

- перший - порівняння доходів та витрат (метод «витрати — випуск»), який являє собою визначення прибутку/збитку згідно з принципом нарахування й відповідності доходів та витрат, - визначається різниця між доходами та витратами, що відповідно отримані й понесені у звітному періоді;

- другий - порівняння капіталу (метод зміни чистих активів), за яким приріст власного капіталу у звітному періоді визначається як різниці між сумою власного капіталу на кінець і на початок періоду - тобто, якщо власний капітал на кінець звітного періоду збільшився, то підприємство отримало прибуток, а якщо зменшився, то підприємство має збиток [62].

Найбільшого поширення для вирахування фінансових результатів набув метод порівняння доходів і витрат: фінансовий результат утворюється з доходів від діяльності підприємства за вирахуванням витрат на його діяльність протягом звітного періоду. Категорії «доходи» та «витрати» визначаються відповідними міжнародними та національними стандартами обліку та фінансової звітності. Отже, проблема полягає не так у їх визначенні, як у класифікації доходів і витрат підприємства.

Прийняття ефективних управлінських рішень на основі правдивої і неупередженої інформації про доходи, витрати, а відтак, і про фінансовий результат діяльності підприємства, сприяє правильно організоване облікове забезпечення формування фінансових результатів, що відповідає потребам керівництва підприємства й водночас не суперечить нормам чинного законодавства держави. А коректність відображення в бухгалтерському обліку інформації про доходи, витрати і фінансові результати напряму залежить від правильності їх оцінювання на етапі визнання в обліку та звітності - і цей процес має певні особливості (рис. 1.3.).

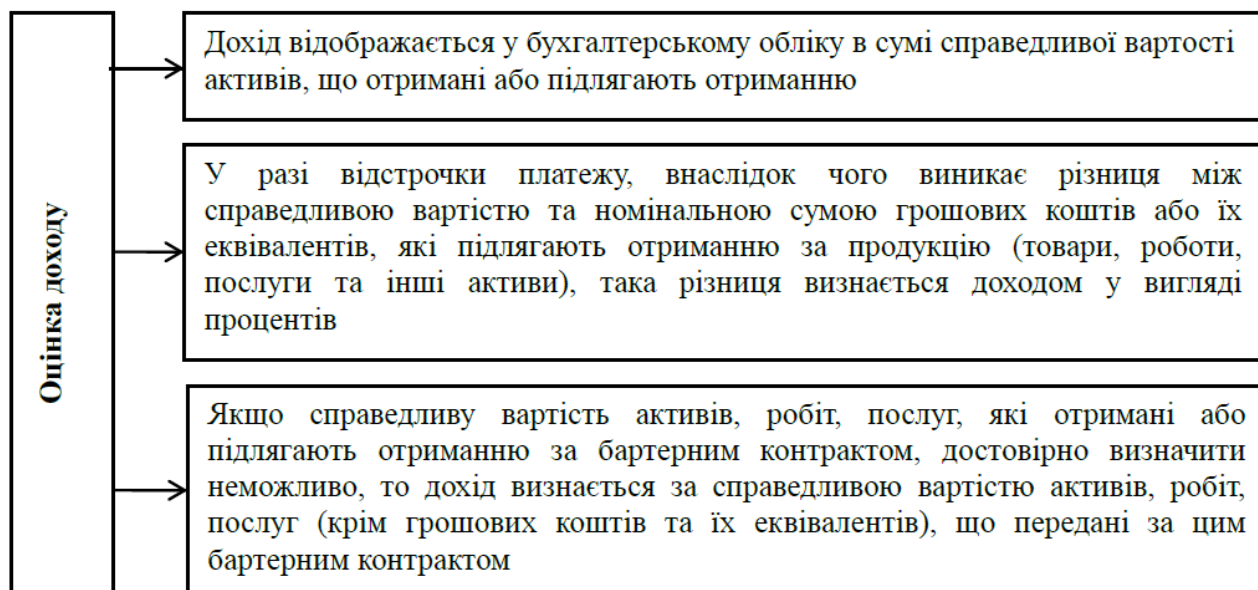

Рис. 1.3. Особливості оцінювання доходу

При формуванні фінансових результатів, відповідно до діючого національного законодавства, слід враховувати той факт, що нормами П(С)БО 15 «Дохід» та 16 «Витрати» регламентуються не всі види доходів і витрат підприємства. Зокрема, доходи та витрати, отримані у результаті «інших операцій» регламентуються окремими П(С)БО. Це також стосується міжнародних стандартів фінансової звітності - не існує єдиного документу щодо формування у звітності інформації про доходи, витрати та фінансові результати.

Головними критеріями відображення витрат і визнання їх такими є зменшення активів або ж збільшення зобов'язань підприємства, що, відповідно, призводить до зменшення його власного капіталу. Виняток становить зменшення капіталу у результаті зменшення капіталу через його вилучення або розподіл власниками. До основних критеріїв також відображення витрат також слід віднести можливість їх достовірної оцінки та визнання їх одночасно з визнанням доходу, для одержання якого вони були здійснені.

Основні причини виникнення витрат на підприємстві наведено в табл. 1.7. Чистий прибуток або ж збиток як кінцевий результат формується шляхом поступового зіставлення певних показників фінансових результатів, доходів і витрат від усіх видів діяльності. Це відбувається таким чином:

Таблиця 1.7

Основні джерела виникнення витрат на підприємстві

Причини зменшення активів, що приводять до виникнення витрат	Причини збільшення зобов'язань, що приводять до виникнення витрат
1) Використання активів; 2) продаж (обмін) активів (крім іноземної валюти); 3) безкоштовна передача активів іншим юридичним чи фізичним особам; 4) втрата активів внаслідок нестач, стихійного лиха тощо; 5) зменшення вартості активів у результаті уцінки, зменшення корисності; 6) списання внаслідок невідповідності встановленим умовам визнання активу; 7) інші причини.	1) Нарахування заробітної плати працівникам підприємства; 2) проведення відрахувань на соціальне страхування; 3) виникнення заборгованості перед постачальниками за одержану електроенергію; 4) виникнення заборгованості перед підрядниками та іншими кредиторами за виконані роботи та послуги; 5) виникнення заборгованості перед бюджетом за податком на прибуток; 6) інші причини.

– чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції підприємства, непрямих податків та інших вирахувань;

– валовий прибуток підприємства визначається як різниця між чистим доходом та собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

– фінансовий результат від операційної діяльності підприємства визначається як сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу за мінусом адміністративних витрат, витрат на збут, а також інших операційних витрат;

– фінансовий результат до оподаткування становить різницю між фінансовим результатом від операційної діяльності підприємства, фінансових й інших доходів, фінансових та інших витрат;

– фінансовий результат після оподаткування (чистий прибуток чи збиток) визначається як різниця між прибутком від діяльності підприємства до оподаткування та сумою податку на прибуток.

На величину фінансових результатів безпосередньо впливає низка факторів: порядок, момент та критерії визнання доходів і витрат; номенклатура та склад статей доходів і витрат та їх поділ за звітними періодами тощо. Також на величину фінансових результатів як кінцевий підсумок господарської діяльності опосередковано впливають певні елементи облікової політики підприємства, а саме: застосований метод оцінки й списання запасів; метод нарахування резерву сумнівних боргів й списання дебіторської заборгованості; метод, за яким відбувається нарахування амортизації необоротних активів; розмежування капітальних інвестицій і поточних витрат на ремонт; створення резервів для майбутніх витрат; перелік витрат обігу; метод обліку витрат і калькулювання; визначення нормальної виробничої потужності підприємства; тривалість операційного циклу тощо.

Схема розподілу прибутку підприємства малого бізнесу, що працює на загальній системі оподаткування, відображено на рис. 1.4. Аналіз даної схеми дозволяє зазначити, що умовно виокремлюють розподіл загального прибутку та використання і розподіл прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства. На етапі розподілу загального прибутку учасниками виступають підприємство та держава - кожен з цих двох суб'єктів отримує певну частку прибутку для забезпечення відповідних потреб.

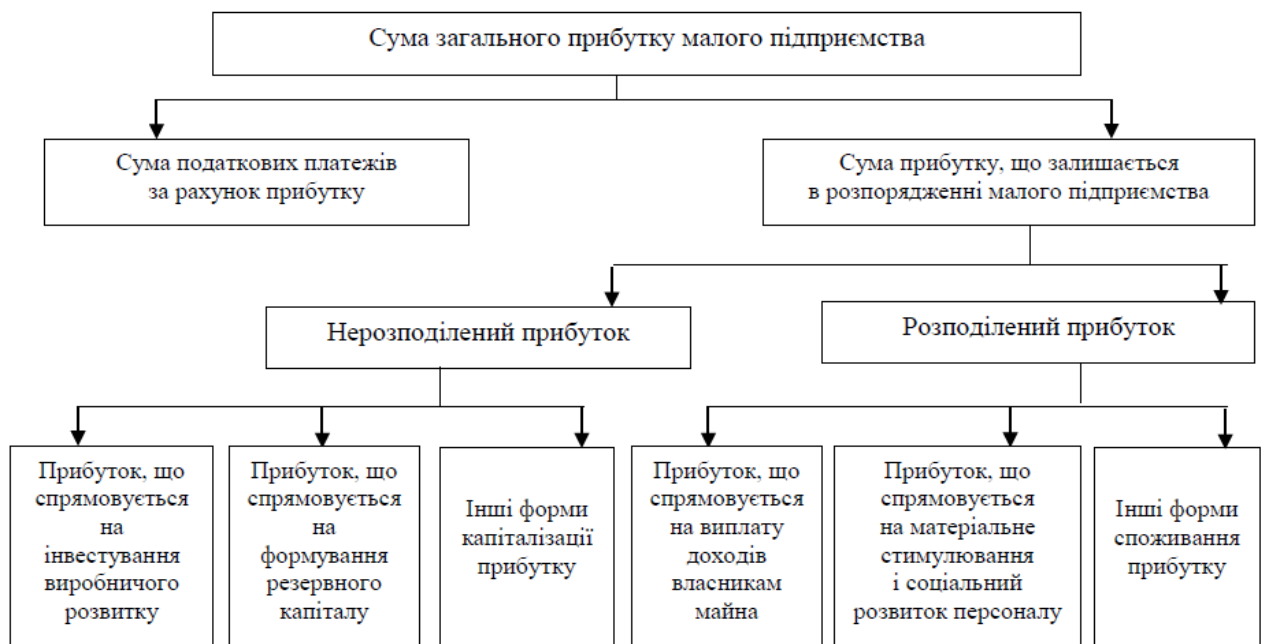

Рис. 1.4. Розподіл і використання прибутку малого підприємства

Задля визначення фінансового результату в системі бухобліку малі підприємства послідовно закривають рахунки обліку доходів та витрат на рахунок 79 «Фінансові результати». По кредиту даного рахунку відображаються закриття рахунків 7 класу «Доходи і результати діяльності», а по дебету рахунків 9 класу «Витрати діяльності». Слід зазначити, що рахунок 79 закривається на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)».

Кінцевий фінансовий результат, одержаний за звітний період, списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)». Кредит субрахунку 441 існує для відображення наявності і використання нерозподіленого прибутку, який був отриманий малим підприємством у звітному році, а за дебетом субрахунку 442 наводиться величина його непокрітих збитків.

Інформація щодо використання прибутку звітного періоду підприємства узагальнюється на субрахунку 443, у дебеті якого відображається величина прибутку, що була використана протягом періоду, а у кредиті рахунку містяться дані про списання використаного прибутку з метою зменшення величини нерозподіленого прибутку або ж збільшення величини збитку підприємства.

Зазначимо, що фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва дещо відрізняється від звітності середніх та великих підприємств - це, відповідно, має вплив і на визначення фінансових результатів діяльності.

Згідно п. 2 розд. II НП(С)БО 1 мікропідприємства та малі підприємства мають право самостійно визначати доцільність складання фінансової звітності - тобто підприємство вирішує, який саме комплект звітності подавати (скорочену фінансову звітність відповідно до НП(С)БО 25 або повний комплект фінансової звітності (абзац перший п. 1 розд. II НП(С)БО 1).

Також суб'єкти малого підприємництва можуть складати свою фінансову звітність згідно з МСФЗ для МСП. Це ті підприємства, що відповідно до законодавства зобов'язані застосовувати Міжнародні стандарти фінансової

звітності, а також ті підприємства, які самостійно прийняли таке рішення. Так, МСФЗ для МСП призначений для застосування малими та середніми підприємствами, що не є підзвітними громадськості та оприлюднюють фінансові звіти загального призначення для зовнішніх користувачів [11]. МСФЗ для МСП розроблені на основі повної версії МСФЗ, разом з тим, це самостійний продукт, орієнтований на потреби користувачів і враховує співвідношення користі та вигід від використання інформації.

Для малих підприємств порядок розрахунку фінансових результатів є більш стислим - у ньому не розраховуються певні показники, обов'язкові для великих підприємств. Якщо здійснити порівняння стандартної форми «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», де розмежовується, мінімум, чотири види прибутку, то у скороченій формі № 2-м визначається лише чистий прибуток (збиток) - різниця між загальною величиною доходів та загальною сумою витрат підприємства.

У Звіті про фінансові результати (форма № 2-м) відображаються суми доходів та витрат підприємства згідно принципу відповідності та нарахування, з подальшим визначенням чистого прибутку (збитку).

Описані показники результатів діяльності підприємства формуються на основі даних облікової інформації. Система організації бухгалтерського обліку на малому підприємстві забезпечує користувачів всією необхідною інформацією, яка відображена в облікових регістрах та різних видах звітності - а це створює сприятливі умови для управлінського персоналу, адже дає можливість комплексно оцінити результати господарської діяльності підприємства й, відповідно, прийняти виважені й ефективні управлінські рішення.

Джерелами інформації, що використовується для відображення в обліку фінансових результатів, слугують нормативні документи; наказ про облікову політику; установчі документи підприємства; первинні документи з обліку витрат, доходів та фінансових результатів; дані бухобліку, зокрема регістри синтетичного та аналітичного обліку по рахунках 7 і 9 класів; головна книга;

дані фінансової і статистичної звітності.

Узагальнено інформація отримує відображення у фінансовій звітності, зокрема у ф. № 2 «Звіті про фінансові результати», де вона подається у розрізі видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) (табл. 1.8.).

Таблиця 1.8

Розкриття інформації про фінансові результати підприємства у ф. № 2 «Звіт про фінансові результати»

Код і назва рахунку	Форма фінансової звітності		Код рядка
	назва форми	назва рядка	
70 «Доходи від реалізації»	Звіт про фінансові результати	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000
90 «Собівартість реалізації»		Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2050
71 «Інші операційні доходи»		Інші операційні доходи	2120
92 «Адміністративні витрати»		Адміністративні витрати	2130
93 «Витрати на збут»		Витрати на збут	2150
94 «Інші витрати операційної діяльності»		Інші операційні витрати	2180
72 «Дохід від участі в капіталі»		Дохід від участі в капіталі	2200
73 «Інші фінансові доходи»		Інші фінансові доходи	2220
74 «Інші доходи»		Інші доходи	2240
95 «Фінансові витрати»		Фінансові витрати	2250
96 «Втрати від участі в капіталі»		Втрати від участі в капіталі	2255
97 «Інші витрати»		Інші витрати	2270
98 «Податок на прибуток»		Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300
79 «Фінансові результати»		Чистий прибуток	2350
		Чистий збиток	2355

Фінансовий результат до оподаткування становить алгебраїчну суму прибутку/збитку від операційної діяльності, фінансових доходів (прибутків/збитків) від господарської діяльності та фінансових й інших витрат (збитків). В залежності від обраної системи оподаткування цей результат впливає або ні на податкові зобов'язання (табл. 1.9.).

У податковому законодавстві «фінансові результати» та «прибуток» розуміються як тотожні поняття. Так, у ст. 134 Податкового кодексу України зазначено, що прибуток визначається зменшенням суми доходів, отриманих у

Таблиця 1.9

Вплив фінансового результату на податки

ВПЛИВ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ НА ПОДАТКИ (податок на прибуток та єдиний податок)	
Чи впливає фінансовий результат на оподаткування:	Як визначається податок?
Підприємства. Податок на прибуток (загальна система, малодоходники; дохід \leq 40 млн грн на рік)	
так	$(\text{ФР} - \text{накопичені збитки минулих років}) \times 0,18$
Підприємства та ФОП. Єдиний податок (спрощена система*, 3 група)	
Ні	ЄП = доходи \times 0,03 або ЄП = доходи \times 0,05 або ЄП = доходи \times 0,02 (спецгрупа, діяла до 01.07. 2023)
Сільськогосподарські підприємства та ФОП. Єдиний податок (спрощена система, 4 група)	
Ні	Сума ЄП залежить від площі та нормативної грошової оцінки земельних ділянок

звітному періоді, на суму собівартості реалізованих товарів (робіт, послуг), а також зменшенням на суму інших витрат, понесених ц звітному періоді [14].

У сучасній практиці великі та середні підприємства користуються алгоритмом визначення фінансового результату, прописаним НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [12]. Фінансові ж результати малих підприємств визначають за методикою, що наведена П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства».

Як має вестися бухгалтерський облік фінансового результату, визначають кілька окремих стандартів: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 15 «Дохід», П(С)БО 16 «Витрати». Слід зауважити, що окремого стандарту, що описував би облік фінансового результату, наразі не існує.

У системі МСФЗ також не розроблено окремих стандартів стосовно доходів і витрат - основні правила містяться у Концептуальній основі фінзвітності та МСБО 1 “Подання фінансової звітності”. В існуючих на сьогодні і національних, і міжнародних стандартах певні нюанси визнання доходів і витрат регулюються окремими спеціалізованими стандартами. Для прикладу: порядок нарахування амортизації основних засобів визначено у П(С)БО 7 “Основні засоби” (МСБО 16 “Основні засоби” в системі МСФЗ).

Правила для обліку фінансових результатів є похідними від принципів обліку доходів та витрат - тобто якихось окремих правил не існує.

Для загальної системи фінансовий результат в обліку оподаткування є ключовим. У балансі підприємства прибуток підвищує нерозподілений прибуток. У майбутньому він може бути використаний для виплати дивідендів власникам, для формування резервного капіталу або ж збільшення статутного капіталу підприємства. Він може бути і взагалі не розподілений.

Як відомо, збиток покривається за рахунок нерозподіленого прибутку минулих років чи резервного капіталу підприємства. У випадку, якщо їх немає - збиток підвищує у балансі непокритий збиток минулих років. Також допустимий і нульовий результат, проте на практиці він зустрічається досить рідко (наприклад, коли підприємство знаходиться на етапі створення або ж ліквідації і тому не проводило будь-якої діяльності протягом звітного періоду).

Податкове звітування здійснюється шляхом подачі платниками податків відповідної податкової документації, а саме: документів, що містять у собі інформацію щодо нарахування і сплати податків підприємством. Форми податкової звітності залежать від обраної системи оподаткування. При загальній системі інформація про отримані результати фінансово-господарської діяльності відображається у податковій декларації з податку на прибуток підприємства, підприємства на єдиному податку III групи наводять таку інформацію в податковій декларації платника єдиного податку.

Підприємства-річники звітують про податок на прибуток раз на рік. Отже, вони можуть показувати нарахування цього податку у своєму

фінансовому обліку одноразово за підсумками усього року. Підприємствам-квартальникам, які декларацію з податку на прибуток складають кожного кварталу, необхідно і нарахування податку в їх фінансовому обліку відображати за підсумками кожного кварталу.

Висновки до розділу 1

Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Малий бізнес – це важливий сектор ринкової економіки в усьому світі. Він є основою дрібнотоварного виробництва, він впливає на темпи економічного розвитку, визначає структуру та якісні характеристики внутрішнього валового продукту, а також ступінь демократизації суспільства; здійснює структурну перебудову економіки; забезпечує свободу ринкового вибору; сприяє насиченню ринку різноманітними товарами й послугами, швидкій реалізації інновацій; створює нові робочі місця; характеризується високою мобільністю й раціональними формами управління; формує соціальний прошарок підприємців-власників – основу середнього класу суспільства; сприяє послабленню монополізму й розвитку конкуренції.

У світовій практиці на сьогодні не існує усталеної системи критеріїв, за якими здійснюється віднесення підприємств до категорії малого бізнесу. Залежно від цілей дослідження у різних країнах нараховується близько п'ятдесяти різноманітних показників для групування. Найбільш поширеним серед них, зважаючи на його об'єктивність, є показник кількості працівників, що зайняті на підприємстві. Грошові ж показники, слід вважати не досить достовірними, оскільки вони можуть бути відкореговані підприємствами в залежності від моделей обліку та оцінки.

Суб'єкти господарювання можуть належати до загальної або спрощеної системи оподаткування в залежності від форми організації бізнесу, кількості

працівників, що задіяні на підприємстві, нарахованих доходів від діяльності за рік, видів діяльності й контрагентів, форми розрахунків. Обидві форми оподаткування мають свої переваги, отримати які СМП можуть лише за умови їхньої відповідності цілій системі критеріїв, що прописані в Податковому кодексі України.

Організація обліку на малому підприємстві, як і на будь якому іншому, вимагає налагодження чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності. У відповідності з діючими в Україні нормативно-правовими документами малі підприємства приймають самостійне рішення про вибір форм ведення бухгалтерського обліку і звітності. При цьому вимоги до формування фінансової звітності як суб'єктів малого підприємства, так і для інших типів підприємств, є однаковими та проявляються у необхідності дотримання вимог повноти відображення інформації, її своєчасності та передбачуваності.

Результати фінансово-господарської діяльності підприємства характеризують практично усі аспекти його діяльності: продуктивність праці, ступінь використання основних засобів та усіх наявних ресурсів (трудових, матеріальних, грошових), обсяг і собівартість реалізованої продукції, а також ціни її реалізації тощо.

Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва відрізняється від звітності середніх та великих підприємств - це, відповідно, має вплив і на визначення фінансових результатів діяльності.

Податкове звітування здійснюється шляхом подачі платниками податків відповідної податкової документації, а саме: документів, що містять у собі інформацію щодо нарахування і сплати податків підприємством. Форми податкової звітності залежать від обраної системи оподаткування. При загальній системі інформація про отримані результати фінансово-господарської діяльності відображається у податковій декларації з податку на прибуток підприємства, підприємства на єдиному податку III групи наводять таку інформацію в податковій декларації платника єдиного податку.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МАТЕРІАЛАХ ТОВ «КАЛИТА-НОВА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика та аналіз фінансових результатів ТОВ «КАЛИТА-НОВА»

Базовим підприємством для написання кваліфікаційної роботи є Товариство з обмеженою відповідальністю «КАЛИТА-НОВА». Досліджуване нами підприємство з дня його державної реєстрації (Додаток А) має статус юридичної особи, у своїй господарській діяльності керується чинним законодавством нашої держави (Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Законами «Про господарські товариства», «Про власність»), а також міжурядовими угодами та Статутом (Додаток Б). Підприємство створене 11 липня 2018 р. двома засновниками з метою здійснення підприємницької діяльності. ТОВ «КАЛИТА-НОВА» зареєстроване за юридичною адресою: Україна, Кіровоградська обл., місто Кропивницький, вулиця Олександра Олійника, будинок 49. Розмір статутного капіталу складає 100,00 грн., який по 50% поділено між засновниками (Додатки В, Д). Засновниками є Лубенець Олександр Миколайович та Лубенець Олег Сергійович. Керівником організації є Лубенець Олександр Миколайович (Додаток Е).

Як юридична особа товариство з обмеженою відповідальністю «КАЛИТА-НОВА» по своїм зобов'язанням відповідає майном, що йому належить, на яке згідно із законодавством України може бути звернено стягнення. Дана юридична особа має самостійний баланс, печатку та штампи з найменуванням підприємством, а також має товарний знак, фірмові бланки, інші реквізити, рахунки в банку (Додаток Ж) та інших кредитно-фінансових установах. Товариство здійснює господарську діяльність від свого імені в

інтересах його Учасників на підставі господарського розрахунку та шляхом самофінансування.

В статуті підприємства передбачено кілька різноманітних видів діяльності, проте, зазначимо, що протягом кількох останніх років ТОВ «КАЛИТА-НОВА» займається лише наданням клієнтам послуг з ремонту і комплектації автотракторної техніки, а також послуг з шиномонтажу. Основний вид діяльності 33.12 «Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення», надання послуг здійснюється на території за адресом: вул. Родникова, 88.

Відповідно до кількості працюючих, підприємство, що аналізується, можемо віднести до малих. Проте зазначимо, що керівництво підприємства прийняло рішення не вести спрощений облік, зважаючи на те, що організаційна структура є досить складною і товариство веде різні види діяльності - отже, з цих двох причин «спрощення» не дозволить отримувати з даних обліку повну інформацію про доходи та витрати, що пов'язані з різними видами реалізації.

Господарську діяльність досліджуване підприємство проводить у власному приміщенні, де є виробнича майстерня, дільниця для здійснення ремонту двигунів, кабінет майстра, а також тут розташований кабінет адміністративного персоналу. У розпорядженні підприємства також є виробничі площі, а саме: частина адміністративного приміщення та ділянка ковбасного цеху, які станом на сьогодні не використовуються для ведення звичайної господарської діяльності, проте по них здійснюється оплата за опалення, водопостачання й освітлення.

Слід зауважити, що останніми роками обсяги реалізації на підприємстві мають ознаки сезонності - це пов'язано із реалізацією в кінці року продукції, яку товариство отримує від своїх партнерів в якості розрахунку, а також із тим, що ремонтні роботи техніки також мають сезонний характер. Про це свідчать обороти по розрахунковому рахунку (Додаток 3). Відповідно, досліджуване підприємство періодично потерпає від сезонної нестачі обігових коштів -

виникає кредиторська заборгованість, яка має поточний характер. Такі «хвилі» в замовленнях ремонтних робіт мають місце щороку, що видно з рис. 2.1 та 2.2.

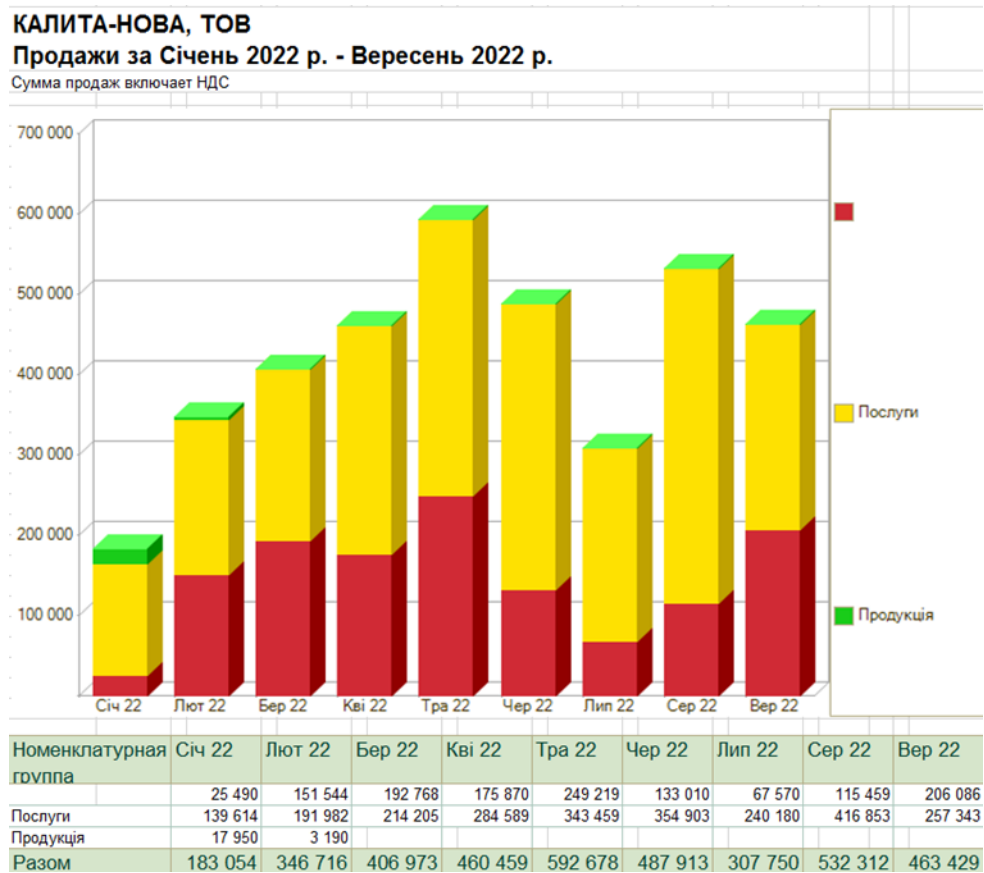

Рис. 2.1. Обсяги реалізації за січень – вересень 2022 р.

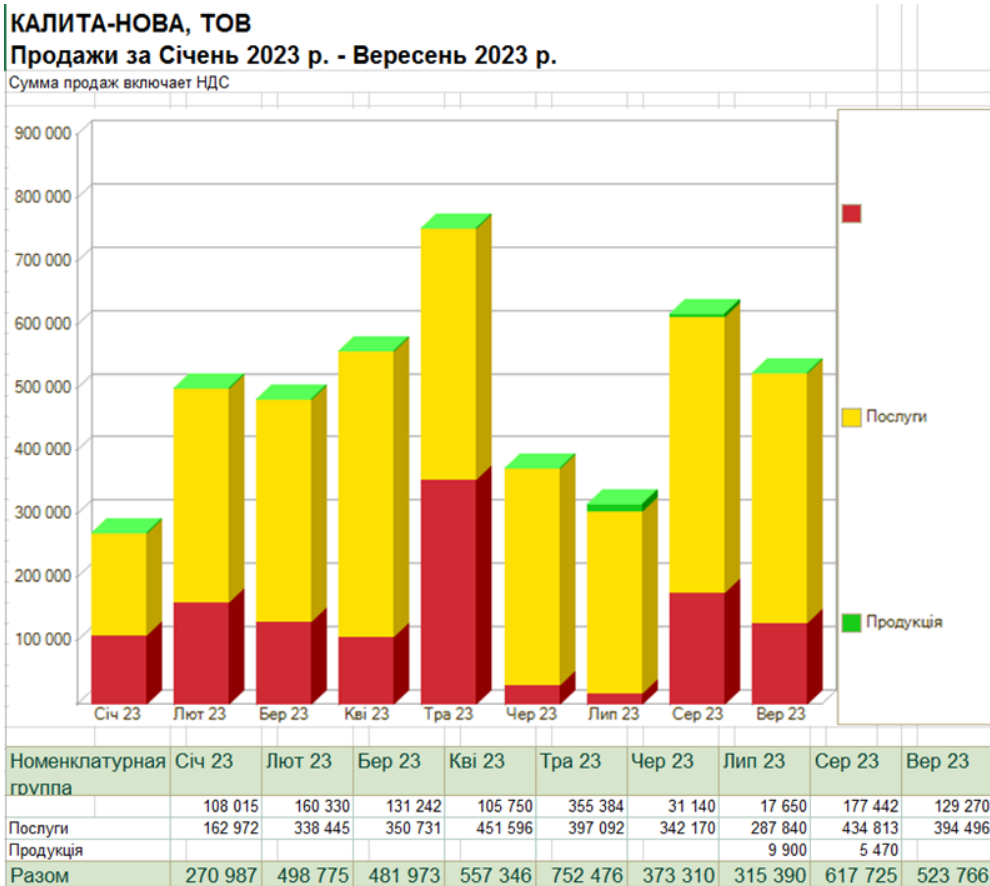

Рис. 2.2. Обсяги реалізації за січень – вересень 2023 р.

Позитивним моментом щодо фінансової стійкості та незалежності є відсутність банківського кредитування. Керівництво підприємства приділяє значну увагу врегулюванню грошових потоків (Рис. 2.3, 2.4).

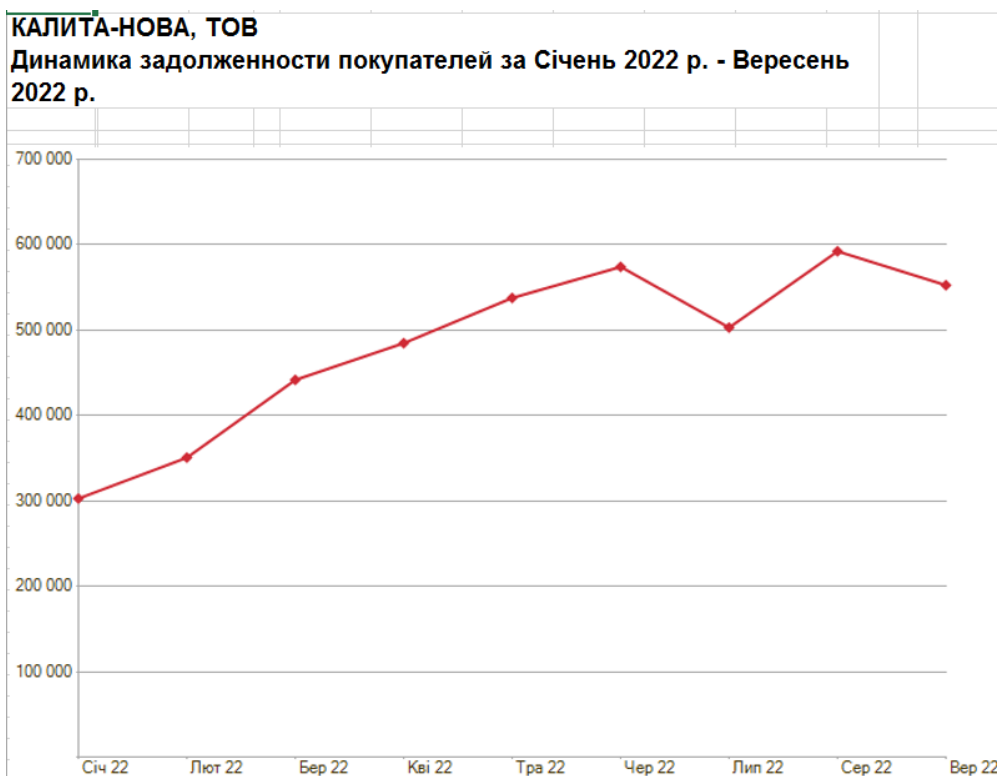

Рис. 2.3. динаміка заборгованості покупців та замовників у 2022 р.

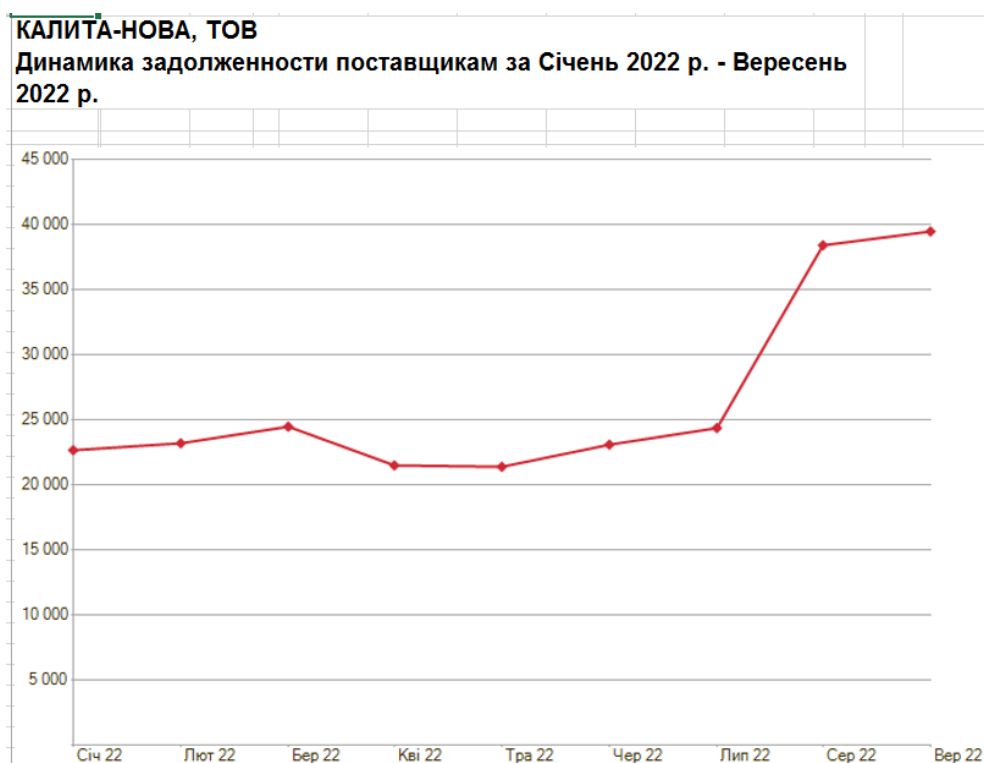

Рис. 2.4. Динаміка заборгованості постачальникам у 2022 р.

Основними замовниками послуг досліджуваного ТОВ «КАЛИТА-НОВА» ТОВ «А.П.К.», ТОВ ТОРГОВИЙ ДІМ «АГРО ПАРТНЕРИ», ПП «Альянс-

Маркет», ТОВ «АМРІТА-СЕРВІС», ТОВ «Баркор-Ойл», ТОВ «ОЗОН», ТОВ ВКЦ «Олеум», ТОВ «ПРОМТЕХЕКСПЕРТ», ПАТ «РІЕЛЕКСПЕРТ». З метою ведення операційної діяльності підприємства здійснюється закупівля комплектуючих запасних частин. Основними постачальниками таких товарів для підприємства виступають ТОВ «Спецтехмаш-2», ПП «Кириченко», ТОВ «Оліві-техцентр», ПП «Крижанівська Т.А.». Технологічний процес роботи ТОВ «КАЛИТА-НОВА» передбачає регулярну закупівлю необхідних матеріалів та сировини, ПММ, МШП, а також канцтоварів. Купівлю масла індустріального, СЖО досліджуване підприємство здійснює у таких постачальників, як ТОВ «Олеум», ТОВ «Леол-Трейд», ТОВ «Баркор».

Проаналізуємо основні показники фінансової звітності та результати фінансово-господарської діяльності ТОВ «КАЛИТА-НОВА» за 2020-2022 роки (Додатки К, Л, М).

Як свідчать дані табл. 2.1 загальна вартість майна за досліджений період суттєво не змінилася, також не відбулося значних змін у структурі активів. Так, частка основних засобів у валюті балансу складала по роках 47,04%, 44,55% та 40,25% відповідно. Спостерігаємо незначне старіння основних засобів і збільшення суми нарахованого зносу.

Частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги становила 21,05% у 2020 році, 26,46% у 2021 році та 25,1% у 2022 році від підсумку балансу. Але на платоспроможність підприємства це не впливає.

Зміни у структурі активу балансу відбулися за рахунок щорічного зменшення вартості запасів – на 56,03% у 2022 році, та на 27,5% у 2023 році. На валюту балансу це суттєво не вплинуло, оскільки відбувалося збільшення статті «гроші та їх еквіваленти» на 17,08% та на 34,85% відповідно. Можна зробити висновок про підвищення ліквідності оборотних активів товариства.

Таблиця 2.1

Динаміка статей активу балансу ТОВ «КАЛИТА-НОВА», тис. грн.

Актив	На 31.12.20	На 31.12.21	Темп приросту, % (До 2020)	На 31.12.22	Темп приросту, % (до 2021)
1	2	3	4	5	6
I. Необоротні активи					
Основні засоби	932,6	942,6	1,07	827,9	-12,17
первісна вартість	1094,9	1241,4	13,38	1241,4	-
знос	162,3	298,8	84,1	413,5	38,4
Інші необоротні активи	12,6	42,4	236,5	42,4	-
Усього за розділом I	945,5	985	4,18	870,3	-11,7
II. Оборотні активи					
Запаси	257,9	113,4	-56,03	82,2	-27,5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	417,4	560	34,16	516,2	-7,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	33,8	-	16,7	-50,6
Гроші та їх еквіваленти	361,7	423,5	17,08	571,1	34,85
Інші оборотні активи					
Усього за розділом II	1037	1130,7	9,04	1186,2	4,9
Баланс	1982,2	2115,7	6,7	2056,5	-2,8

Як свідчить актив балансу ТОВ «КАЛИТА-НОВА» має обладнання та достатній обсяг оборотних засобів для операційної діяльності, капітальні чи фінансові інвестиції на підприємстві відсутні.

Аналіз статей пасиву балансу проведемо за допомогою таблиці 2.2. Перш за все потрібно відмітити відсутність позикового капіталу. Позитивним моментом є можливість дослідженого товариства не використовувати довго- чи короткострокові кредити, що формує фінансово стійку структуру капіталу та зменшує витрати підприємства.

Таблиця 2.2

Динаміка статей пасиву балансу ТОВ «КАЛИТА-НОВА», тис.грн.

Пасив	На 31.12.20	На 31.12.21	Темп приросту, % (До 2020)	На 31.12.22	Темп приросту, % (до 2021)
1	2	3	4	5	6
I. Власний капітал					
Капітал	0,1	0,1	-	0,1	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1915,4	1994,3	4,11	2023,8	1,48
Усього за розділом I	1915,5	1994,4	4,11	2023,9	1,48
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	-	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання					
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	-
Поточна кредиторська					
товари, роботи, послуги	13,2	29,1	120,4	12,6	-56,3
розрахунками з бюджетом	45,9	77,5	68,8	5,7	-92,7
розрахунками зі страхування	1,6	-	-100	5,2	-
розрахунками з оплати праці	6	14,7	145	9,1	-38,1
Інші поточні зобов'язання	-	-	-	-	-
Усього за розділом III	66,7	121,3	81,85	32,6	-73,1
Баланс	1982,2	2115,7	6,7	2056,5	-2,8

ТОВ «КАЛИТА-НОВА» забезпечене власними ресурсами на 100%. Найсуттєвішою складовою не лише власного капіталу а й підсумку балансу є нерозподілений прибуток. Його частка становить за 2020-2022 роки 96,6%, 94,3% та 98,4% відповідно.

Дані таблиці 2.2 свідчать про повну фінансову незалежність і автономність товариства. Поточна кредиторська заборгованість складає на кінець 2022 року приблизно 1,5% від валюти балансу.

Таблиця 2.3

Аналіз структури та динаміки прибутку ТОВ «КАЛИТА-НОВА», тис. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	Абс. відхилення (+/-)	Відносне відхилення, %	2022 р.	Абс. відхилення до 2021 (+/-)	Відносне відхилення, % до 2021 р.
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	3821,7	5373,8	1552,1	40,6	5201,6	-172,2	-3,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	312,2	1078,3	766,1	245,4	1174,1	95,8	8,9
Інші операційні витрати	271,4	3951,7	3680,3	1356	3873,7	-78	-2
Інші витрати	4698,1	264,9	-4433,2	-94,4	124,3	-140,6	-53,1
Фінансовий результат до оподаткування	-1460	78,9	-1381,1		29,5	-49,4	-62,7
Податок на прибуток	-	-	-	-	-	-	-
Чистий прибуток (збиток)	-1460	78,9	-1381,1		29,5	-49,4	-62,7

Прибутком ТОВ «КАЛИТА-НОВА» є сума фінансових результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. В даному випадку це результат операційної діяльності. Вивчення динаміки прибутку за 5 років свідчить про наявність тенденції до його зниження. Наявність нерозподіленого прибутку в балансі є результатом прибуткової діяльності минулих років. Так чистий прибуток ТОВ «КАЛИТА-НОВА» склав у 2018 році 869,6 тис. грн, а у 2019 році 705,8 тис. грн. (Додаток Н). Значні збитки 2020 року пов'язані, зокрема, із пандемією коронавірусу 2019 року. Як свідчать дані фінансової звітності ТОВ «КАЛИТА-НОВА» залишається прибутковим, але перспективи розширення без залучення кредитних ресурсів наразі відсутні.

У штаті ТОВ «КАЛИТА-НОВА» працюють дев'ять людей, троє з них - це адміністративно-управлінський персонал, а шість - працівники цеху (Додатки П, Р). Керівництво ТОВ «КАЛИТА-НОВА» здійснює директор, який одночасно є й засновником даного підприємства. За організацію та ведення виробничого

процесу відповідає майстер цеху, який також безпосередньо працює з клієнтами підприємства, приймаючи від них замовлення, а також він здійснює оцінку робіт, розподіляє роботу між підлеглими працівниками, заповнює індивідуальні завдання, веде облік вже виконаних робіт, інформує керівництво щодо необхідності закупівлі запчастин, матеріалів тощо.

Обов'язки з ведення бухгалтерського обліку покладено на головного бухгалтера. Головний бухгалтер ТОВ «КАЛИТА-НОВА», відповідно до своєї посадової інструкції, веде облік матеріалів, облік і рух необоротних активів підприємства, здійснює облік розрахунків з постачальниками, а також розрахунки з підзвітними особами та розрахунки щодо оплати праці. Головний бухгалтер складає й подає звітність підприємства - фінансову, податкову, статистичну. Крім того, він також веде кадрову документацію.

На досліджуваному підприємстві ТОВ «КАЛИТА-НОВА» розроблено положення про організацію обліку та облікову політику (Додаток С). Зауважимо, що дане Положення прийнято ще у 2018 році, тож пропонуємо підприємству оновити цей внутрішній регламент. Аналіз положень облікової політики ТОВ «КАЛИТА-НОВА» наведено в табл. 2.4

Так, в Положенні про організацію обліку та облікову політику зазначено «Визнавати основними засобами матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року і вартість яких перевищує 2 500 грн.», але зараз діючий критерій – 20 000 гривень, згідно з пунктом 14.1.138 Податкового кодексу України.

До складу необоротних малоцінних активів підприємства ухвалено відносити ті активи, вартість яких більше 2500,00 грн., що потрібно оновити. Максимальний строк служби нематеріальних активів визначено 10 років. Амортизацію на об'єкти, які відображаються в обліку на рах. 11 «Малоцінні необоротні матеріальні активи» проводити в обліку за наступним методом: у першому місяці використання об'єкта здійснюється амортизація у сумі 100% його вартості.

Таблиця 2.4

Аналіз положень облікової політики ТОВ «КАЛИТА-НОВА»

№	Елементи облікової політики, що мають бути відображені в наказі про облікову політику	Елементи облікової політики ТОВ «КАЛИТА-НОВА»
1	Методи оцінки вибуття запасів	- за ціною продажу - при реалізації товарів у роздрібній торгівлі; - за ідентифікованою собівартістю - при списанні виробничих запасів у виробництво.
2	Періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів	Не визначено
3	Порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат	Не визначено
4	Методи амортизації основних засобів	Метод прямолінійної амортизації основних засобів.
5	Вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів	Об'єкт основного засобу Товариство визнає малоцінним необоротним активом, якщо його фактична вартість не перевищує 2500 гривень.
6	Підходи до переоцінки необоротних активів	- Переоцінку об'єктів основних засобів проводити у випадку, якщо залишкова вартість окремого об'єкта більше ніж на 10 % відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. - Переоцінку нематеріальних активів проводити, якщо залишкова вартість окремого об'єкта більше ніж на 10 % відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу.
7	Застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку	Для узагальнення інформації про витрати підприємства застосовувати рахунки класу 9 "Витрати діяльності" без застосування рахунків класу 8 "Витрати по елементам".
8	Метод обчислення резерву сумнівних боргів	Створювати резерв сумнівних боргів за дебіторською заборгованістю за реалізовані товари та продукцію із застосуванням методу абсолютної суми сумнівної заборгованості на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Нарахування суми резерву здійснювати в кінці звітного року
9	Перелік і склад змінних і постійних загальнопромислових витрат, бази їх розподілу	Не визначено
10	Періодичність та об'єкти проведення інвентаризації	Щорічно перед складанням звітності, по основних засобах 1 раз на два роки
11	Визначення одиниці аналітичного обліку запасів	Конкретне найменування

Облік транспортно-заготівельних витрат підприємства встановлено вести на окремому рахунку 289 «Транспортно-заготівельні витрати». Оперативний облік спецодягу, виданого робітникам, вести на особових картках впродовж усього визначеного терміну його використання, а списання спецодягу здійснюється на підставі акту про його непридатність до використання.

Доходи, отримані від надання послуг, визначаються в залежності від ступеня завершеності конкретної операції з надання послуги на дату балансу. Ступінь завершеності операції оцінюється шляхом визначення питомої ваги витрат, що зазнає підприємство у зв'язку з наданням послуги, у загальній очікуваній сумі даних витрат. До суми витрат, що були здійснені на певну дату, включаються витрати, які відображають обсяг наданих послуг на цю дату.

До складу виробничої собівартості визначено відносити такі види витрат:

- прямі матеріальні;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати.

У складі загальновиробничих витрат містяться наступні витрати:

- основна та додаткова заробітна плата загальновиробничого персоналу;
- відрахування до бюджету по єдиному соціальному внеску;
- витрати, що понесені на енергозабезпечення технологічного процесу;
- витрати на здійснення опалення будівлі цеху;
- амортизація, що нарахована на об'єкти основних засобів загальновиробничого призначення.

Персональну відповідальність за належне ведення бухгалтерського і податкового обліку покладено на директора підприємства ТОВ «КАЛИТА-НОВА». Повноваження головного бухгалтера визначені його посадовою інструкцією. Бухгалтерська служба на підприємстві підпорядкована безпосередньо директору.

Бухгалтерський облік на ТОВ «КАЛИТА-НОВА» ведеться за журнально-ордерною формою на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку активів та капіталу. На момент створення Положення про організацію обліку та облікову політику на підприємстві використовувалась програма автоматизації обліку «1С: Підприємство 8», але зараз облік ведеться за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel.

На підприємстві забезпечено зберігання усіх первинних документів та облікових реєстрів, на підставі яких складалася звітність.

Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності, на досліджуваному підприємстві працює постійно діюча інвентаризаційна комісія, яка робить інвентаризацію активів і зобов'язань ТОВ «КАЛИТА-НОВА». На підприємстві інвентаризацію проводять перед складанням звітності, раз на два роки – основних засобів, раптову – готівки та інвентаризацію товарів на складі (Додаток Т).

В цілому, побудова бухгалтерського обліку та обрана облікова політика на дослідженому підприємстві відповідають законодавчій регламентації та дозволяють виконувати функції бухгалтерського обліку.

2.2. Особливості організації та ведення обліку формування результатів фінансово-господарської діяльності у ТОВ «КАЛИТА-НОВА»

Результати фінансово-господарської діяльності підприємства великою мірою залежить від інформаційного забезпечення при їх формуванні. Основою для такого інформаційного забезпечення виступає система бухгалтерського обліку. Саме від правильності обрання підходів до визнання й оцінки доходів і витрат підприємства, відповідного відображення їх у бухгалтерському обліку і звітності, а також від обраної підприємством системи оподаткування й застосування її залежить те, якою саме буде величина фінансового результату. Ті чи інші підходи обираються підприємством під час організації обліку

фінансових результатів, а також при розробці облікової політики, яка, зокрема, і дає змогу конкретному підприємству обрати оптимальні для себе варіанти обліку доходів і витрат, враховуючи специфіку його діяльності.

Правильна організація на кожному підприємстві обліку фінансових результатів матиме позитивний вплив на зміцнення його економічного стану. Для раціональної організації такого обліку необхідним є ведення оперативного, фінансового та управлінського обліку у їх тісному взаємозв'язку - як результат, це дасть змогу вчасно отримувати чітку й об'єктивну інформацію, на основі якої можливе прийняття ефективних рішень стосовно ведення господарської діяльності у перспективі.

Важливо приділяти значну увагу визнанню й оцінці доходів та витрат господарства, адже величина фінансового результату знаходиться у залежності саме від їх розмірів. Доходи та витрати завжди є величинами взаємопов'язаними й взаємозалежними. Такий їх зв'язок, насамперед, визначається базовими принципами ведення бухгалтерського обліку і формування звітності, а конкретно - принципом нарахування й відповідності доходів і витрат. Він передбачає, що доходи і витрати визнаються в обліку в тих періодах, коли вони виникли, і при цьому величина доходів має відповідати величині витрат, які були понесені для отримання даних доходів.

Що стосується методики відображення в бухобліку доходів, витрат й фінансових результатів, зауважимо, що ТОВ «КАЛИТА-НОВА» керується в цих питаннях відповідними законодавчими та нормативно-правовим актами, які регулюють ці процеси, зокрема, це НП(С)БО 1, НП(С)БО 15, НП(С)БО 16, ПКУ тощо. Реалізація методики обліку забезпечується шляхом застосування елементів методу бухгалтерського обліку, що мають певні специфічні прояви при здійсненні обліку окремих об'єктів і операцій.

В узагальненому вигляді модель обліку фінансових результатів подана на рисунку 2.5.

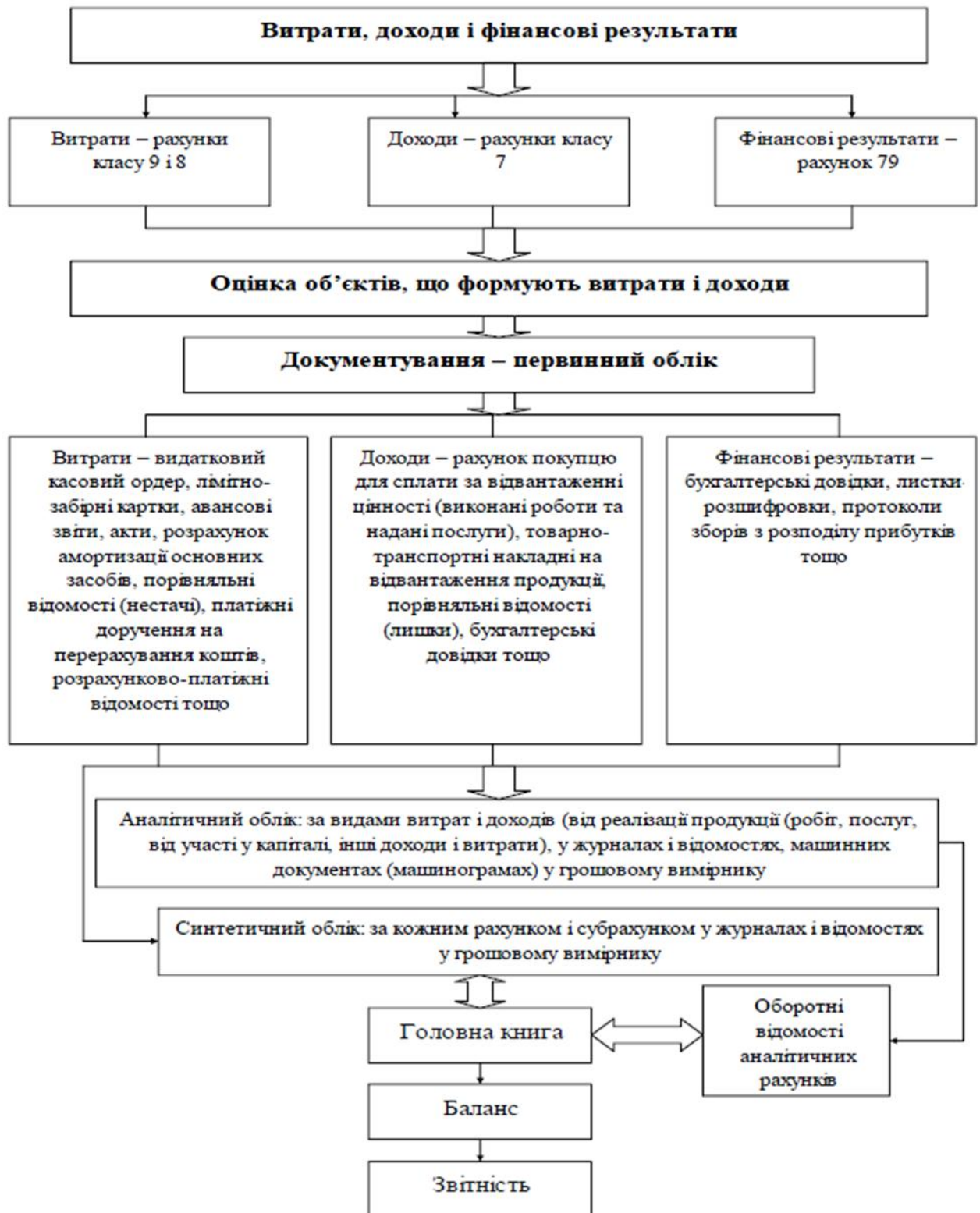

Рис. 2.5. Модель організації обліку фінансових результатів

Досліджуване підприємство ТОВ «КАЛИТА-НОВА» отримує усі доходи та витрати виключно від своєї операційної діяльності.

Узагальнення інформації щодо фінансових результатів відбувається на призначеному для цього рахунку 79 «Фінансові результати». А облік результатів від різних видів діяльності відображається в розрізі відповідних субрахунків до цього рахунку. Схема використання рахунку 79 зображена на рисунку 2.6.

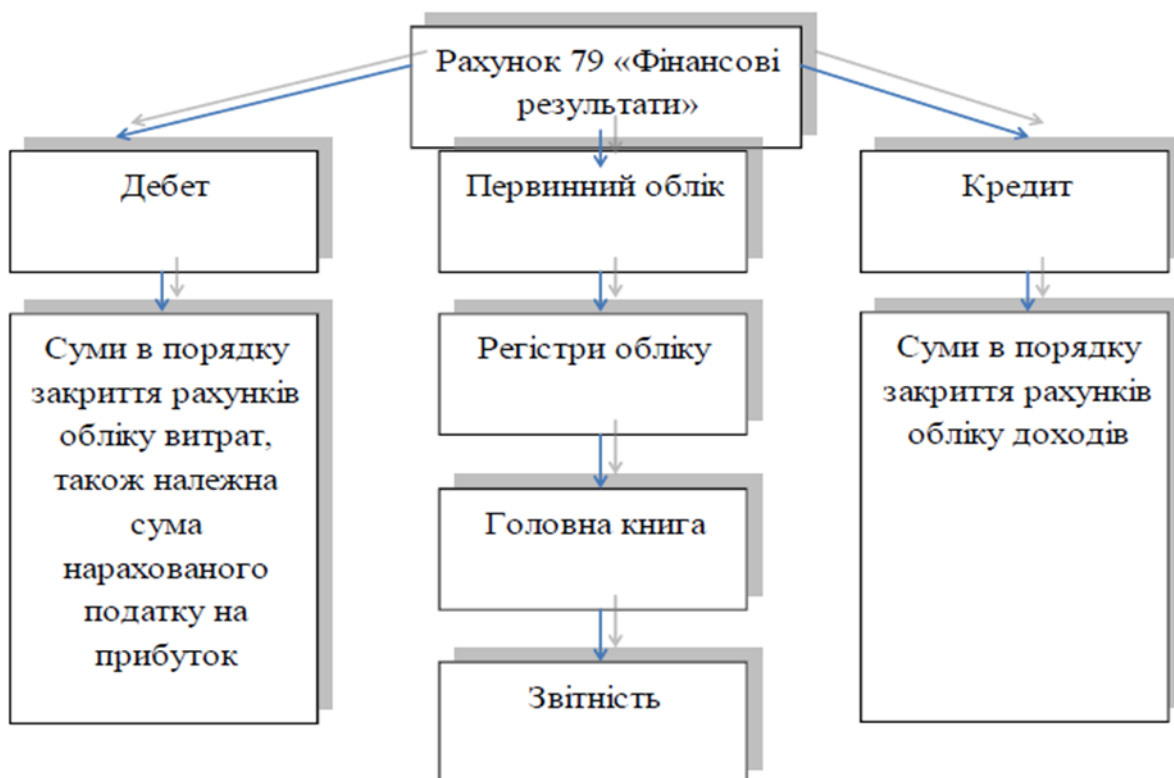

Рис. 2.6. Схема відображення та узагальнення інформації про фінансові результати

Отже, підсумуємо, що побудова на підприємстві обліку його фінансових результатів спирається на застосування принципів бухгалтерського обліку та звітності, а також ґрунтується на положеннях законодавчих та нормативно-правових актів в галузі. Врахування специфіки господарювання підприємства та, відповідно, її впливу на формування фінансових результатів реалізується шляхом побудови своєї облікової політики ТОВ «КАЛИТА-НОВА» - через вибір її елементів, що максимально враховують інтереси даного підприємства.

Беручи до уваги важливість фінансових результатів для господарської діяльності і розвитку підприємства, зазначимо, що їх облік має дуже важливе значення. Фінансовий результат від діяльності підприємства є завжди - незважаючи на його величину (це може бути прибуток або збиток). Відтак, вся інформація про етапи його формування обов'язково знаходить відображення в системі обліку. Слід зауважити, що не існує окремого стандарту, який був би призначений власне правилам, за якими має здійснюватися формування й облік фінансових результатів. Існуючі підходи у вітчизняній практиці регламентовані кількома окремими документами: НП(С)БО 1, НП(С)БО 15, НП(С)БО 16, НП(С)БО 25. Міжнародні стандарти також не мають єдиного документу з питань обліку прибутків і збитків.

Дані стандарти встановлюють правила визнання, оцінки доходів та витрат, а також алгоритми їх співставлення з метою визначення фінансового результату. Варто зауважити, що, власне, термін «фінансовий результат» в цих документах не зустрічається - це суто бухгалтерський термін, що характеризує відповідний арифметичний процес. В даних документах здебільшого використовуються такі терміни, як «прибуток» та «збиток».

Для відображення фінансових результатів в системі обліку призначений спеціальний рахунок 79 з окремими субрахунками до нього (див. табл. 2.5.). Як вже вище зазначалося, в кінці звітного періоду на рахунок 79 списують суми з рахунків доходів та витрат. І тільки один раз на рік, перед складанням річної фінансової звітності, рахунок 79 закривається, а його сальдо при цьому списується на рахунок 44 «нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

На наш погляд, з метою більш детального дослідження процесу формування та відображення в обліку фінансових результатів, також варто приділити увагу розгляду обліку доходів і обліку витрат. Беручи до уваги особливості господарської діяльності ТОВ «КАЛИТА-НОВА», зазначимо, що свій основний дохід дане підприємство отримує від надання послуг з ремонту.

Таблиця 2.5

Рахунки обліку фінансових результатів за видами діяльності

Субрахунки рахунку 79	Призначення	Як використовується рахунок
791	Облік результатів операційної діяльності	На цьому рахунку накопичуються доходи та витрати лише від основної діяльності підприємства та діяльністю, яка пов'язана з її забезпеченням. Доходи від реалізації продукції, послуг, їх собівартість, витрати на управління підприємством, збутові витрати, доходи й витрати по оренді, зміни валютних курсів тощо.
792	Облік результатів від фінансових операцій	У більшості підприємств він від'ємний. Приклади фінансових витрат - відсотки по кредитах, відсотки по фінансовому лізингу. Для того, щоб мати доходи підприємство має здавати об'єкти у фінансовий лізинг або надавати позики й отримувати відсотки по таким операціям.
793	Облік іншої діяльності	На цей рахунок списуються доходи й витрати від будь-якої іншої діяльності, яка не потрапила на рахунки 791 і 792: витрати від списання необоротних активів, доходи від безоплатно одержаних необоротних активів, доходи від відшкодування збитків від страхової компанії і т.д.

Документування операцій з обліку отриманого підприємством доходу характеризується різноманітністю бухгалтерських та юридичних документів, які можуть бути розпорядчими і виконавчими. Облікову інформацію про отримані доходи можна отримати з первинних документів, облікових реєстрів, Головної книги та форм фінансової та податкової звітності (Додатки У, Ф, Х, Ц, Ш). Така інформація є важливою для обчислення прибутку та ухвалення управлінських рішень щодо шляхів отримання доходу.

Поряд із тим, підприємство має також інші доходи. Отже, дохід, що пов'язаний з наданням послуг, визнається відповідно до ступеня завершеності операції з надання певної послуги на дату балансу (в разі, якщо результат даної операції може бути достовірно оцінений). Результат від такої операції можна оцінити достовірно за наявності наступних умов: можливості достовірної оцінки доходу; ймовірності отримання економічних вигод від надання послуг; можливості здійснення достовірної оцінки ступеня завершеності надання послуги на дату балансу; можливості достовірної оцінки витрат для надання

послуги та необхідних для її завершення. В таблиці 2.6. показано відображення в обліку операцій з отримання доходів ТОВ «КАЛИТА-НОВА» від різних видів діяльності.

Таблиця 2.6

Відображення в бухгалтерському обліку доходів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Визнано дохід від реалізації на суму одержаних грошових коштів	30, 31	70
2	Визнано дохід від реалізації продукції покупцям і замовникам на умовах відстрочки платежу	36	70
3	Визнано дохід від погашення кредиторської заборгованості перед постачальниками та підрядниками, шляхом реалізації	63	70
4	Відображено суми, які підлягають виключенню з доходу	70	36, 63, 68
5	Відображено суми податків і обов'язкових платежів, одержані у складі доходу від реалізації	70	64
6	Віднесено на фінансовий результат доходи від реалізації	70	791
7	Відображено суми податків і обов'язкових платежів, отриманих у складі інших операційних доходів	71	64
8	Віднесено інший операційний дохід на фінансові результати	71	791
9	Виявлено лишки виробничої собівартості незавершеного виробництва під час інвентаризації	23	71
10	Виявлено лишки готової продукції у результаті інвентаризації	26	71
11	Визнано іншим операційним доходом заборгованість покупців або замовників	36	71
12	Визнано іншим операційним доходом суму цільового фінансування, яка належить до звітного періоду	48	71
13	Відображено суму податків і платежів, отриманих у складі іншого доходу	74	64
14	Віднесено інші доходи на фінансові результати від інвестиційної діяльності	74	793

Відображення витрат в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності за звітній період відповідно до П(С)БО 16 «Витрати» здійснюється на основі критеріїв їх визнання (рис. 2.7).

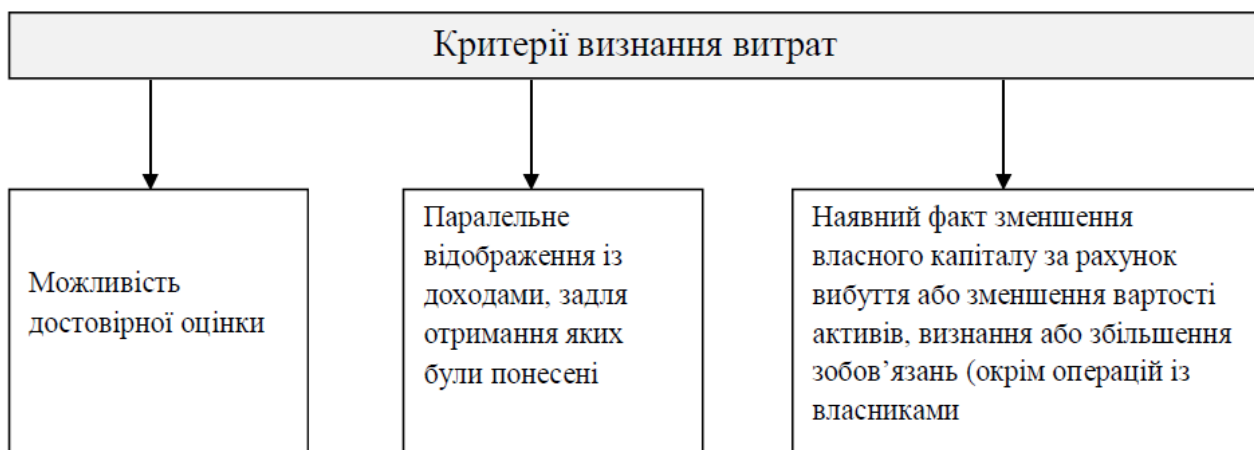

Рис. 2.7. Критерії визнання витрат

Відповідно до описаних вище принципів: «Витрати визнаються як витрати певного періоду при одночасному визнанні доходу, для отримання якого вони були здійснені. Якщо витрати неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, то вони відображаються у складі витрат за той звітний період, коли вони були здійснені. У випадку, якщо актив забезпечує одержання економічних вигод на протязі кількох звітних періодів - витрати визнаються систематичним розподілом його вартості між цими кількома звітними періодами» [17]. В таблиці 2.7. представлено типові операції з відображення в обліку витрат.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включають до собівартості наданих послуг, діляться на адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

До складу адміністративних витрат ТОВ «КАЛИТА-НОВА» належать витрати, що спрямовані на обслуговування і управління підприємством, а саме:

- витрати на службові відрядження й утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;
- витрати на утримання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів загальногосподарського призначення (операційна оренда,

страхування майна, амортизація, ремонти, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона тощо);

Таблиця 2.7

Бухгалтерські проведення з обліку витрат

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Нараховано амортизацію основних засобів та нематеріальних активів, що використовуються у виробництві	23	13
2	Відпущено зі складу товарно-матеріальні цінності на потреби виробництва	23	20
3	Оплачено готівкою витрати виробництва	23	30
4	Оплачено з поточного або валютного рахунка, з інших рахунків у банку витрати виробництва	23	31
5	Оплачено з підзвітних сум витрати виробництва	23	37
6	Віднесено на витрати виробництва відповідну частину витрат майбутніх	23	39
7	Акцептовано рахунок постачальника за послуги, надані для потреб виробництва (вода, пара, енергія, зв'язок тощо)	23	63
8	Нараховано заробітну плату робітникам виробництва і проведені відрахування на соціальне страхування від зарплати згідно з чинним законодавством	23	66, 65
9	Відображено заборгованість перед іншими підприємствами за надані ними послуги для потреб виробництва (у т. ч. з оренди, транспорту тощо)	23	685
10	Включено до собівартості продукції, робіт і послуг відповідну частку загальновиробничих витрат	23	91
11	Відображено вартість послуг допоміжних виробництв, наданих для капітального будівництва	15	23
12	Відображено вартість робіт (основного або допоміжного виробництва), пов'язаних з дослідженнями та розробками	941	23
13	Відображено собівартість реалізованої частини незавершеного виробництва	943	23
14	Проведено уцінку незавершеного виробництва	946	23
15	Відображено виявлену під час інвентаризації недостачу матеріальних цінностей у цехах допоміжних виробництв (незавершеного виробництва)	947	23

– винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінювання майна тощо);

- витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);
- витрати на врегулювання спорів у судових органах;
- податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі;
- плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;
- інші витрати загальногосподарського призначення.

Первинні документи для обліку адміністративних витрат: розрахунки бухгалтерії, рахунки, накладні, рахунки-фактури, видаткові касові ордери, таблиці обліку використання робочого часу, авансові звіти, акти на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів, розрахунки амортизації необоротних активів тощо (Додатки Щ, Ю, Я, АА, АБ, АВ, АД, АЕ, АЖ, АЗ).

Загальна методика обліку адміністративних витрат полягає в тому, що на першому етапі вони групуються на дебеті рахунка 92 «Адміністративні витрати», на другому етапі списуються загальною сумою на рахунок 79 «Фінансові результати». Для потреб управління проводиться групування адміністративних витрат за ознаками прямого або непрямого відношення до того чи іншого виду продукції, центру відповідальності.

Рахунки доходів і витрат є транзитними, отже в кінці звітного періоду вони закриваються, а сальдо за даними рахунками списуються у дебет і кредит рахунку 79. Схематично цей процес представлено на рисунку 2.8.

На рахунок 79 інформація накопичується протягом календарного року наростаючим підсумком. У кінці року сальдо 79 рахунку списується на рахунок 44: позитивний результат (прибуток) відображається проведенням Дт 79 - Кт 441, а негативний результат (збиток) - проведенням Дт 442 - Кт 791. Таким чином, сума нерозподіленого прибутку підлягає її подальшому розподілу й використовується на розвиток підприємства.

Диверсифікація діяльності підприємства з метою пошуку додаткових джерел отримання прибутку зумовлює необхідність визначення фінансового результату не тільки в розрізі видів, передбачених діючою формою фінансової

звітності «Звіту про фінансові результати», але й визначення результату основної діяльності структурного підрозділу підприємства.

Чітке розмежування результатів за видами діяльності має принципове значення для оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства.

Рис. 2.8. Кореспонденція рахунку 79 в процесі формування фінансових результатів

Відповідно до моделі формування фінансових результатів постає потреба у розмежованому відображенні фінансових результатів в обліку. Для цього доцільним є введення відповідних аналітичних рахунків до рахунку 791 «Результат операційної діяльності»:

- 791.1 «Результат операційної (основної) діяльності»;
- 791.2 «Результат іншої операційної діяльності».

Таке відображення господарських операцій дасть змогу без додаткових трудових і часових затрат отримати інформацію стосовно результатів основної

й іншої операційної діяльності, а також динаміки їх показників для забезпечення потреб ефективного управління.

Деталізація інформації з формування фінансових результатів основної діяльності спрямована на задоволення потреб користувачів облікової інформації різних рівнів управління, яким необхідно визначати та обліковувати собівартість, а також доходи від реалізації за місцями виникнення доходу (підрозділи), групами та асортиментом товарів, а також категоріями покупців. Отже, облік фінансового результату основної діяльності доцільно вести із використанням аналітичних субрахунків, запропонованих автором праці для виробничих підприємств з деталізацією такої інформації:

- аналітичний рахунок обліку фінансового результату за категоріями покупців;
- аналітичний рахунок обліку фінансового результату за місцями формування (виникнення) прибутку;
- аналітичний рахунок обліку фінансового результату за групами (асортиментом) товарів (послуг).

Деталізація субрахунку 791.1 «Результат основної операційної діяльності» за субрахунками першого, другого, третього та четвертого порядків дає можливість проводити поглиблений аналіз реалізації, вирішувати питання доцільності роботи з тим чи іншим видом продукції (послуг) і, як наслідок цього, доцільності роботи з тим чи іншим постачальником. Аналітична інформація про результати основної діяльності корисна керівництву підприємства для оцінки ефективності її здійснення, а також для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

2.3. Порядок складання фінансової та податкової звітності у ТОВ «КАЛИТА-НОВА»

Фінансова звітність кожного підприємства являє собою бухгалтерську

звітність, що містить дані щодо його фінансового стану, результатів діяльності, та рух грошових коштів протягом звітного періоду. Відповідно, основою для складання фінансової звітності є дані бухгалтерського обліку. Мета її складання - надати користувачам правдиву й неупереджену інформацію стосовно фінансових питань для прийняття необхідних рішень. Інформація, що подана у фінансової звітності, не являє собою комерційну таємницю підприємства, за винятком окремих випадків, передбачених законодавством.

Досліджуване ТОВ «КАЛИТА-НОВА» веде бухгалтерський облік і складає фінансову звітність у грошовій одиниці України. Кожне підприємство подає фінансову звітність з моменту своєї реєстрації та аж до моменту ліквідації, навіть у випадку, коли воно не здійснює жодних операцій. Основними нормативними актами, які регламентують процес складання і подання суб'єктами господарювання фінансової звітності виступають Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО та Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою № 419 КМУ від 28.02.2000р.

Обов'язок складати й подавати фінансову звітність встановлено статтею 11 Закону про бухгалтерський облік № 996, а основні принципи щодо її складання прописані в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Згідно вимог п.1 ст. 14 закону № 996, ТОВ «КАЛИТА-НОВА» повинно складати і надавати фінансову звітність наступним користувачам:

- власникам (засновникам) підприємства (товариства);
- органам управління даного підприємства;
- трудовому колективу (за такою вимогою);
- державним органам виконавчої влади;
- іншим користувачам, що визначені законодавством.

Користувачами даних фінансової звітності є фізичні або юридичні особи, які для прийняття рішень потребують інформації стосовно господарської діяльності підприємства. Отже, такими користувачами є широке коло суб'єктів економічної діяльності: менеджери, що управляють підприємством, різні

фінансово-кредитні установи, інвестори підприємства, його контрагенти, органи державної фіскальної служби та органи статистики, а також контрольно-ревізійна служба України. Надана звітність задовольняє загальні інформаційні потреби усіх користувачів. При прийнятті економічних рішень, вони розглядають її як головне джерело фінансової інформації.

Діюче сьогодні законодавство встановлює певний порядок надання фінансової звітності користувачам. Так, зокрема, користувачами фінансової звітності, яким вона подається, є відділення державної фіскальної служби й органи державної статистики - до цих органів обов'язково подаються оригінали звітів.

Зважаючи на інформаційний зміст відомостей, що містяться у фінансовій звітності, слід зауважити, що їй відведене особливе місце у системі бухгалтерському обліку, який, у свою чергу, являє собою невід'ємну складову системи управління підприємством загалом. Звітність здатна виконувати функції, передбачені системою управління, завдяки двом своїм рисам: по-перше, у ній об'єктивно відображені результати діяльності підприємства, а по-друге, інформація, відображена у звітності, дозволяє оцінити ефективність рішень, що були прийняті раніше.

Для ухвалення виважених економічних рішень щодо конкретного підприємства користувачам його фінансових звітів необхідно мати достовірну та порівняльну інформацію, яка є доречною й наданою у дохідливій формі, про фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, рух грошових коштів та змін, що відбулися у власному капіталі (табл. 2.8).

До звітності висувається низка суттєвих вимог, а саме: ясність, реалістичність та своєчасність.

Звітні показники мають формуватися за єдиною методикою, а також бути порівнянними з відповідними показниками за минулі періоди. Якісною ознакою інформації у фінансовій звітності слід також назвати дохідливість, а також однозначність її тлумачення зацікавленими користувачами, що мають знання, необхідні для її правильної інтерпретації.

У першу чергу, фінансова звітність використовується ТОВ «КАЛИТА-НОВА» - передусім вона потрібна його власникам для контролю за виконанням наявних договірних зобов'язань, для аналізу результатів господарської діяльності, а також для складання перспективних планів щодо подальшого розвитку.

Таблиця 2.8

Інформаційні потреби основних користувачів фінансових звітів

Користувачі звітності	Інформаційні потреби
Інвестори, власники	Придбання, продаж та володіння цінними паперами. Участь у капіталі підприємства. Оцінка якості управління.
Керівництво підприємством	Регулювання діяльності підприємством.
Банки, постачальники та інші кредитори	Забезпечення зобов'язаного підприємства. Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.
Замовники	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.
Працівники підприємства	Оцінка здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання.

Крім того, звітність подається підприємством до вищої за підпорядкованістю організації (у разі, якщо така є) для здійснення відповідною організацією керівництва її підзвітним підприємством, а також контрагентам (покупцям, постачальникам тощо). Ще звітність отримують банківські установи з метою здійснення контролю щодо використання наданого підприємству кредиту (якщо це передбачено умовами кредитного договору), а також органи статистики для здійснення статистичної обробки даних.

Для того, аби звітність дійсно могла бути дієвим інструментом для

реалізації управлінських і контролюючих цілей, вона повинна відповідати вимогам, які висуваються до обліку. Це означає, що у ній мають бути достовірно відображені усі наявні ресурси підприємства та їх використання, а також фінансові результати діяльності. Усі показники мають бути об'єктивними й ґрунтуватися на перевірених даних поточного обліку, а також підтверджуватися відповідними документами.

Важлива передумова корисності звітності - своєчасність складання та подання. Адже навіть цілком достовірна інформація втрачає цінність, коли вона була отримана зацікавленим користувачем із запізненням. Таким чином, звітність має бути складена і подана відповідним органам у терміни, що чітко визначені нормативними актами - це забезпечує її ефективне використання в цілях управління і контролю.

Закон про бухгалтерський облік № 996 визначає звітним періодом для складання фінансової звітності календарний рік - з 1 січня по 31 грудня включно. Законом, крім річної, також передбачена й проміжна фінансова звітність - квартальна, яка формується з початку поточного року наростаючим фінансовим підсумком.

Річна фінансова звітність повинна надаватися не пізніше 20 лютого року, наступного за звітним, а квартальна - не пізніше ніж 25 числа місяця, наступного за звітним кварталом. У разі, якщо дата подання припадає на святковий чи вихідний день - термін її надання переноситься на перший робочий день, що є наступним за святковим/вихідним днем. Зазначимо, що датою подання звітності вважається день, коли вона була фактично подана за місцем призначення. У випадку, коли звітність надсилається поштою, датою надання вважається не дата її відправки, а дата отримання адресатом, яка зазначена на штемпелі підприємства зв'язку.

Пунктом 11.3 ст.11 Закону про бухгалтерський облік визначено, що для малих підприємств національними положеннями (стандартами) встановлено скорочену форму фінансової звітності (у складі Балансу та Звіту про фінансові результати).

ТОВ «КАЛИТА-НОВА» відноситься до малих підприємств. Згідно зі ст.4 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» №4618-УІ від 22.03.2012р. [4], суб'єкти малого підприємництва мають право застосовувати спрощену форму обліку і звітності. Відповідно, до них передбачена можливість подавати свій фінансовий звіт за формою, що наведена у П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» визначає зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у складі Балансу (форма №1-м) та Звіту про фінансові результати (форма №2-м) (додатки К, Л, М), а також встановлює порядок заповнення статей. Даним Положенням також визначено зміст і форму Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва у складі Балансу (форма № 1-мс) (Додаток Н), а також Звіту про фінансові результати (форма №2-мс) та встановлено порядок заповнення його статей. Показники зазначених звітів наводяться у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

ТОВ «КАЛИТА-НОВА» подає у річному звіті кількість своїх працівників - вона відображається у порядку, встановленому уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі статистики.

Головна мета складання суб'єктами малого підприємництва свого фінансового звіту - це задоволення інформаційних потреб користувачів стосовно загального фінансового стану, а також результатів діяльності даного підприємства з метою ухвалення ними необхідних управлінських рішень.

Структуру фінансового звіту наведено на рис. 2.9. Ф. №1-м Баланс суб'єкта малого підприємництва відрізняється від Ф. №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) скороченням окремих рядків.

Таке скорочення пояснюється його пристосуванням до спрощеного плану рахунків - відповідно, він має меншу кількість статей, а дані у статтях більш узагальнені (при цьому зберігаються коди рядків).

Фінансовий звіт суб'єктів малого підприємництва (як і фінансова звітність

загалом) являє собою систему узагальнених показників, що у сукупності у повній мірі характеризують підсумки господарської діяльності підприємства впродовж певного звітнього періоду.

Баланс підприємства відображає його активи, власний капітал та зобов'язання.

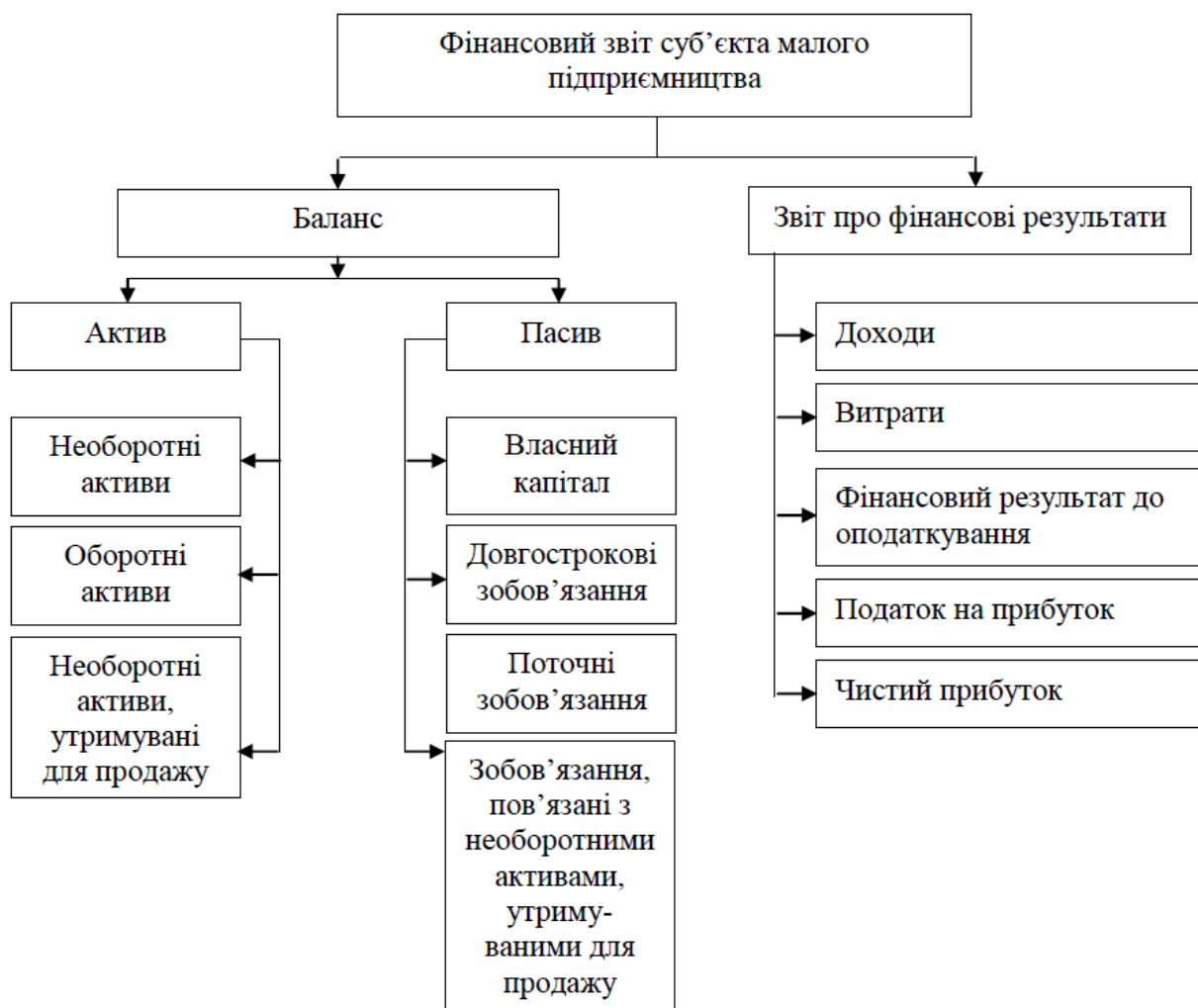

Рис. 2.9. Структура фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі власного капіталу та зобов'язань підприємства.

Звіт про фінансові результати містить дані стосовно доходів і витрат, прибутків та збитків підприємства, що виникли у ході його діяльності за звітний період.

Одним із непростих завдань, що виникають перед користувачами під час

аналізу фінансової звітності для обґрунтування тих чи інших економічних рішень, - отримати можливість оперувати придатними для зіставлення показниками. Особливо гостро це відчувається за умов нестабільного функціонування підприємства.

Фінансова звітність покликана надавати користувачам наступні можливості:

- зіставляти звіти одного підприємства за різні періоди;
- порівнювати звіти різних підприємств за той самий період.

Передумови можливості такої порівнюваності - відображення відповідної інформації за попередній звітний період, а також інформації стосовно облікової політики даного підприємства та зміни, що у ній відбулися.

У кожному фінансовому звіті має бути вказано період, який він охоплює, або ж дату, станом на яку у звіті містяться показники. Також повинна бути зазначена валюта, в якій відображені показники й одиниця її виміру.

Бухгалтерська фінансова звітність покликана забезпечити внутрішніх і зовнішніх користувачів великим обсягом цінної інформації, що подана в узагальненому вигляді та скомпонованій формі. Оскільки саме звітність відображає всі суттєві зміни в структурі господарських засобів та їхніх джерел, вона наочно демонструє результати фінансово-господарської діяльності. Значимість системи фінансових показників визначається саме через уплив, що має дана інформація на прийняття обґрунтованих фінансово-економічних рішень її користувачами.

Інформація, що наводиться у фінансовій звітності, ґрунтується виключно на даних бухгалтерського обліку підприємства - вона повинна бути тотожною даним аналітичного та синтетичного обліку. Треба завжди пам'ятати, що дані фінансової звітності вважаються достовірними лише коли вони не містять жодних помилок чи спотворень, що, відповідно, можуть призвести до прийняття користувачами хибних рішень.

Зауважимо, що при складанні фінансової звітності необхідно завжди суворо дотримуватися самих принципів її підготовки, таких як: автономність

підприємства, безперервність у його діяльності, періодичність, історична (фактична) собівартість, нарахування й відповідність доходів і витрат, повнота й послідовність висвітлення, превалювання змісту над формою, а також єдиний грошовий вимірник.

Процес підготовки та складання річної звітності відбувається у кілька етапів, а перед її складанням проводиться необхідна підготовча робота (рис. 2.10.).

Рис. 2.10. Етапи підготовки складання фінансової звітності

У ТОВ «КАЛИТА-НОВА» виділяються наступні етапи формування фінансової звітності й така послідовність даних робіт (рис. 2.11.):

1. Працівники служби бухгалтерії вивчають нові законодавчі акти, а також зміни й доповнення, що відбулися у діючих нормативних документах стосовно складання й подання фінансової звітності.

2. Головний бухгалтер підприємства розробляє наказ про проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і розрахунків (визначається склад робочих інвентаризаційних комісій, період проведення та розрахунку результатів інвентаризації з відображенням їх на відповідних рахунках обліку). При необхідності, здійснюється переоцінка активів.

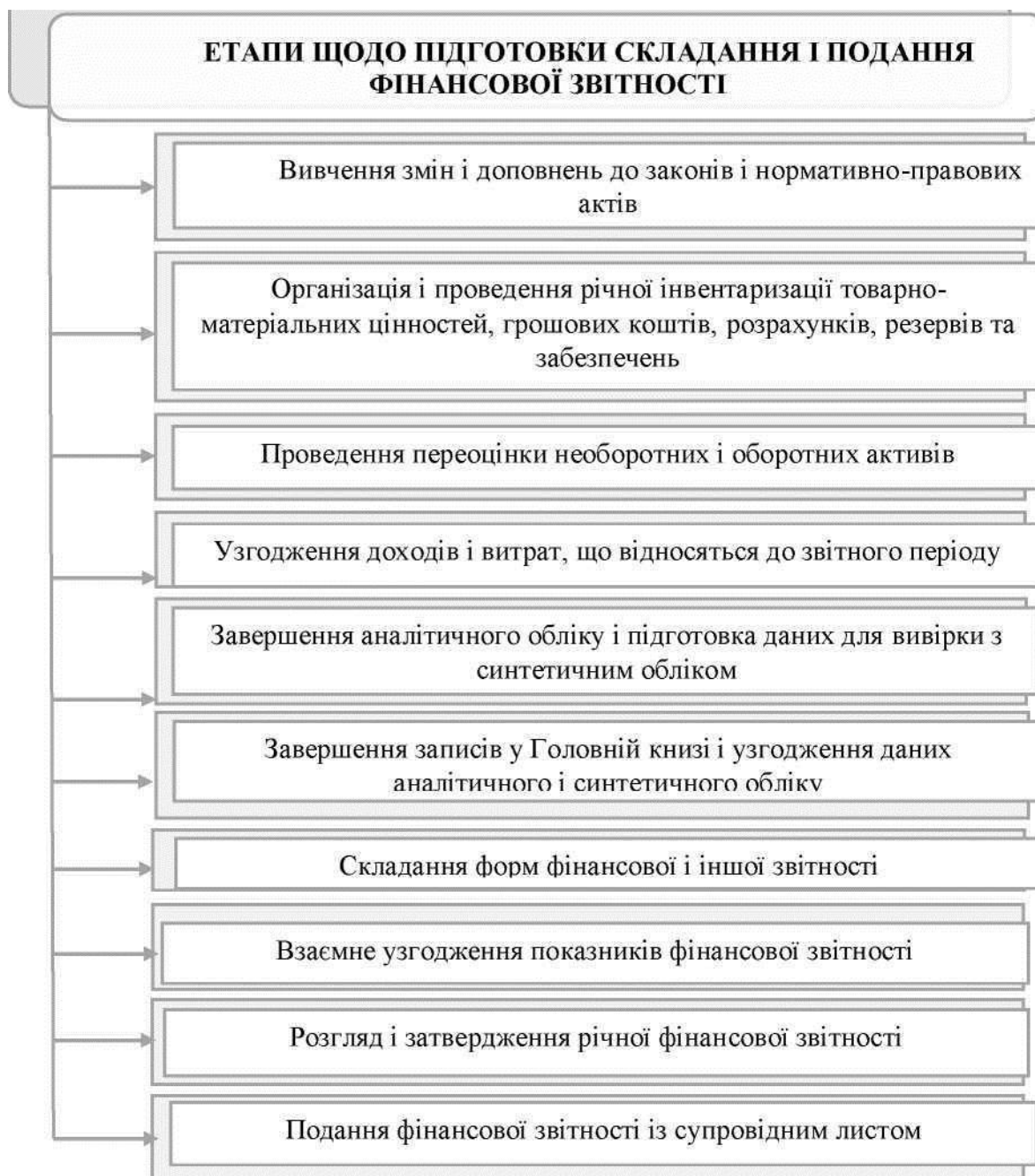

Рис. 2.11. Етапи підготовки складання фінансової звітності

3. Підприємство переоцінює свої активи, у тому випадку, коли залишкова вартість певного активу суттєво різниться з його справедливою вартістю на

дату балансу. Після проведення переоцінки об'єкта основних засобів необхідно здійснити також переоцінку й інших об'єктів тієї ж групи на ту ж саму дату.

4. На підприємстві узгоджують доходи та витрати за звітний період - адже важливою умовою достовірності даних звіту виступає дотримання принципу узгодження доходів і витрат, які належать до даного звітного періоду.

5. На підприємстві завершується внесення записів до рахунків аналітичного обліку, а також формуються відомості за окремими субрахунками до синтетичних рахунків.

6. Завершується ведення записів у Головній книзі, на підприємстві проводиться звірка даних оборотної відомості за синтетичними рахунками з даними оборотних відомостей за аналітичними рахунками або з реєстрами бухгалтерського обліку.

7. Відбувається заповнення встановлених форм фінансової звітності.

8. Здійснюється звірка даних показників фінансової звітності (між різними формами, а також в межах форм). Застосовується методика узгодженості показників звітності, що розроблена Міністерством фінансів України (дана методика уточнюється й доповнюється також й іншими галузевими міністерствами та відомствами відповідно до вимог відомчої звітності).

9. Сформований річний фінансовий звіт остаточно перевіряється та затверджується у відповідності до внутрішніх нормативних актів й установчих документів підприємства.

10. Складений фінансовий звіт із супровідним листом подається за адресами - у відповідності до Порядку подання фінансової звітності (Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 року).

Перед тим, як буде складатися річний фінансовий звіт підприємства, обов'язково проводиться повна інвентаризація господарських засобів, їхніх джерел, стану розрахунків підприємства з його кредиторами та дебіторами - результати інвентаризації відображаються в обліку. Також мають бути

узгоджені й врегульовані суми статей балансу за розрахунками з фінансовими, податковими органами та банківськими установами.

Затвердженим у ТОВ «КАЛИТА-НОВА» наказом про облікову політику підприємства встановлено, що повна інвентаризація проводиться у строки, максимально наближені до складання річного фінансового звіту - інвентаризація проводиться на досліджуваному підприємстві щорічно станом на 01 грудня.

Складений фінансовий звіт підприємства уважно перевіряється головним бухгалтером - як щодо правильності заповнення рядків Балансу й інших форм, так і на предмет їх взаємоузгодженості. Після проведеної перевірки усі дані форм фінансової звітності надалі аналізуються директором підприємства.

У кінці кожної окремої форми фінансової звітності ставиться особистий підпис директора ТОВ «КАЛИТА-НОВА».

Крім фінансової досліджуване підприємство складає та подає податкову звітність. Досліджуване підприємство ТОВ «КАЛИТА-НОВА» - це юридична особа, що є платником єдиного податку третьої групи (Додаток АК), а отже, щоквартально подає Податкову декларацію платника єдиного податку (юридичної особи), здійснюючи це протягом 40 календарних днів після закінчення звітного кварталу - декларація подається за відповідною формою, яка затверджена Наказом № 578, (п. 294.1, 296.3, пп. 49.18.2 ПК) (Додаток АТ).

Дана декларація містить у своєму складі чотири розділи:

- I розділ «Загальні відомості»;
- II розділ «Дохід, що підлягає оподаткуванню»;
- III розділ «Розрахунок податкових зобов'язань з єдиного податку»;
- IV розділ «Визначення податкових зобов'язань у зв'язку з виправленням самостійно виявлених помилок».

Розглянемо докладно зміст розділів Декларації.

Розділ I «Загальні відомості». Кожна податкова декларація, подана протягом звітного року, має свій порядковий номер - він зазначається у правому верхньому кутку даного документа. У спеціально відведених клітинах

поля 1 зазначається статус звітності, що подається за звітний період:

- у разі, коли декларація за звітний період подається вперше - робиться відмітка у клітині «Звітна»;
- коли декларація подається повторно до закінчення строку подання - ставиться відмітка у клітинці «Звітна нова»;
- у випадку, якщо декларація подається як уточнюючий розрахунок - відповідно, робиться відмітка в клітинці «Уточнююча».

Підприємство ТОВ «КАЛИТА-НОВА» як платник єдиного податку подає наступне:

- звіт за поточний період (при цьому заповнюється поле 2, а (поле 3 залишається пустим);
- уточнюючий розрахунок (при цьому у полях 2 і 3 зазначається той самий період, за який виправляється виявлена помилка).

У полях 4 і 5 вказуються відомості про платника, а також зазначається той територіальний податковий орган, до якого подається ця декларація.

Розділ II «Дохід, що підлягає оподаткуванню» - в цьому розділі зазначаються обсяги операцій, що підлягають оподаткуванню за звітний період - дані показники заповнюються наростаючим підсумком (у гривнях із копійками). Також у даному розділі відображаються наступні дані:

- у рядку 1 відображається дохід, отриманий без порушення умов знаходження підприємства у третій групі (такий дохід оподатковується за ставкою 5 %);
- у рядках 2-4 вказується дохід, який був отриманий з порушенням умов, що передбачені для юридичних осіб - платників єдиного податку (п. 293.5 ПКУ) - даний дохід обкладається податком за подвійною ставкою - 10 %.

Зазначимо: якщо ТОВ «КАЛИТА-НОВА» як платник єдиного податку впродовж звітного року не змінював його ставку, то, відповідно, в декларації, що ни подається, має бути заповнена тільки одна графа розділу II (або лише 3, або ж лише 4).

Загальна сума оподаткованого доходу підприємства декларується у

рядку 5 розділу II.

Розділ III «Розрахунок податкових зобов'язань з єдиного податку»

У цьому розділі юридичні особи повинні зазначити суму єдиного податку. Для платників єдиного податку за різними ставками у документі передбачені різні графи:

- рядок 6 - для єдиного податку за ставкою 5%;
- рядок 7 - для єдиного податку за подвійною ставкою 10%;
- рядок 8 відображає загальну суму єдиного податку за звітний період.

Надалі заповнюється рядок 9 - дані у ньому мають відповідати зобов'язанням за попередній звітний період (рядок 8 декларації за даний період). Зауважимо, що це важливо. Так, якщо у даному рядку поставити прочерк, то зобов'язання платника за звітний квартал виявиться завищеним - воно відповідатиме зобов'язанню наростаючим підсумком за весь звітний період (рядок 8), а не лише за звітний квартал. А у разі несплати помилково завищеного зобов'язання, як наслідок, у платника виникає податковий борг. Винятком є I квартал року - у даному випадку у рядку 9 ставиться прочерк.

Розділ IV «Визначення податкових зобов'язань у зв'язку з виправленням самотійно виявлених помилок». Розділ заповнюється у випадку, якщо платник самотійно виявив і виправив помилку у визначенні суми своїх податкових зобов'язань за минулі періоди (включно й за періоди звітного року). Відповідно, відображаються суми виявленої недоплати або ж переплати, а також штрафні санкції й пеня, що пов'язані з виправленням помилки. Слід зауважити, що юридична особа - платник єдиного податку у випадку виявлення недоплати зобов'язаний сплатити штраф за ставкою 3% (рядок 15) і пеню (рядок 17).

Досліджуване нами в межах даної роботи ТОВ «КАЛИТА-НОВА» зареєстровано як платник ЄСВ у відповідності з вимогами діючого законодавства (адміністрування ЄСВ передано до компетенції Державної фіскальної служби, таким чином, суб'єктом зовнішнього контролю є фіскальні органи). Сплата єдиного внеску відбувається лише у національній валюті через внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки територіальних органів

Пенсійного фонду, що відкриті в органах Державного казначейства для здійснення його зарахування. Єдиний внесок підприємство сплачує шляхом погашення поточних зобов'язань перерахуванням відповідних безготівкових коштів з банківського рахунку.

ТОВ «КАЛИТА-НОВА», як і кожен суб'єкт господарювання, складає Податковий розрахунок сум доходу фізичних осіб і сум отриманого з них податку (Додаток АМ) та додатки до нього №1 (Додаток АН) та №4 ДФ (Додаток АП). Поточні зобов'язання з ПДФО і військового збору знаходять відображення як у системі поточного обліку (Додатки АР, АС, АТ, АУ), так і у звітності. ТОВ «КАЛИТА-НОВА» повинно вчасно та правильно відображати в бухгалтерському обліку операції щодо нарахування, утримання і сплати усіх сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Висновки до розділу 2

Базовим підприємством для написання кваліфікаційної роботи є Товариство з обмеженою відповідальністю «КАЛИТА-НОВА». ТОВ «КАЛИТА-НОВА» займається наданням клієнтам послуг з ремонту і комплектації автотракторної техніки, а також послуг з шиномонтажу. Основний вид діяльності 33.12 «Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення».

Відповідно до кількості працюючих, підприємство, що аналізується, можемо віднести до малих. Проте зазначимо, що керівництво підприємства прийняло рішення не вести спрощений облік, зважаючи на те, що організаційна структура є досить складною і товариство веде різні види діяльності - отже, з цих двох причин «спрощення» не дозволить отримувати з даних обліку повну інформацію про доходи та витрати, що пов'язані з різними видами реалізації.

Слід зауважити, що останніми роками обсяги реалізації на підприємстві мають ознаки сезонності - це пов'язано із реалізацією в кінці року продукції,

яку товариство отримує від своїх партнерів в якості розрахунку, а також із тим, що ремонтні роботи техніки також мають сезонний характер.

Як свідчать дані фінансової звітності загальна вартість майна за досліджений період суттєво не змінилася, також не відбулося значних змін у структурі активів. Так, частка основних засобів у валюті балансу складала по роках 47,04%, 44,55% та 40,25% відповідно.

Зміни у структурі активу балансу відбулися за рахунок щорічного зменшення вартості запасів – на 56,03% у 2022 році, та на 27,5% у 2023 році. На валюту балансу це суттєво не вплинуло, оскільки відбувалося збільшення статті «гроші та їх еквіваленти» на 17,08% та на 34,85% відповідно. Можна зробити висновок про підвищення ліквідності оборотних активів товариства.

Аналіз статей пасиву балансу свідчить про відсутність позикового капіталу. Позитивним моментом є можливість дослідженого товариства не використовувати довго- чи короткострокові кредити, що формує фінансово стійку структуру капіталу та зменшує витрати підприємства.

ТОВ «КАЛИТА-НОВА» забезпечене власними ресурсами на 100%. Найсуттєвішою складовою не лише власного капіталу а й підсумку балансу є нерозподілений прибуток. Його частка становить за 2020-2022 роки 96,6%, 94,3% та 98,4% відповідно. Дані балансу свідчать про повну фінансову незалежність і автономність товариства.

Прибутком ТОВ «КАЛИТА-НОВА» є сума фінансових результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. В даному випадку це результат операційної діяльності. Вивчення динаміки прибутку за 5 років свідчить про наявність тенденції до його зниження. Наявність нерозподіленого прибутку в балансі є результатом прибуткової діяльності минулих років.

Бухгалтерський облік на ТОВ «КАЛИТА-НОВА» ведеться за журнально-ордерною формою на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку активів та капіталу. На момент створення Положення про організацію обліку та облікову політику на підприємстві використовувалась програма автоматизації обліку

«ІС: Підприємство 8», але зараз облік ведеться за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel.

Дослідження організації обліку та облікової політики дозволило дати певні рекомендації щодо їх вдосконалення.

В цілому, побудова бухгалтерського обліку та обрана облікова політика на дослідженому підприємстві відповідають законодавчій регламентації та дозволяють виконувати функції бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І ВІДОБРАЖЕННЯ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ - СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Напрямки удосконалення облікового забезпечення формування результатів фінансово-господарської діяльності малого підприємства

Суб'єкт малого підприємництва націлений на отримання економічної вигоди від здійснення своєї господарської діяльності, тобто максимально можливий позитивний «фінансовий результат». Отримання прибутку є головним стимулом діяльності кожного підприємства. Діяльність підприємців спрямована на отримання доходів що, зрозуміло, пов'язано з витратами. Таким чином, метою ефективного управління є отримання максимального прибутку при мінімальних витратах.

Складовими фінансового результату, відповідно, є доходи, що отримані у процесі діяльності, а також витрати, які понесені у процесі їх отримання. Окремих дефініцій доходів та витрат для суб'єктів малого бізнесу не визначено, отже, для них діють ті ж поняття, що й для підприємств інших видів.

На точність визначення фінансового результату діяльності малого підприємства впливають ряд чинників.

1) Графік документообігу, який затверджено відповідним наказом керівника фірми про облікову політику підприємства або ж окремим наказом, який надає ваги даному документу і допомагає довести інформацію до працівників підприємства та надає бухгалтеру право вимагати своєчасного отримання цих документів відповідно до зазначених у графіку термінів.

Зазначимо, що своєчасність отримання бухгалтером первинних документів має прямий вплив на вчасність визнання витрат та доходів, а також на визначення фінансового результату до оподаткування, і відповідно, на нарахування податку на прибуток і визначення фінансового результату вже після оподаткування. Це загалом впливає на своєчасність подання фінансової звітності та точність інформації, що у ній відображається, а також дає змогу вчасно надати інформацію для зовнішнього користування нею й здійснення аналізу діяльності та ефективного планування діяльності підприємства у майбутньому.

2) Класифікація доходів та витрат. Суб'єкт малого підприємництва він веде невелику кількість видів діяльності (це його суттєва особливість), а отже, він має незначні обсяги господарських операцій. Законодавство України враховані ці потреби малих підприємств - суб'єктам малого підприємництва держава надає можливість самостійно визначатися щодо класифікації доходів та витрат, у розрізі якої буде вестися облік - але у такий спосіб, щоб це не заважало їх ідентифікувати та достовірно визначати фінансовий результат.

Класифікація доходів і витрат будується за структурою рахунків бухгалтерського обліку 7, 8 та 9 класів. Мале підприємство має змогу самостійно вибирати, за якою класифікацією обліковувати свої витрати і відображає це у своїй обліковій політиці (тобто, за елементами витрат або ж за функціональним призначенням). Зазвичай, облік за елементами витрат ведуть дуже малі підприємства з малою кількістю господарських операцій - такі, що виробляють якийсь один вид продукції чи надають послуги (здійснюють роботи) в одному напрямі. А облік за функціональним призначенням ведуть ті

підприємства, що здійснюють господарську діяльність за кількома видами та у різних напрямках.

3) Порядок визнання доходів і витрат. Мале підприємство може вести одночасно різноманітну діяльність, проте, огляду на невеликі обсяги, постає проблема визначення конкретного моменту визнання доходів і витрат.

У табл. 3.1. ми наводимо порівняльну характеристику існуючих умов визнання доходів за П(С)БО 15 та у Концептуальній основі фінансової звітності [5]. З даних, зібраних у таблиці, видно, що у національному законодавстві умови визнання доходів наближені до міжнародних стандартів.

Табл. 3.2. містить порівняльну характеристику умов визнання витрат за П(С)БО 16 «Витрати», а також за Концептуальною основою фінансової звітності.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика умов визнання доходів

№	П(С)БО 15 «Дохід» [16]	Концептуальна основа фінансової звітності [5]
1	-	Визнається одночасно зі зростанням майбутніх економічних вигід (п. 4.47).
2	Визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства) (п. 5).	Визнається одночасно з визнанням збільшення активів або зменшення зобов'язань (п. 4.47).
3	Доходи можуть бути достовірно визначені (п. 5).	Доходи можуть бути достовірно виміряні й мають достатній рівень упевненості (п. 4.48).

Таблиця 3.2

Порівняльна характеристика умов визнання витрат

№	П(С)БО 16 «Витрати» [17]	Концептуальна основа фінансової звітності [3]
1	-	Визнається одночасно зі зменшенням майбутніх економічних вигід (п. 4.49).
2	Визнається або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що приводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу) (п. 6).	Визнається одночасно з визнанням збільшення зобов'язань або зменшення активів (п. 4.49).
3	Витрати можуть бути достовірно оцінені (п. 6).	Витрати можуть бути достовірно виміряні (п. 4.49).
4	Визнаються в періоді одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені (п. 7).	Визнаються на основі безпосереднього зв'язку між понесеними витратами та заробленим доходом (п. 4.50).
5	Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені (п. 7).	Витрати негайно визнаються, коли не надають майбутніх економічних вигід або тоді та тією мірою, якою майбутні економічні вигоди не відповідають або перестають відповідати визнанню як активу в балансі (п. 4.52).
6	Якщо актив забезпечує одержання економічних вигід протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами. (п. 8).	Якщо виникнення економічних вигід очікується протягом кількох облікових періодів і їхній зв'язок з доходом можна визначити лише в широких межах або непрямо, то витрати визнаються на основі процедур систематичного й раціонального розподілу (наприклад, амортизація) (п. 4.51).
7	-	Витрати визнаються, коли виникають зобов'язання без визнання активу (п. 4.53).

Розгляд даних цієї таблиці показує, що умови визнання витрат у національних положеннях різняться з міжнародними, хоча в розуміння витрат у НП(С)БО 1 закладено поняття про зменшення економічних вигід, проте до умов визнання витрат це не увійшло. У міжнародних стандартах також є поняття виникнення зобов'язань підприємства без визнання активу (наприклад, при виникненні зобов'язання щодо гарантії, що надається на продукцію). Взагалі, можемо констатувати: визнання витрат відбувається одночасно з визнанням доходів, з отриманням яких вони були пов'язані, якщо ж це не можна визначити достовірно, в такому разі вони відображаються в періоді їх виникнення, а у випадку, коли витрати пов'язані з отриманням доходів протягом кількох періодів, вони визнаються шляхом їхнього розподілу.

4) Класифікація фінансових результатів. Як у національних нормативно-правових документах, так і у міжнародних стандартах відсутня класифікація фінансових результатів - і ця обставина певною мірою ускладнює

діяльність підприємств. Через цю невизначеність спостерігається відсутність основи для ведення бухгалтерського обліку фінансових результатів, і це вимагає від підприємства самостійного розроблення класифікації у розрізі своєї специфіки діяльності для оцінювання її результатів. Крім того, виникає необхідність доопрацювання програмного забезпечення відповідно до цих особливостей.

У табл. 3.3 містяться основні класифікаційні ознаки фінансових результатів, а також категорії, що до них належать і є найбільш поширеними у національній обліковій практиці.

Отже, як бачимо з даних табл. 3.3, маємо кілька класифікацій фінансових результатів, які використовуються підприємствами у залежності від специфіки й обсягів їхньої діяльності та залежно від потреб, для досягнення яких та чи інша класифікація здійснюється з подальшим оцінюванням фінансових результатів. Усі наведені класифікаційні ознаки неподільно пов'язані з поняттями прибутків і збитків.

Таблиця 3.3

Класифікація фінансових результатів

№	Класифікаційна ознака	Види фінансових результатів
1	За значенням результату діяльності підприємства	Позитивний фінансовий результат - прибуток
		Негативний фінансовий результат - збиток
2	За видами діяльності підприємства	Фінансовий результат від звичайної діяльності
		Фінансовий результат від надзвичайної діяльності
3	За формою № 2 «Звіт про фінансові результати» («Звіт про сукупний дохід»)	Фінансовий результат від операційної діяльності
		Фінансовий результат до оподаткування
		Чистий фінансовий результат
4	За процесом формування	Валовий прибуток (збиток)
		Прибуток до оподаткування
		Чистий прибуток (збиток)
5	За характером оподаткування прибутку	Оподатковувана частина прибутку
		Неоподатковувана частина прибутку
6	За періодом формування	Прибуток (збиток) звітного періоду
		Прибуток (збиток) минулих періодів
7	За характером розподілу чистого прибутку	Частина прибутку, що капіталізується
		Частина прибутку, що споживається

5) Порядок визначення фінансового результату. Він визначається як різниця між доходами від кожного виду діяльності та відповідними витратами. На цьому етапі з'ясовується наявність збитку, або ж прибутку, що нараховується до оподаткування. У результаті бачимо чистий прибуток або збиток.

З вищезазначеного можемо дійти висновку, що облік фінансового результату знаходиться у прямій залежності від правильності й своєчасності обліку доходів та витрат. Припущення на цьому етапі помилок буде мати вплив на визначення чистого прибутку підприємства, що є основною метою господарської діяльності.

Для суб'єктів малого підприємництва не передбачено обов'язковий перехід до обліку за міжнародними стандартами. Проте актуальним удосконаленням обліку для малого підприємництва (особливо для тих підприємств, що працюють з нерезидентами) вважається перехід від національних стандартів до міжнародних стандартів обліку та звітності [8].

Зрозуміло, що перехід на бухгалтерський облік за міжнародними стандартами вимагає суттєвих фінансових вкладень та трансформації облікової

політики підприємства, а також виникають складнощі щодо подання всіх форм звітності без спрощення. Разом із тим, такий перехід має й свої переваги, а саме: значно підвищується довіра іноземних покупців і постачальників, адже інформація, надана у звітності підприємства, стає для них більш зрозумілою, і це сприймається як більш високий професійний рівень. Підприємство має змогу завчасно підготуватися до необхідного переходу на міжнародні стандарти в майбутньому.

Бухгалтерський облік фінансових результатів вимагає від малих підприємств поступового вдосконалення, що пов'язано зі зростанням або ж зменшенням обсягів їх діяльності, зміною напрямку бізнесу, підлаштування бухгалтерського обліку під зміни податкової політики чи зміни, що відбуваються у законодавстві. Наразі, одним з найактуальніших удосконалень вбачається перехід до ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами.

Іншим важливим напрямком удосконалення облікового забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому, та формування результатів цієї діяльності зокрема, є використання сучасних інформаційних технологій.

В умовах сучасної інформаційної економіки малий та середній бізнес залежать від інформаційних технологій у такій же великій мірі, як і великі компанії та корпорації. Для підвищення ефективності господарювання підприємств важливим фактором сьогодні стає підвищення рівня їх управління. Запровадження нових форм управління на малих підприємствах відбувається через застосування сучасних інформаційних технологій, що дають змогу ефективніше реалізовувати, аналізувати та прогнозувати прийняті управлінські рішення. До найбільш актуальних і важливих питань, з тих, що доводиться вирішувати малим підприємствам, слід віднести задачі з організації та забезпечення бухгалтерського обліку, подання звітності в умовах цифрової економіки сьогодення.

Сучасні облікові інформаційні технології мають наступні властивості:

- активне та ефективне використання наявних інформаційних ресурсів суспільства;
- реалізація важливих інтелектуальних функцій процесів управління та бухобліку;
- автоматизація і оптимізація інформаційних процесів системи бухгалтерського обліку в масштабах підприємства і держави;
- забезпечення ефективної інформаційної взаємодії людей через швидке поширення інформації (в тому числі, даних бухгалтерського обліку);
- провідна роль у процесах отримання, накопичення та поширення нових знань;
- реалізація інформаційного моделювання глобальних економічних процесів.

В умовах цифровізації суспільно-економічних відносин розвиток бухгалтерського обліку передусім пов'язаний із впровадженням у нього ІТ-технологій та сучасних інструментів, що спрямовано на усунення недоліків існуючих контрольно-аналітичної та облікової систем. Прагнучи до підвищення зрозумілості, релевантності, чіткості й лаконічності інформаційного забезпечення, управління стає першою рушійною силою для формування ефективного бухгалтерського підрозділу на підприємстві, де чітко усвідомлюють і коректно розуміють управлінські цілі і стратегії, а кожну поставлену робочу задачу виконують з подоланням надмірно тривалих, подекуди важких або й зовсім не обов'язкових процедур з хибними або ж некорисливими результатами.

Актуальність процесів, пов'язаних із цифровою трансформацією обліку в близькому майбутньому лише зростатиме, адже застосування ІТ-новацій на підприємстві дає змогу вирішувати більш складні завдання, модернізувати систему обробки й поширенню економічної інформації, що дає сприяє зростанню ефективності облікових процесів. До класичних функцій ведення обліку та формування фінансової звітності додається наявна необхідність поєднання управлінських процесів з ІТ-сервісами. Як результат, підвищується

якість інформаційного забезпечення підрозділів і окремих користувачів, які є об'єднаними на єдиній цифровій платформі.

В якісному аспекті впровадження цифрових сервісів в бухгалтерський облік сприяє не лише мінімізації людського фактору у прийнятті рішень, але й дозволяє вчасно отримувати якісну інформацію стосовно економічних процесів. Отже, можемо підсумувати вищесказане: цифровізація - це ефективний технологічний інструмент створення і користування всіма перевагами облікової системи, яка ІТ-технологіями суттєво підсилюються.

Наслідки цифровізації обліку будуть яскраво помітними за умови об'єднання нових концепцій обробки інформації та її передачі:

- облік господарських операцій у режимі реального часу (RTA);
- обмін електронними даними - від первинних документів до звітних (EDI);
- розширена мова фінансової, управлінської та податкової звітності тощо з різних сфер бізнесу (XBRL);
- «хмарні технології» (обчислення, облікові операції, які мають за основу хмари);
- штучний інтелект (AI) - математичне моделювання із застосуванням технологічних інновацій (наприклад, оцінка запасів на складах за допомогою програмно керованих дронів);
- BigData - використання у щоденних розрахунках з метою підвищити їх ефективності, точності та швидкості;
- блокчейн - систематизація та більш ефективний контроль;
- м'які цифрові інфраструктури: інфраструктура ідентифікації і довіри, інфраструктура електронних транзакцій, інфраструктура відкритих даних, інфраструктура електронної комерції й онлайн-взаємодії учасників бізнесу тощо).

Синергетичний потенціал використання соціальних, хмарних, мобільних технологій, ІТ-технологій аналізу даних, об'єднаних в єдину систему, дає

можливість привести в бухгалтерському обліку дійсно трансформаційні зміни, значно зміцнивши його ефективність та підвищивши його економічну цінність для процесів управління.

Комплексна ІТ-модернізація обліку дасть підприємству нові, більш ефективні формати управління. Проект ІТ- модернізації - це новітній комплекс взаємопов'язаних, узгоджених у часі заходів з застосуванням необхідних для них фінансових, матеріально-технічних, інформаційних, людських та інших ресурсів, що має на меті створення інформаційних систем та засобів цифровізації інформаційних ресурсів, які відповідають необхідним технічним умовам та всім показникам якості.

Застосування технологічних ІТ-інновацій у ведення обліку підприємства змінює сам процес його організації, а також значно підвищує рівень відповідальності та професійні компетенції працівників - це дає змогу системі інформаційного забезпечення піднятися на якісно новий рівень безпеки, прозорості та оперативності.

Безперечні переваги ведення бухгалтерського обліку за допомогою ІТ-технологій також пов'язані з прискоренням, формалізацією, здешевленням процесів. Так, блокчейн в бухобліку та складанні звітності значно підвищує безпеку зберігання даних, а також забезпечує технічне підтвердження проведення транзакцій. Технологія блокчейну та комплексний контроль за проведенням фінансових операцій при умові правильної синхронізації даних та забезпечення захисту від навмисних або ненавмисних втрат та підмін даних, виводять процеси на технологічно новий рівень. А при інтенсифікації бізнес-діяльності підприємства вирішуються цільові завдання щодо прискорення облікових процесів, їх модернізації та удосконалення практик ІТ-модернізованого бухгалтерського обліку.

Перед бухгалтерською службою підприємства постають мобільні «цифрові» завдання, зокрема:

- вчасна розробка та оприлюднення облікової політики (з усіма необхідними її складовими);

- законність, достовірність і своєчасність оформлення носіїв облікової інформації;
- правильність і точність обліку витрат, обліку виконання кошторису доходів та видатків;
- чіткість обліку результатів співставлення кошторису доходів та видатків;
- достовірність нарахування виплат усіх категорій, утримань та відрахувань, а також вчасність розрахунків (з працівниками, соціальними фондами, кредиторами, державним бюджетом тощо);
- повнота обліку товарно-матеріальних цінностей й контроль за їхнім зберіганням;
- повнота й своєчасність розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- проведення контрольної і аналітичної роботи господарської діяльності;
- повнота, чіткість, своєчасність формування інформаційної бази облікових даних для оперативного прийняття управлінських рішень;
- архівування носіїв облікової інформації;
- підвищення фінансової дисципліни.

Цифрове робоче місце бухгалтера робить працівника гнучким в методах виконання своїх посадових обов'язків, покращує взаємодію обліковців підприємства, забезпечує ефективну роботу віддалених та мобільних робочих середовищ, дозволяє обирати прийнятні технології для роботи. Серед позитивних аспектів цифрових робочих місць слід назвати також скорочення витрат на апаратне забезпечення, а також витрат на оренду й утримання офісних приміщень, витрат на відрядження тощо.

Крім моделі «розумного» обліку, прогресивними ініціативами щодо цифровізації є створення обліково-інформаційної інфраструктури з контентом, що локалізований під потреби споживачів інформації (внутрішніх і зовнішніх); збір даних оперативного обліку та їх аналіз в режимі реального часу з використанням технологій Інтернету речей, великих й відкритих даних; налаштування віртуальних технологічних процесів, 3D-моделювання,

оснащення веб-камерами для контролю матеріальних об'єктів, впровадження РК-кодів, КРГО-міток, удосконалення безготівкових розрахунків; впровадження електронних карток та програм лояльності для контрагентів; розробка мобільних додатків для адміністративного, контрольно-облікового, технічного персоналу підприємства; налаштування електронного документообігу; цифровізація вхідних та вихідних інформаційних потоків (електронні каталоги, віртуальна та доповнена реальність, електронні довідники тощо).

Зауважимо, що, обираючи ті чи інші інформаційні технології для малого бізнесу, слід враховувати, що вони мають відповідати наступним характеристикам: прийнятна вартість програмного забезпечення та обладнання, простота у використанні, гнучкість та можливість розширення системи, надійність захисту й безпека даних, сумісність впроваджуваної нової технології з уже існуючим обладнанням та діючим програмним забезпеченням.

Кожному малому підприємству при виборі програмного забезпечення варто враховувати специфіку своєї діяльності і, відповідно, визначитися з конкретними цілями та завданнями, на вирішення яких буде спрямовано застосування новітніх комп'ютерних інформаційних технологій.

Розвиток сучасного ринку облікового програмного забезпечення для малого та середнього бізнесу орієнтований на інтеграцію сервісів з ведення бухгалтерського обліку з сервісами для подання електронної звітності. В нових програмах процес електронного звітування присутній у функціоналі - ринок програм, що мають у своєму функціоналі лише подання звітності, наразі звужується. Ще одна тенденція — поступовий розвиток «хмарних» технологій, що дає змогу ринку програмного забезпечення розвиватися не як ринку продуктів, а як ринку послуг. Вже є сервіси, що надають можливість використання програмного забезпечення у вигляді оренди. Робота здійснюється через підключення обладнання до спеціальних сервісів на віддалених серверах. Зауважимо, що слабким місцем даної технології є надійність захисту та збереження облікових даних.

3.2. Шляхи підвищення інформативності показників фінансової звітності підприємств - суб'єктів малого підприємництва

Призначення фінансово-економічної інформації в якості системи фінансових показників полягає у її вплив щодо обґрунтування та прийняття рішень користувачів даної інформації. Фінансова звітність у стислому вигляді надає величезний обсяг інформації стосовно структури господарських засобів і їхнього проходження, а також про результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Головне завдання фінансової звітності – задоволення інформаційних потреб досить широкого кола суб'єктів, що мають між собою господарські відносини. Основна вимога до звітності, яка містить сукупність усіх важливих якісних характеристик, у тому, аби фінансова звітність була корисною для користувачів. Інформація, що надана у фінансовій звітності, має володіти властивостями, що уможливають її аналіз для подальшого прийняття ефективних управлінських рішень.

Суб'єкти-користувачі фінансових звітів мають різнопланові інтереси, а також різною є природа їхньої зацікавленості, проте інформація, відображена у звітності, що аналізується, а також і форма її подачі повинні у повній мірі відповідати різноманітним аналітичним потребам.

На можливості ефективного аналізу даних позначається не лише сукупність принципів, методів і процедур, які підприємство використовує для складання й подання своєї фінансової звітності, а й також її форма і періодичність – отже, важливо здійснювати заходи, спрямовані на підвищення інформативності фінансової звітності підприємства.

Сьогоднішній методологічний потенціал уніфікованої фінансової звітності наразі не дає змоги виробити надійний аналітичний інструментарій для оцінки вартості підприємства. Облік, звітність, аудит, а також аналіз фінансової звітності мають базуватися на єдиних принципах, аби надавати бізнесовим партнерам суттєву, зрозумілу, зіставну інформацію, що наділена високим ступенем надійності, про майновий і фінансовий стан ділового партнера.

Вивчення діючої системи нормативно-правового регулювання в Україні фінансової звітності дозволяє стверджувати, що її можна вважати одним із додаткових резервів для підвищення ролі й інформативності фінансової звітності для прийняття виважених рішень.

Поділ звітності суб'єктів малого підприємництва на дві категорії дещо ускладнює обліковий процес та не вирішує основних завдань з призначення фінансової звітності. Слід усім малим підприємствам готувати й подавати звітність, яка сформована за єдиною методологією. Адже саме на основі даних фінансової звітності оцінюється майновий стан, результати господарської діяльності суб'єкта господарювання, а також його економічний потенціал – й, відповідно, ухвалюються ефективні управлінські рішення.

Сувора регламентація статей звітності суб'єктів малого бізнесу викликає викривлення наданої інформації – ось чому рекомендації стосовно заповнення звітності повинні роз'яснювати методологічні процедури, а не просто встановлювати форму. Вироблення таких рекомендацій та одночасна ліквідація усталеної регламентації статей та їх змісту стане важливим кроком, що у подальшому відкриє можливість переведення усіх суб'єктів підприємництва на звітність, що відповідає Міжнародним стандартам фінансової звітності. Саме тому є сенс у більш пильному вивченні наявних облікових підходів до об'єктів бухгалтерського обліку (власного капіталу, доходів і витрат, активів та зобов'язань) – задля формування якісної системи бухгалтерського обліку, а відтак, і фінансової звітності.

Сукупну кількість інформації, що конкретний користувач може отримати з документа, називають інформативністю документа.

Усі користувачі фінансової звітності поділяються дві групи: внутрішні та зовнішні. Перші – це менеджери підприємства різних рангів, працівники бухгалтерії та інших структурних відділів; другі – це потенційні інвестори або кредитори, постачальники, а також державні органи, що мають та різну природу своєї зацікавленості і переслідують різнобічні інтереси – надана у звітах інформація та її подача мають задовольняти усі їхні аналітичні потреби.

Зазначимо, що фінансова звітність малих підприємств (так само, як й інших підприємств) здебільше зорієнтована на зовнішнього користувача. Щодо споживача внутрішнього – він має можливість отримувати необхідну йому інформацію також і з інших джерел бухгалтерського обліку.

Поряд із тим, інформація, наведена у фінансовій звітності потрібна власникам фірм для здійснення поточного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Навіть на найменших фірмах, що працюють на місцевих ринках, подекуди важко з'ясувати причини що викликали зниження прибутків в окремі звітні періоди, без проведення всебічного аналізу господарської та фінансової діяльності. Такий аналіз неможливо провести, не вивчивши динаміку показників активів та пасивів підприємства, а також його доходів та витрат – саме вони і є показниками фінансової звітності.

Вагомий напрямок організації економічної роботи суб'єктів малого бізнесу – оцінка їхнього фінансового стану відповідно до інформації, що наведена у Балансі, а також у Звіті про фінансові результати господарської діяльності. Основна мета аналізу фінансових звітів полягає в оцінці результатів та, відповідно, ефективності функціонування підприємства у звітному періоді, а також у динаміці, аби вчасно виявляти та усувати існуючі недоліки підприємницької діяльності й знаходити резерви покращення фінансового стану підприємства. Методичними прийомами, що набули найбільшого поширення в практиці аналізу, є горизонтальний та вертикальний аналізи балансу, а також обчислення відносних показників структури, динаміки й структурної динаміки. Зауважимо, що при цьому існують варіанти побудови системи оціночних показників (абсолютних та відносних), що потребує їх уточнення враховуючи масштаб бізнесу (великий, середній чи малий), а також уточнення інформаційного забезпечення проведення розрахунку.

Станом на сьогодні, малі підприємства формують свої показники фінансової звітності, орієнтуючись на правила, що прописані у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7], Національному положенні бухгалтерського обліку 25 «Спрощена

фінансова звітність», а також Міжнародним стандартом фінансової звітності для малих та середніх підприємств.

Порівняємо зміст статей балансів, які відповідно до вимог НП(С)БО можуть складати суб'єкти малого бізнесу (табл. 3.4).

Таким чином, вивчення структури форм балансу, що можуть бути вибрані суб'єктами господарювання малого підприємництва, дає нам можливість зауважити, що перший і другий розділи активу «Необоротні активи» та «Оборотні активи» наявні, а от третій розділ «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» становить виняток – у звіті мікропідприємств він відсутній, до того ж, у НПСБО 25 не вказано, де саме мікропідприємствам треба відобразити такі активи, якщо вони наявні.

Також зазначимо, що інформація, яка представлена у формах № 1, № 1-м та № 1-мс, не може вважатися порівняльною, оскільки її формування не відбувається на єдиних методологічних засадах. Ці звіти різняться тим, що, у скороченій формі за показниками ф. № 1-м відбувається об'єднання кількох статей в одну. Разом з тим суми у статті «Інші необоротні активи» форми № 1-мс, будуть відрізнятися за змістом від однойменних, що містяться в інших формах – через те, що інформація про активи відображається в ній за первісною вартістю, в той час як інших – за справедливою або амортизованою собівартістю (стосовно фінансових інвестицій), або ж за залишковою (стосовно інших малоцінних необоротних активів).

Аналогічна ситуація спостерігається щодо складу статей у другому розділі «Оборотні активи». Особливу увагу привертає стаття «Поточна дебіторська заборгованість» (ф. № 1-мс) – оскільки тут вона відображається за фактичною собівартістю, отже резерв сумнівних боїв не передбачено. Крім того, стандарт передбачає у даній статті висвітлення заборгованості засновників щодо формування статутного капіталу підприємства. Ми вважаємо, що це некоректне відображення інформації. На наш погляд, інформація стосовно стану розрахунків з учасниками має відображатися лише у межах розділу «Власний капітал» пасиву балансу.

Таблиця 3.4

Порівняння статей активу балансу відповідно до НП(С)БО

НП(С)БО 1	НП(С)БО 25	
	Фінансова звітність малого підприємства	Фінансова звітність
Нематеріальні активи	Нематеріальні активи	Основні засоби
Основні засоби	Основні засоби	
Інвестиційна нерухомість		
Незавершені капітальні інвестиції	Незавершені капітальні інвестиції	
Довгострокові біологічні активи	Довгострокові біологічні	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	Довгострокові фінансові інвестиції	Інші необоротні активи
Інші фінансові інвестиції		
Довгострокова дебіторська заборгованість		
Відстрочені податкові активи	Інші необоротні активи	
Інші необоротні активи		
Запаси	Запаси	Запаси
Поточні біологічні активи	Поточні біологічні активи	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	Поточна дебіторська заборгованість
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	
у тому числі з податку на прибуток	у тому числі з податку на прибуток	
за виданими авансами		
Інша поточна дебіторська заборгованість	Інша поточна дебіторська заборгованість	
Гроші та їх еквіваленти	Гроші та їх еквіваленти	Гроші та їх еквіваленти
Поточні фінансові інвестиції	Поточні фінансові інвестиції	Інші оборотні активи
Витрати майбутніх періодів	Витрати майбутніх періодів	
Інші оборотні активи	Інші оборотні активи	
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Розділ відсутній

Вважаємо за потрібне звернути увагу ще на один момент: залишки готової продукції підприємства оцінюються за вартістю реалізації з

вирахуванням непрямих податків, витрат на збут, а також суми очікуваного прибутку, а залишок незавершеного виробництва оцінюється за матеріальними витратами та витратами на оплату праці. На наш погляд, ця ситуація є порушенням самих принципів бухгалтерського обліку: історичної (фактичної) собівартості та обачності.

Існуюча невідповідність діючим стандартам позначається також на достовірності, зіставності та доступності показників пасиву балансу (табл. 3.5.).

Дані, що наведені у табл. 3.5., говорять про те, що зміст і структура пасиву балансу малих підприємств, відповідаючи НП(С)БО, на жаль, не дають змоги формувати зіставну інформацію про пасиви так, як і про активи даних підприємств. Порівнюваною вона виявляється за розділами у формах № 1 та № 1-м. Звіт за формою № 1-мс не лише відрізняється своєю структурою та кількістю розділів, але й методикою відображення об'єктів бухгалтерського обліку – це не відповідає принципам ведення обліку і, відповідно, складання фінансової звітності.

Разом з тим, автори-дослідники питання фінансового аналізу на основі звітів, що складені за формами № 1-м та № 1-мс, рекомендують використовувати отримані дані. Так, зокрема, Ю. Тютюнник та С. Тютюнник у своїй праці зазначають, що, відповідно до П(С)БО 25, суб'єкти малого підприємства складають фінансові звіти у двох варіантах, що містять Баланс (форми № 1-м і № 1-мс) та Звіт про фінансові результати (форми № 2-м і № 2-мс). Попри те, що ці форми мають скорочений перелік статей, їх аналітичні можливості для здійснення оцінювання фінансово-економічного стану підприємств є досить широкими. Так, зокрема, за системою відносних показників (коефіцієнтів) автори пропонують здійснювати комплексний аналіз майнового стану підприємства, його фінансової стійкості та платоспроможності, а також ділової активності й ефективності витрат та капіталу.

Таблиця 3.5

Порівняння статей пасиву балансу відповідно до НП(С)БО

НП(С)БО 1	НП(С)БО 25	
	Фінансова звітність малого підприємства	Фінансова звітність мікропідприємства
Зареєстрований (пайовий) капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал	Капітал
Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	
Додатковий капітал	Резервний капітал	
Резервний капітал	Резервний капітал	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
Неоплачений капітал	Неоплачений капітал	Інформація про заборгованість власників відображається у складі активу балансу (стаття «Поточна дебіторська
Вилучений капітал		
Відстрочені податкові зобов'язання	Сальдо рахунків 17 «Відстрочені податкові активи» і 54 «Відстрочені податкові зобов'язання» підлягає згорянню взаємною копеспонденцією цих рахунків	Стаття відсутня
Довгострокові кредити	Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення
Інші довгострокові зобов'язання		
Довгострокові забезпечення		
Цільове фінансування		
Короткострокові кредити банків	Короткострокові кредити банків	Короткострокові кредити банків
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	
товари, роботи, послуги	товари, роботи, послуги	товари, роботи, послуги
розрахунками з бюджетом	розрахунками з бюджетом	розрахунками з бюджетом
у тому числі з податку на прибуток	у тому числі з податку на прибуток	Стаття відсутня
розрахунками зі страхування	розрахунками зі страхування	розрахунками зі страхування
розрахунками з оплати праці	розрахунками з оплати праці	розрахунками з оплати праці
Поточні забезпечення	На виплату відпусток відображають у складі довгострокових	На виплату відпусток відображають у складі довгострокових
Доходи майбутніх періодів	Доходи майбутніх періодів	Стаття відсутня
Інші поточні зобов'язання	Інші поточні зобов'язання	Інші поточні зобов'язання
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	Розділ відсутній

Ми вважаємо, що така думка ґрунтується на відсутності інформації щодо оцінок, які застосовувалися при складанні звітності з причини порушення важливої якісної характеристики – доступності, оскільки під однаковими назвами криється різне інформаційне наповнення.

Подібна ситуація складається й стосовно Звіту про фінансові результати малих підприємств. Науковці Н. Курдіяшко та Н. Маркова зазначають, що внаслідок непослідовності та неповноти змін, що відбулися у нормативних документах, як результат, виникли певні суперечності у процесі організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів суб'єктів малого бізнесу, що, у свою чергу, може позначитися на об'єктивності сформованої інформації про результати їх діяльності. Раніше результати господарської діяльності малих підприємств визначалися на базі класифікації витрат за економічними елементами, тепер же за основу структури звіту взято розподіл витрат за видами діяльності, тобто, наближено до Податкового кодексу.

Насправді, тепер у даному звіті суб'єкти малого підприємництва не відображають інформацію про свої адміністративні витрати, витрати на збут, також у ньому відсутні дані про фінансові доходи та витрати. Отже, із отриманих у звіті даних немає можливості визначити суму витрат або доходів підприємства від основної, фінансової або інвестиційної діяльності. Також вважаємо вагомою втратою інформативності звіту відсутність у ньому елементів операційних витрат (табл. 3.6).

Зауважимо, що сама методика заповнення Звіту про фінансові результати відповідно до НП(С)БО 25 для малих та мікропідприємств значною мірою різниться. Зокрема, перші при визнанні доходів та витрат керуються П(С)БО, в той час як другі керуються у цьому ж питанні Податковим кодексом. Навіть у тих статтях, що мають однакову назву, насправді міститься інформація, яка сформована за зовсім різними правилами визнання й оцінки доходів і витрат.

Таблиця 3.6

Порівняння елементів звітності малого та мікропідприємства

Фінансова звітність малого підприємства	Фінансова звітність мікропідприємства
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
Інші операційні доходи	Інші доходи
Інші доходи	
Разом доходи	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	
Інші операційні витрати	Інші витрати
Інші витрати	
Разом витрати	
Фінансовий результат до оподаткування	
Податок на прибуток	
Стаття відсутня	Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування - відображається різниця між витратами і доходами, які не визнаються витратами або доходами Податковим кодексом України та не відображені у складі витрат і доходів в інших статтях
Чистий прибуток (збиток)	

За нашим переконанням, слушною можна вважати таку думку, що спрощення і скорочення обліку для суб'єктів малого підприємництва можливі лише до певної межі, яка забезпечує виконання бухгалтерським обліком інформаційної та контрольної функцій. Отже, суб'єкти малого підприємництва мають керуватися вимогами не лише П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», але й практично всіх діючих національних стандартів бухгалтерського обліку.

Отже, проведений нами аналіз форм звітності суб'єктів малого підприємництва виявив досить на низький рівень її інформативних можливостей. На практиці дана ситуація ще й загострюється через проблеми якості отриманої інформації, подекуди через необізнаність або просто ж низький рівень мотивації працівників з обліку до формування фінансових звітів на високому професійному рівні тощо.

Вдосконалення звітності – це питання, що посідає особливе місце, як у роботі малих підприємств, так і для діяльності державних органів і виявляється як проблема відсутності правильної системи формування базових даних – адже роль звітності полягає у тому, що вона являє собою основу для розрахунків господарського та фінансового стану малого підприємства.

У зв'язку із цим, науковці приділяють увагу розробці ефективної методики оцінки достовірності даних у фінансових звітах. Так, зокрема, пропонується здійснювати її у кілька етапів: отримання фінансової звітності, її розгляд, надалі - розрахунок відносних величин, а потім вже аналіз кожної окремої статті, співставлення форм та нарешті розрахунок якісних показників діяльності. При цьому завдання аналітика полягає у своєчасному отриманні фінансової звітності та проведенні її професійної експертизи – він має розрахувати відносні величини, розглянути кожну статтю звітності, встановити взаємозв'язки й розрахувати показники. Таку методику насправді можна вважати виправданою, але лише за двох умов: по-перше, особа, яка здійснює даний аналіз, має високу кваліфікацію, а, по-друге, маються дані щодо застосовуваної облікової політики (проте, спрощена фінансова звітність, на жаль, не передбачає її оприлюднення).

Визначним напрямом організації економічної роботи суб'єктів малого бізнесу є оцінка їх фінансового стану за інформацією Балансу та Звіту про їхні фінансові результати. Основна мета аналізу фінансових звітів – дати оцінку результатам й ефективності функціонування підприємства пройдений за звітний період, а також у динаміці, своєчасно виявити та усунути виявлені недоліки у господарській діяльності, а також віднайти резерви для поліпшення фінансового стану.

Звіт про фінансові результати, форма якого складена у відповідності до вимог Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність», дає змогу одержати інформацію щодо структури доходів і витрат для оцінки прибутковості та рентабельності діяльності малого підприємства. На наш погляд, необхідно розробити ще й

додаток до фінансової звітності малих підприємств – залежно від цілі та складу користувачів даної інформації (табл. 3.7.).

Таблиця 3.7

Структура додатку до фінансової звітності малих підприємств

Показники	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Менеджери та працівники підприємства			
Коефіцієнт ліквідності			
Коефіцієнт прибутковості			
Коефіцієнт заборгованості			
Коефіцієнт фінансової незалежності			
Акціонери та потенційні інвестори			
Рентабельність власного капіталу			
Прибуток на акцію			
Сума дивідендів на акцію			
Коефіцієнти прибутковості			
Коефіцієнт реінвестування			
Позичальники (банків, покупців облігацій)			
Коефіцієнт структури капіталу			
Коефіцієнти фінансової незалежності			
Державні та місцеві органи влади			
Рентабельність власного капіталу			
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації			
Громадськість			
Коефіцієнт стійкості економічного зростання			
Період окупності капіталу			
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)			

Специфіка розробленого додатку до звітності «Звіт про результати фінансової діяльності для груп користувачів» у тому, що наведено перелік загальних коефіцієнтів, що вказують на фінансовий стан малого підприємства, а також є актуальними і вагомими для конкретних груп користувачів (власників, управлінців, інвесторів, державних органів, громадськості тощо). Запропонована звітність дає можливість отримувати лише такі показники, що реально оцінюють стан наявного у підприємства майна, рівень його

прибутковості, співвідношення залучених та власних коштів підприємства тощо.

Ретельне вивчення нами форм фінансової звітності суб'єктів малого бізнесу виявило, що суворе регламентація статей звітності, на жаль, не забезпечує її інформативності, а особливо в умовах існування широкої альтернативи вибору складу та змісту звітних форм, що регламентовані різними нормативними документами. Ми пропонуємо не включати до форм Балансу та Звіту про фінансові результати статей, у яких інформація сформована без належного дотримання принципів складання фінансової звітності. Методика підготовки інформації для внесення до звітів не повинна містити особливостей обраної системи оподаткування, а натомість має бути єдиною та відповідати вимогам стандартів бухгалтерського обліку задля забезпечення можливості її трансформації у формат, що вимагають Міжнародні стандарти фінансової звітності.

З метою підвищення інформативності фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва пропонуємо ввести зміни щодо її складу, а саме: розробити Додаток до форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» «Звіт про результати фінансової діяльності для груп користувачів», зміст якого дасть можливість конкретним групам користувачів мати актуальну інформацію стосовно фінансового стану підприємства.

Висновки до розділу 3

Бухгалтерський облік фінансових результатів вимагає від малих підприємств поступового вдосконалення, що пов'язано зі зростанням або ж зменшенням обсягів їх діяльності, зміною напрямку бізнесу, підлаштування бухгалтерського обліку під зміни податкової політики чи зміни, що відбуваються у законодавстві. Наразі, одним з найактуальніших удосконалень вбачається перехід до ведення бухгалтерського обліку за міжнародними

стандартами.

Іншим важливим напрямком удосконалення облікового забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому, та формування результатів цієї діяльності зокрема, є використання сучасних інформаційних технологій.

В умовах сучасної інформаційної економіки малий та середній бізнес залежать від інформаційних технологій у такій же великій мірі, як і великі компанії та корпорації. Для підвищення ефективності господарювання підприємств важливим фактором сьогодні стає підвищення рівня їх управління. Запровадження нових форм управління на малих підприємствах відбувається через застосування сучасних інформаційних технологій, що дають змогу ефективніше реалізовувати, аналізувати та прогнозувати прийняті управлінські рішення. До найбільш актуальних і важливих питань, з тих, що доводиться вирішувати малим підприємствам, слід віднести задачі з організації та забезпечення бухгалтерського обліку, подання звітності в умовах цифрової економіки сьогодення.

Актуальність процесів, пов'язаних із цифровою трансформацією обліку в близькому майбутньому лише зростатиме, адже застосування ІТ-новацій на підприємстві дає змогу вирішувати більш складні завдання, модернізувати систему обробки й поширенню економічної інформації, що дає сприяє зростанню ефективності облікових процесів. До класичних функцій ведення обліку та формування фінансової звітності додається наявна необхідність поєднання управлінських процесів з ІТ-сервісами. Як результат, підвищується якість інформаційного забезпечення підрозділів і окремих користувачів, які є об'єднаними на єдиній цифровій платформі.

Синергетичний потенціал використання соціальних, хмарних, мобільних технологій, ІТ-технологій аналізу даних, об'єднаних в єдину систему, дає можливість привести в бухгалтерському обліку дійсно трансформаційні зміни, значно зміцнивши його ефективність та підвищивши його економічну цінність для процесів управління.

Розвиток сучасного ринку облікового програмного забезпечення для малого та середнього бізнесу орієнтований на інтеграцію сервісів з ведення бухгалтерського обліку з сервісами для подання електронної звітності. В нових програмах процес електронного звітування присутній у функціоналі - ринок програм, що мають у своєму функціоналі лише подання звітності, наразі звужується. Ще одна тенденція — поступовий розвиток «хмарних» технологій, що дає змогу ринку програмного забезпечення розвиватися не як ринку продуктів, а як ринку послуг.

Сьогоднішній методологічний потенціал уніфікованої фінансової звітності наразі не дає змоги виробити надійний аналітичний інструментарій для оцінки вартості підприємства. Облік, звітність, аудит, а також аналіз фінансової звітності мають базуватися на єдиних принципах, аби надавати бізнесовим партнерам суттєву, зрозумілу, зіставну інформацію, що наділена високим ступенем надійності, про майновий і фінансовий стан ділового партнера.

Вивчення діючої системи нормативно-правового регулювання в Україні фінансової звітності дозволяє стверджувати, що її можна вважати одним із додаткових резервів для підвищення ролі й інформативності фінансової звітності для прийняття виважених рішень.

Вдосконалення звітності – це питання, що посідає особливе місце, як у роботі малих підприємств, так і для діяльності державних органів і виявляється як проблема відсутності правильної системи формування базових даних – адже роль звітності полягає у тому, що вона являє собою основу для розрахунків господарського та фінансового стану малого підприємства.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження теоретичних та практичних аспектів облікового забезпечення процесів формування результатів фінансово-господарської діяльності малих підприємств та відображення їх у звітності дозволило зробити такі висновки.

2. Малий бізнес – це важливий сектор ринкової економіки в усьому світі. Він є основою дрібнотоварного виробництва, він впливає на темпи економічного розвитку, визначає структуру та якісні характеристики внутрішнього валового продукту, а також ступінь демократизації суспільства; здійснює структурну перебудову економіки; забезпечує свободу ринкового вибору; сприяє насиченню ринку різноманітними товарами й послугами, швидкій реалізації інновацій; створює нові робочі місця; характеризується високою мобільністю й раціональними формами управління; формує соціальний прошарок підприємців-власників – основу середнього класу суспільства; сприяє послабленню монополізму й розвитку конкуренції.

3. У світовій практиці на сьогодні не існує усталеної системи критеріїв, за якими здійснюється віднесення підприємств до категорії малого бізнесу. Залежно від цілей дослідження у різних країнах нараховується близько п'ятдесяти різноманітних показників для групування. Найбільш поширеним серед них, зважаючи на його об'єктивність, є показник кількості працівників, що зайняті на підприємстві. Грошові ж показники, слід вважати не досить достовірними, оскільки вони можуть бути відкореговані підприємствами в залежності від моделей обліку та оцінки.

4. Суб'єкти господарювання можуть належати до загальної або спрощеної системи оподаткування в залежності від форми організації бізнесу, кількості працівників, що задіяні на підприємстві, нарахованих доходів від діяльності за рік, видів діяльності й контрагентів, форми розрахунків. Обидві форми оподаткування мають свої переваги, отримати які СМП можуть лише за

умови їхньої відповідності цілій системі критеріїв, що прописані в Податковому кодексі України.

5. Організація обліку на малому підприємстві, як і на будь-якому іншому, вимагає налагодження чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності. У відповідності з діючими в Україні нормативно-правовими документами малі підприємства приймають самостійне рішення про вибір форм ведення бухгалтерського обліку і звітності. При цьому вимоги до формування фінансової звітності як суб'єктів малого підприємства, так і для інших типів підприємств, є однаковими та проявляються у необхідності дотримання вимог повноти відображення інформації, її своєчасності та передбачуваності.

6. Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва відрізняється від звітності середніх та великих підприємств - це, відповідно, має вплив і на визначення фінансових результатів діяльності. Форми податкової звітності залежать від обраної системи оподаткування. При загальній системі інформація про отримані результати фінансово-господарської діяльності відображається у податковій декларації з податку на прибуток підприємства, підприємства на єдиному податку III групи наводять таку інформацію в податковій декларації платника єдиного податку.

7. Базовим підприємством для написання кваліфікаційної роботи є Товариство з обмеженою відповідальністю «КАЛИТА-НОВА», яке займається наданням клієнтам послуг з ремонту і комплектації автотракторної техніки, а також послуг з шиномонтажу. Основний вид діяльності «Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення». Відповідно до кількості працюючих, підприємство, що аналізується, віднеситься до малих.

8. Як свідчать дані фінансової звітності загальна вартість майна за досліджений період суттєво не змінилася, також не відбулося значних змін у структурі активів. Як свідчить актив балансу ТОВ «КАЛИТА-НОВА» має обладнання та достатній обсяг оборотних засобів для операційної діяльності, капітальні чи фінансові інвестиції на підприємстві відсутні.

9. ТОВ «КАЛИТА-НОВА» забезпечене власними ресурсами на 100%. Найсуттєвішою складовою не лише власного капіталу а й підсумку балансу є нерозподілений прибуток. Його частка становить за 2020-2022 роки 96,6%, 94,3% та 98,4% відповідно. Дані балансу свідчать про повну фінансову незалежність і автономність товариства.

10. Прибутком ТОВ «КАЛИТА-НОВА» є сума фінансових результатів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. В даному випадку це результат операційної діяльності. Вивчення динаміки прибутку за 5 років свідчить про наявність тенденції до його зниження. Наявність нерозподіленого прибутку в балансі є результатом прибуткової діяльності минулих років.

11. Бухгалтерський облік на ТОВ «КАЛИТА-НОВА» ведеться за журнально-ордерною формою на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку активів та капіталу. На момент створення Положення про організацію обліку та облікову політику на підприємстві використовувалась програма автоматизації обліку «1С: Підприємство 8», але зараз облік ведеться за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel.

12. Дослідження організації обліку та облікової політики дозволило дати певні рекомендації щодо їх вдосконалення. В цілому, побудова бухгалтерського обліку та обрана облікова політика на дослідженому підприємстві відповідають законодавчій регламентації та дозволяють виконувати функції бухгалтерського обліку.

13. Бухгалтерський облік фінансових результатів вимагає від малих підприємств поступового вдосконалення, що пов'язано зі зростанням або ж зменшенням обсягів їх діяльності, зміною напрямку бізнесу, підлаштування бухгалтерського обліку під зміни податкової політики чи зміни, що відбуваються у законодавстві. Наразі, одним з найактуальніших удосконалень вбачається перехід до ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами.

14. Іншим важливим напрямком удосконалення облікового забезпечення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому, та формування

результатів цієї діяльності зокрема, є використання сучасних інформаційних технологій.

15. Синергетичний потенціал використання соціальних, хмарних, мобільних технологій, ІТ-технологій аналізу даних, об'єднаних в єдину систему, дає можливість привести в бухгалтерському обліку дійсно трансформаційні зміни, значно зміцнивши його ефективність та підвищивши його економічну цінність для процесів управління.

16. Сьогоднішній методологічний потенціал уніфікованої фінансової звітності наразі не дає змоги виробити надійний аналітичний інструментарій для оцінки вартості підприємства. Облік, звітність, аудит, а також аналіз фінансової звітності мають базуватися на єдиних принципах, аби надавати бізнесовим партнерам суттєву, зрозумілу, зіставну інформацію, що наділена високим ступенем надійності, про майновий і фінансовий стан ділового партнера.

17. Вивчення діючої системи нормативно-правового регулювання в Україні фінансової звітності дозволяє стверджувати, що її можна вважати одним із додаткових резервів для підвищення ролі й інформативності фінансової звітності для прийняття виважених рішень.

18. Вдосконалення звітності – це питання, що посідає особливе місце, як у роботі малих підприємств, так і для діяльності державних органів і виявляється як проблема відсутності правильної системи формування базових даних – адже роль звітності полягає у тому, що вона являє собою основу для розрахунків господарського та фінансового стану малого підприємства.

19. Ретельне вивчення нами форм фінансової звітності суб'єктів малого бізнесу виявило, що сувора регламентація статей звітності, на жаль, не забезпечує її інформативності, а особливо в умовах існування широкої альтернативи вибору складу та змісту звітних форм, що регламентовані різними нормативними документами.

20. З метою підвищення інформативності фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва пропонуємо ввести зміни щодо її складу, а саме: розробити Додаток до форми № 2-м «Звіт про фінансові результати» «Звіт про

результати фінансової діяльності для груп користувачів», зміст якого дасть можливість конкретним групам користувачів мати актуальну інформацію стосовно фінансового стану підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Європейська хартія малих підприємств: міжнародний документ № 994_860 від 19.06.2000 року / Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40, ст. 365). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/203480_592417
4. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». Відомості Верховної Ради України. 2013. № 3, ст. 23) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>
5. Концептуальна основа фінансової звітності / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
6. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. №356// Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) «Запаси» [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021.

10. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 18 «Дохід» [Електронний ресурс]. -Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text
12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73// Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
13. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом МФУ № 1591 від 09.12.2011р.
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-УІ. / Верховна Рада України. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність", затверджене наказом Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" / Міністерство фінансів України. Київ, 2000. Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах", затверджене наказом Міністерства фінансів України № 137 від 28.05.99 р. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. №

- 246.
20. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. №88 // [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
 21. Про державну підтримку малого підприємництва / *Закон України* від 19.10.2000 року № 2063-III XIV – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2063-14/print1385404084334370>.
 22. Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами / *Наказ Міністерства фінансів України* від 15.06.2011 року № 720. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=311243.
 23. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#n12> (дата звернення: 17.11.2020).
 24. Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку / *Наказ Міністерства фінансів України* від 19.04.2001 року № 186 Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0389-1/print1397422968999812>.
 25. Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 № 911-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.11.2020).
 26. Аналітичні методи дослідження конкурентоздатності суб'єктів господарювання: Монографія. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. -Одеса: ОНЕУ, Кримполіграфпапір-2017. - 400с.
 27. Безус А. М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / Алла М. Безус, Катерина В. Шафранова // *Вісник КНУТД* №3 (99), 2016. – С. 7-17.

28. Белова І. М., Семенишена Н. В., Мельничук О. Генезис становлення облікової системи малих підприємств в Україні // Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. № 1–2. С. 26–48.
29. Будицько О.В. Узгодження результатів діяльності з метою оподаткування та фінансових результатів згідно з бухгалтерським обліком / Будицько О.В. // Економічний аналіз. Збірник наукових праць. - 2011. - № 8, ч.2. - с. 400-402.
30. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік / Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Чижевська, С.Л. Береза. - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 672 с.
31. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. - 8-ме вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП «Рута», 2009. - 912 с.
32. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник/ Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін.- К.:Центр учбової літератури, 2010.- 536 с.
33. Вороніна О.О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) [Електронний ресурс] / О.О. Вороніна. – Харків, 2009. – Режим доступу: <http://disser.org.ua/file23976.html>.
34. Гаценко-Колумбет О.П. Порівняння понять «витрати» та «затрати» у нормативній базі / Гаценко-Колумбет О.П. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. - 2012. - № 3(24). - с. 89-93.
35. Герасим П.М. Курс фінансового обліку: навч. посіб. / Герасим П.М., Журавель Г.П., Хомин П.Я., - К.: Знання, 2007 – 566 с.
36. Гладій І., Чернікова І. Облікова стратегія у складі програмованого (системного) менеджменту – шлях до успіху на ринку. Імплементация інновацій обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку сучасного

- бізнесу : матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22 березня 2018 р. / редкол.: О. Черевко та ін. Харків : ХДУХТ, 2018. С. 413–415.
37. Гладких Т.В. Фінансовий облік: навч. посіб. / Гладких Т.В., - К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 480с.
38. Гнатенко Є. П., Соболева І. В. Порівняння фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва України та країн ЄС. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 537–541. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5_45_2017.pdf
39. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу : *монографія*. Чернігів : Вид. Лозовий В. М., 2014. 384 с.
40. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: практ. посіб. / Голов С.Ф., Костюченко В.М.- К.:Лібра,2001.- 840 с.
41. Гура Н. О. Розвиток бухгалтерського обліку на малих підприємствах України у світлі імплементації Директиви 2013/34/ЄС *Фінанси України*. - 2019. № 1. С. 102-110. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_1_10
42. Давидовська Г. І. Сучасний стан малого підприємництва в Україні. Модернізація економіки України: основні тенденції та проблеми : *монографія / за наук. ред. канд. екон. наук, доц. Н. Є. Кульчицької*. Чортків : ТНЕУ, 2020. С. 32-42.
43. Дейнека О.В. Сутність поняття «фінансовий результат» та особливості його формування / Дейнека О.В., Остапенко О.А. // Молодіжн. наук. вісн. УАБС НБУ. Економічні науки, 2013. - №4.
44. Динько І.М. Особливості обліку доходів і витрат за видами діяльності / Динько І.М. // Сталий розвиток економіки. - 2012. - № 6(16). - с. 221-224.
45. Довбуш А. В., Давидовська Г. І. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні // Інноваційна економіка. 2020. № 5–6. С. 162–167.

46. Економічна енциклопедія: у 3 т. / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.] - К.: ВЦ “Академія”, 2000. - 864 с.
47. Економічний аналіз: Навч. посібник. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. - Одеса: ОНЕУ, ротاپронт. - 2015. - 310
48. Есманова Л.І. Управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств / Есманова Л.І. : Дисертація, Суми – 2009.
49. Загородній А.Г. Облік і аудит: Термінологічний словник / Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. - Львів: “Центр Європи”, 2002. - 671 с.
50. Ілюхіна Н.П. Шляхи вдосконалення обліку доходів та витрат на торговельних підприємствах / Н.П. Ілюхіна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2. – С. 61–64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_12
51. Індекс політики в сфері МСП. Країни Східного партнерства 2020. *Оцінка стану реалізації Акту про малий бізнес для Європи. Україна, країновий профіль* Режим доступу: <https://sme.gov.ua/analytics/>
52. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291// Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
53. Інформаційна функція бухгалтерського обліку та її роль для внутрішніх користувачів *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. - 2020. - Вип. 1. - С. 252-259. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sxeebu_2020_1_39
54. Колумбет О. П., Малиневська Д. П. Особливості обліку руху товарів на підприємствах оптової торгівлі *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 905-908. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)__81](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)__81)
55. Корогод І.В. Роль малого бізнесу в структурних трансформаціях регіональних господарських систем: *дисертація на здобуття наукового*

- ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Чернівці: ЧНТУ, 2016. – 227 с.
56. Короленко С.М., Русов Д.Л. Аналіз складових формування фінансових результатів від операційної діяльності підприємства / Короленко С.М., Русов Д.Л. // Вісник Криворізького національного університету. - 2012. - № 31. - с. 289-291.
57. Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. Організація і методика економічного аналізу. Навч.посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2012.- 528с.
58. Костенко, О. О. Проблеми державного регулювання підприємницької діяльності *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць / ДВНЗ «ПДТУ»*. – Маріуполь, 2018. – Вип. 17. – С. 194–201.
59. Костюченко В.М. Консолідована фінансова звітність: міжнародний досвід та практика України: навчально-практичний посібник / Костюченко В.М. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 528 с.
60. Круглова О.А. Моніторинг фінансових результатів торговельних підприємств: сутність і модель реалізації / О.А. Круглова, Л.В. Семерунь // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2013. – № 3 (59). – С. 313–319.
61. Кужда Т.І. Фактори успішного розвитку малого та середнього бізнесу в країнах ЄС та в Україні — Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/18588>.
62. Купріна Н., Апостолов К., Шаталова А., Бачинська О. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства: теоретичний та практичний аспект. Економіка харчової промисловості. 2018. Т. 10. Вип. 4. С. 48–57.
63. Мазаракі А. А. 118 Економіка торговельного підприємства: [підручник для вузів] / А. А. Мазаракі, Л. О. Лігоненко, Н. М. Ушакова / під ред. проф. Н. М. Ушакової. - К. : «Хрещатик», 1999. - 800 с.

64. Мартиненко Т.В., Овчарова Н.В., Проблеми формування облікового-забезпечення в системі управління малим бізнесом / *Основні напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах євроінтеграції: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* / Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка, 12 травня 2021 р.– Харків: Стильна типографія, 2021.С. 74-76.
65. Мочерний С.В. Політична економія: навч. посібник / С.В. Мочерний. - К.: Знання-Прес, 2002.- 687 с.
66. Муляр В.П. Облік доходів у суб'єктів господарювання в сучасних умовах / *Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки.* - 2009. - № 49.
67. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств. : навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2013 – 504 с.
68. Нові правила обліку та звітності для «малюків» і К^о // *Податки & бухоблік.* 2019. № 81. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/october/issue-81/article-104773.html> (дата звернення: 17.11.2020).
69. Овчарова Н. В. Форми ведення обліку на малих підприємствах / Н. В. Овчарова *Materialy XI Miedzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Naukowa przestreni Europy – 2015» Volume 4. Ekonomiczne nauki.: Przemysl. Nauka i studia* – С. 5–8
70. Осадча О.О. Основні аспекти формування та відображення інформації щодо фінансових результатів у сучасних облікових концепціях / Осадча О.О. // *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування.* - 2013. - № 1(61). - с. 152-161.
71. Откаленко О. Аналіз управління діяльністю неприбуткових організацій. *Вісник ЖНАЕУ.* 2017. № 2(62). Т. 2. С. 98–104.
72. Падерін І. Д. Парадигма функціонування малого підприємництва в умовах децентралізації регіонів *Економічний вісник Донбасу.* – № 3(45), 2016. – С. 90-93.
73. Пантелєв В.П. Словник бухгалтера та аудитора / В.П. Пантелєв, О.С.

- Сніжко. - К.: ДП “Інформ.-аналіт. агенство”, 2009. - 239 с.
74. Панухник О., Н. Голич *Погляд на категорію «малий бізнес» у призмі сучасного бачення та європейських підходів Галицький економічний вісник* <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/58/618.pdf>
75. Передумови запровадження обліку та оподаткування операцій із крипто валютами в Україні *Modern economics*. - 2017. - № 6. - С. 94-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_6_13
76. Подолянчук О. А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536>.
77. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник / М.С. Пушкар. - Тернопіль: Карт-бланш, 2002. - 628 с.
78. Ратушна О. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу результатів діяльності. Облік і фінанси АПК. 2012. № 1. С. 72–76.
79. Семенова С. М., Шпирко О. М. Облікова політика малих підприємств в Україні та Німеччині // Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління». 2019. № 46. С. 95–108.
80. Скорнякова Ю. Б., Монастирська Д. С. Особливості формування облікової системи на малих підприємствах *Причорноморські економічні студії*. - 2018. Вип. 32. С. 181-185. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_32_35
81. Скрипник М.Є. Облік і аналіз фінансових результатів в управлінні виробничим підприємством : автореф. дис. канд. екон. наук / М.Є. Скрипник. – К., 2014. – 23 с. – Режим доступу : eprints.kname.edu.ua/.../3/aref-SKRYPNYK-01-09-2014.do
82. Стасюкова К. В., Пчелянська Г. Б., Ткачук А. В. Особливості спрощеної системи бухгалтерського обліку на малих підприємствах в Україні *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10, Вип. 2. С. 96-101. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_2_13

83. Сук Л., Сук П. Фінансовий облік : навчальний посібник. Київ : Знання, 2015. 647 с.
84. Фінансова звітність малого підприємства — 2020 // Uteka. Податки та звітність. 2019. URL: [https:// uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-finansovaya-otchetnost-malogo-predpriyatiya-%E2%80%932020#:~: text \(дата звернення: 17.11.2020\).](https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-nalogi-i-otchetnost-10-finansovaya-otchetnost-malogo-predpriyatiya-%E2%80%932020#:~:text=(дата%20звернення%3A%2017.11.2020).)
85. Чечетова-Терашвілі Т. М. Теоретичні аспекти розробки стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні: *дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». НАН України. Харків, 2018. – 477 с.*
86. Чухно І.А. Малий бізнес та його роль в контексті територіального розвитку // *Публічне управління XXI століття: світові практики та національні перспективи : зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу, 26 квітня 2018 р. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2018. – С. 437-440.*
87. Швець Н.В., Ізюмська А.В. Малий бізнес в Україні: аналіз стану та тенденції *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля /Економічні науки № 2 (258) (2020): <http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/article/view/297>*
88. Шипіна С.Б. Сутність поняття «фінансові результати» як об’єкта бухгалтерського обліку / С.Б. Шипіна // *Вісник ЖДТУ. Економічні науки, 2012. - №1 (59)*
89. Яструбський М. Я. Реформування облікової системи малих підприємств у процесі інтеграції в інноваційні об’єднання *Сучасні питання економіки і права. 2018. Вип. 1. С. 145-150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2018_1_17*
90. Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and mediumsized enterprises (notified under document number C (2003) 1422) (2003/361/EC). Official Journal of the European Union L124, 20/05/2003 P. 0036-0041.[show/929_009](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0124(20030520))

ДОДАТКИ